

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta ja holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki edunvalvontavaltuutuksesta. Edunvalvontavaltuutuksen avulla henkilö voisi etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän myöhemmin tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Valtuuttaja määritteli itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutettu voitaisiin oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa sekä tämän taloudellisissa asioissa että tämän henkilöä koskevissa asioissa.

Valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Kun valtuuttaja olisi tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksen käsittämistä asioista, valtuutettu voisi pyytää holhousviranomaisesta vahvistamaan valtuutuksen. Valtuutus tulisi voimaan, kun holhousviranomainen on vahvistanut sen.

Ehdotuksen mukaan holhousviranomaisen olisi valvottava valtuutetun toimintaa. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otettavilla määräyksillä eräiltä osilta itse vaikuttaa siihen, missä laajuudessa valtuutetun toimintaa valvotaan. Jos valtuuttaja niin määräisi, valtuutettuun sovellettaisiin holhoustoimesta annetun lain säännöksiä, jotka koskevat päämiehen puolesta tehtävien oikeustoimien luvanvaraisuutta ja velvollisuutta antaa holhousviranomaiselle määräjain tili tehtävän hoitamisesta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutoksia holhoustoimesta annettuun lakiin. Holhousviranomaisen toimivaltaa laajennettaisiin koskemaan asioita, joissa on kysymys edunvalvojan tehtävän muuttamisesta tai määräämisestä lakkaamaan taikka edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään omasta pyynnöstään. Muutoksenhaku holhousviranomaisen päätöksiin edunvalvojan määräämistä koskevissa ehdotetaan uudistettavaksi. Oikaisukeinoksi tulisi hallinto-oikeudelle tehtävän valituksen sijasta asian saattaminen käsiteltäväksi käräjäoikeudessa. Edunvalvojan esteellisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Säännöksiä, jotka koskevat edunvalvojan tekemään oikeustoimeen vaadittavaa holhousviranomaisen lupaa, tarkistettaisiin muun muassa siten, että rahalainan antaminen päämiehen varoista tulisi luvanvaraiseksi. Lisäksi lakiin ehdotetaan eräitä muita vähäisiä tarkistuksia.

Lakien ehdotetaan tulevan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Holhouslainsäädäntö

Holhouslainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999. Uudistuksen yhteydessä holhoustoimen hallinnon tehtävät siirrettiin kunnilta valtiolle. Kuntien holhouslautakunnat lakkautettiin ja niiden tehtävät samoin kuin käräjäoikeuksille kuuluneet holhoustoimen hallintoon liittyvät tehtävät siirrettiin uusille holhousviranomaisille eli maistraateille. Maistraatit valvovat edunvalvojien toimintaa, myöntävät heille luvat tiettyihin päämiehen puolesta tehtäviin oikeustoimiin ja pitävät holhousasioiden rekisteriä. Kunnat vastaavat edunvalvontapalveluiden tuottamisesta alueellaan, jolleivät maistraatti ja kunta toisin sovi.

Holhoustoimesta annetun lain (442/1999) mukaan täysi-ikäiselle, joka tarvitsee tukea asioittensa hoitamisessa, voidaan määrätä edunvalvoja. Edunvalvojan määrää yleensä käräjäoikeus. Uudistuksen yhteydessä myös maistraatille annettiin kuitenkin toimivalta määrätä edunvalvoja, jos henkilö kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja hän itse pyytää edunvalvojan määräämistä. Aikaisemman lain mukainen holhottavaksi julistaminen on holhoustoimesta annetussa laissa korvattu toimintakelpoisuuden rajoittamisella. Toimintakelpoisuutta voidaan rajoittaa asteittain eli kussakin tapauksessa siinä määrin kuin asianomaisen edun suojaamiseksi on tarpeen.

1.2 Holhoustoimen asiamäärien kasvu

Seuraavat tilastot kuvaavat holhoustoimen asiamäärien kehitystä holhoustoimesta annetun lain voimaantulon jälkeen.

Taulukko 1. Niiden edunvalvontojen määrä, joiden osalta edunvalvojalla on velvollisuus antaa maistraatille tili:

Vuosi	2000	2002	2004
Edunvalvontoja	44 022	51 578	56 062

Taulukko 2. Maistraattien eräissä holhousasioissa antamien maksullisten päätösten määrä:

Vuosi	2000	2001	2002	2003
Lupapäätökset	5 381	5 471	6 102	6 605
Tilintarkastukset	24 909	24 003	28 603	32 596
Edunvalvojan määrääminen	3 202	3 231	3 240	3 202

Taulukko 3. Käräjäoikeuksissa loppuun käsitellyt asiat, joissa on ollut kysymys edunvalvojan määräämisestä heikentyneen terveydentilan vuoksi:

Vuosi	2000	2001	2002	2003
Asioita	5 520	6 377	5 887	5 607

Taulukko 4. Yleisten edunvalvojien päämiesten määrä:

Vuosi	2000	2001	2002	2003	1.3.2004
Päämiehiä	15 200	18 350	20 200	22 200	24 300

Tilastoista on havaittavissa, että holhoustoimen asiamäärät ovat jatkuvasti kasvaneet. Yksi syy tähän kehitykseen on todennäköisesti väestön vanhentuminen. Asiamäärien kasvua saattaa selittää myös se, että uudistuksen ansiosta edunvalvonnan piiriin on tullut sellaisia henkilöitä, jotka olivat aikaisemminkin olleet edunvalvonnan tarpeessa, mutta joille ei ollut määrätty uskottua miestä. Näiden seikkojen ohella saattaa olla muitakin asiamäärien kasvua selittäviä tekijöitä.

1.3 Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehtona

Lainsäädäntö ja käytäntö

Voimassa olevassa laissa ei ole erityisiä säännöksiä valtuutuksesta, jolla pyritään turvaamaan valtuuttajan taloudellisten asioiden hoito sen jälkeen, kun hän on tullut kykenemättömäksi itse hoitamaan niitä. Tällaista tarkoitusta varten annettuun valtuutukseen sovelletaan siten kauppakaaren 18 luvun ja varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929, jäljempänä oikeustoimilaki) 2 luvun yleisiä valtuutusta koskevia säännöksiä. Tietoa siitä, kuinka usein valtuutuksia annettaisiin nimenomaan mainittua tarkoitusta varten, ei ole. Käytännössä tämä lienee varsin harvinaista.

Pätevän valtuutuksen antaminen edellyttää, että valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen. Valtuutus kuitenkin pysyy pääsääntöisesti voimassa, vaikka valtuuttaja valtuutuksen antamisen jälkeen terveydentilansa heikentymisen tai muun syyn vuoksi menettäisi tosiasiallisesti kyvyn hoitaa asioitaan. Jos valtuuttajan toimintakelpoisuutta rajoitetaan holhoustoimesta annetun lain nojalla, valtuutetun tekemällä oikeustoimella ei kuitenkaan oikeustoimilain 22 §:n mukaan ole muuta vaikutusta kuin sillä olisi ollut, jos valtuuttaja olisi tehnyt sen itse.

Kauppakaaren 18 luvun 1 §:n mukaan valtuutettu on velvollinen tekemään tilin tehtävänsä hoidosta. Tili on tehtävä valtuuttajalle tai hänen kuoltuaan hänen oikeudenomistajilleen. Valtuutetun toimintaa ei yleensä valvo mikään muu taho kuin valtuuttaja itse.

Toimintakyvyttömyyden varalta annettuun valtuutukseen rinnastettavana keinona voidaan muiden kuin taloudellisten asioiden hoitamisen osalta mainita niin sanottu hoitotahto (hoitotestamentti). Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 6 §:n 3 momentin mukaan hoidettaessa sellaista täysikäistä potilasta, joka ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi pysty päättämään hoidostaan, tulee potilaan laillisen edustajan taikka lähiomaisen tai muun läheisen antaessaan suostumusta potilaan hoitoon ottaa huomioon potilaan aiemmin ilmaisema tahto.

Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Useissa maissa on kehitetty tai kehitteillä sääntelyitä, joiden mukaan ihminen voi itse varautua toimintakykynsä mahdolliseen tulevaan rajoittumiseen ja järjestää asioidensa hoidon tällaisen tilanteen varalta. Myös Euroopan neuvosto on antanut suosituksen, jossa on otettu huomioon tällaisen järjestelyn käyttö.

Euroopan neuvoston suositus

Toimintarajoitteisten aikuisten oikeudellista suojelua koskevista periaatteista annetun Euroopan neuvoston suosituksen No R (99) 4 toisen periaatteen seitsemännen kohdan mukaan jäsenvaltioiden hallitusten olisi harkittava tarvetta mahdollistaa ja säännellä sellaisia oikeudellisia järjestelyjä, joiden avulla vielä toimintakykyinen henkilö voi varautua tulevaan toimintakyvyttömyyteensä.

Suositukseseen liittyvän selitysmuistion mukaan suosituksessa mainitut oikeudelliset järjestelyt voivat tarkoittaa esimerkiksi toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta. Muistiossa on todettu, että joissakin oikeusjärjestyksissä on yleisenä sääntönä, että valtuutus pysyy voimassa, vaikka valtuuttaja sittemmin menettääkin toimintakykynsä. Tällaisten oikeusjärjestysten osalta on selitysmuistion mukaan tarpeen harkita, millaisia suojatoimia tarvitaan sitä tilannetta varten, joka syntyy valtuuttajan menetettyä toimintakykynsä.

Ruotsi

Ruotsissa valmistellaan parhaillaan toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta (*framtidfullmakt*) koskevaa sääntelyä.

Asian valmistelusta saatujen tietojen mukaan aiotaan ehdottaa, että oikeustoimilakiin lisätään säännös, jonka mukaan oikeustoimilain mukainen valtuutus raukeaisi valtuuttajan menetettyä toimintakykynsä. Oikeustoimella, jonka valtuutettu tekisi sen jälkeen kun valtuuttaja on henkisen toiminnan häiriintymisen, sairauden, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn johdosta tullut pysyvästi kykenemättömäksi hoitamaan taloudellisia asioitaan, ei olisi

muuta vaikutusta kuin sillä olisi ollut, jos valtuuttaja olisi tehnyt sen itse. Erillisellä lailla säädettäisiin erityisestä valtuutuksesta, joka pysyisi voimassa toimintakyvyn menettämisestä huolimatta.

Käytettävissä olevan lakiehdotusluonnoksen mukaan *framtidfullmakt* olisi valtuutus edustaa valtuuttajaa sen jälkeen, kun tämä on dementiasairauden, muun henkisen toiminnan häiriintymisen taikka fyysisen sairauden tai vamman vuoksi tullut pysyvästi kyvyttömäksi hoitamaan niitä asioita, joita valtuutus koskee. Valtuutus olisi tehtävä kirjallisesti, ja valtuuttajan olisi allekirjoitettava valtakirja kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Valtuutetun asiana olisi ratkaista, milloin valtuuttaja on menettänyt toimintakykynsä niin, että valtuutus tulee voimaan. Valtuutetun tulisi pääsääntöisesti ilmoittaa valtuuttajalle ja tämän läheisille valtuutuksen voimaantulosta ja sisällöstä. Jos valtuutus on tullut voimaan, mutta valtuuttajan toimintakyky palautuu, valtuutus raukeaisi. Valtuutettu olisi holhousviranomaisen pyynnöstä velvollinen antamaan tietoja tai tekemään tilin tehtävänsä hoitamisesta.

Lisäksi valmistellaan ehdotusta säännöksiksi, jotka koskisivat toimintakyvyttömän henkilön omaisten - puolison tai avopuolison, lasten, lastenlasten, vanhempien ja sisarusten - toimivaltaa hoitaa hänen ”sijaisenaan” (*ställföreträdare*) hänen taloudellisia asioitaan, jotka ovat luonteeltaan tavanomaisia ja lähinnä rutiiniluonteisia ja jotka liittyvät hänen päivittäiseen elämäänsä. Säännösten mukaan omaisten sanotunlainen toimivalta perustuisi suoraan lakiin ja olisi toissijainen suhteessa uskotun miehen tai holhoojan taikka valtuutetun toimivaltaan.

Norja

Norjassa valmistellaan parhaillaan laajaa holhouslainsäädännön uudistusta. Samassa yhteydessä valmistellaan myös toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevaa sääntelyä. Käytettävissä olevan luonnoksen mukaan valmisteltavana oleva ehdotus on toimintakyvyttömyyden varalta annettavan valtuutuksen osalta keskeisiltä osilta samansisältöinen kuin Ruotsissa valmistettava ehdotus.

Tanska

Tanskassa ei ole voimassa eikä tiettävästi tällä hetkellä valmisteilla erityisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta.

Saksa

Saksan oikeuden mukaan valtuutus pysyy voimassa siitä huolimatta, että valtuuttaja myöhemmin tosiasiallisesti menettää oikeustoimikelpoisuutensa. Laissa ei ole yleisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta. Siviililakikirjan (*Bürgerliches Gesetzbuch*) edunvalvontaa koskevissa säännöksissä tämänkaltaiselle valtuutukselle on kuitenkin annettu tiettyjä oikeusvaikutuksia.

Ensiksikin valtuutus on nimenomaisesti säädetty ensisijaiseksi vaihtoehdoksi edunvalvojan määräämiseen nähden. Siviililakikirjan 1896 §:n mukaan täysikäisen määrääminen edunvalvontaan ei ole tarpeen, jos hänen asiansa voivat tulla yhtä hyvin hoidetuiksi valtuutetun tai muiden avustajien toimesta. Lisäksi pykälän mukaan on mahdollista määrätä edunvalvoja, jonka tehtävänä on vain valvoa valtuutetun toimintaa.

Siviililakikirjan 1904 ja 1906 §:n mukaan tiettyjen lääketieteellisten toimenpiteiden sekä suljettuun laitokseen sijoittamisen ja eräiden siihen rinnastettavien toimenpiteiden osalta edunvalvojan antamaan suostumukseen rinnastetaan valtuutetun antama suostumus. Näissä tapauksissa edellytyksenä on kuitenkin, että valtuutus on annettu kirjallisesti ja että se nimenomaisesti kattaa kysymyksessä olevat toimenpiteet.

Liittoneuvosto on joulukuussa 2003 antanut liittopäiville lakiehdotuksen, jolla uudistettaisiin eräitä holhousoikeudellisia säännöksiä. Lakiehdotukseen sisältyy muun muassa säännöksiä, joiden nojalla toimintakyvottomän henkilön läheiset – erityisesti puoliso – saisivat toimivallan hoitaa toimintakyvottomän henkilön asioita ilman valtuutustakin. Ehdotuksen käsittely liittopäivillä on kesken.

Englanti ja Wales

Erityisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta on voimassa useissa angloamerikkalaisissa oikeusjärjestyksissä (Englanti ja Wales, Skotlanti, Australia, Kanada, Yhdysvallat ja Uusi Seelanti). Seuraavassa tarkastellaan Englannissa ja Walesissa voimassa olevaa sääntelyä.

Englannin ja Walesin oikeuden mukaan pääsääntönä on, että valtuutus raukeaa, kun valtuuttaja menettää oikeustoimikelpoisuutensa. Vuonna 1986 voimaan tullut laki (*The Enduring Powers of Attorney Act 1985*) mahdollistaa kuitenkin sellaisten erityisten valtuutusten antamisen, jotka pysyvät voimassa valtuuttajan oikeustoimikelpoisuuden menetyksestä huolimatta.

Valtuutus toimintakyvyttömyyden varalta tulee antaa tätä varten vahvistetulla lomakkeella. Sekä valtuuttajan että valtuutetun on todistajan läsnä ollessa allekirjoitettava asiakirja. Kun valtuutetulla on aihetta uskoa, että valtuuttaja on toimintakyvytön tai että tämä on tulossa toimintakyvyttömäksi, valtuutetun on haettava tuomioistuimelta valtuutuksen rekisteröintiä. Ennen hakemuksen tekemistä valtuutetun on ilmoitettava valtuuttajalle ja tietyille tämän lähiomaisille aikomuksestaan hakea rekisteröintiä. Valtuuttajalla ja hänen lähiomaisillaan on mahdollisuus määrääjassa ilmoittaa tuomioistuimelle vastustavansa valtuutuksen rekisteröintiä. Vastustaminen voi perustua muun muassa siihen, että valtuutus ei ole pätevä, että rekisteröintihakemus on ennenaikainen, koska valtuuttaja ei ole vielä tulossa toimintakyvyttömäksi, tai että valtuutetuksi nimetty on sopimaton tehtävään. Jos rekisteröintiä on vastustettu, tuomioistuin selvittää vastustuksen perusteiden olemassaolon ja havaitessaan vastustuksen aiheelliseksi hylkää rekisteröintihakemuksen. Jos rekisteröintiä ei ole vastustettu tai

jos tuomioistuin katsoo vastustuksen perusteettomaksi, valtuutus on rekisteröitävä.

Toimintakyvyttömyyden varalta annettuun valtuutukseen ei rekisteröinnin jälkeen lähtökohtaisesti kohdistu erityisiä valvontatoimenpiteitä. Yleisten sääntöjen mukaan valtuutettu on kuitenkin tilinpitovelvollinen. Valtuutuksessa voidaan myös määrätä esimerkiksi, että valtuutetun on määrääjoin tehtävä nimetyille henkilölle tili tehtävän hoidosta.

Valtuuttaja ei ole rekisteröinnin jälkeen kelpoinen peruuttamaan toimintakyvyttömyyden varalta annettua valtuutusta. Tuomioistuin voi kuitenkin tietyillä perusteilla peruuttaa valtuutuksen. Tämä on mahdollista muun muassa silloin, kun on selvitetty valtuutetun olevan sopimaton tehtäväänsä.

Lain tultua voimaan vuonna 1986 rekisteröityjen valtuutusten määrä on jatkuvasti kasvanut. Viime vuosina on rekisteröity yli 10 000 valtuutusta vuosittain. Käytännössä on varsin yleiseksi ongelmaksi havaittu valtuutettujen taloudelliset väärinkäytökset tehtävänsä hoitamisessa. Tämän on katsottu johtuvan siitä, että lain mukaan valtuutetun toimintaan ei säännönmukaisesti kohdistu minäänlaista valvontaa.

Parlamentille on kesäkuussa 2004 annettu laaja lakiehdotus (*Mental Capacity Bill*), jonka yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi myös toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevaa sääntelyä. Ehdotuksen mukaan valtuutus (ehdotuksessa ”*Lasting Powers of Attorney*”) voisi koskea paitsi taloudellisia asioita myös henkilöä koskevia asioita, esimerkiksi terveydenhoitoa.

2 Nykytilan arviointi

2.1 Holhouslainsäädännön uudistuksen seuranta

Holhouslainsäädännön uudistamista koskevasta hallituksen esityksestä annettussa lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 20/1998 vp – HE 146/1998 vp) on annettu kehoitus uudistuksen toteutumisen seurantaan. Mietinnön mukaan on tarkkaan seurattava uudistuksen käynnistymistä ja toteutumista sekä, mikäli aihetta ilmenee, välittömästi ryhdyttävä asian laadun edellyttämiin korjaustoimenpiteisiin.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö toteuttivat yhteistyössä vuosina 2002 ja 2003 tutkimuksen, jossa arvioitiin, miten holhouslainsäädännön uudistamiselle asetetut tavoitteet olivat käytännössä toteutuneet. Tutkimuksen tulosten mukaan holhoustoimen uusi organisointi on onnistunut hyvin. Holhoustoimen hallinnon siirtäminen kunnilta ja käräjäoikeuksilta maistraateille on osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi. Holhoustoimen hallinto on muutosten ansiosta tehostunut ja muuttunut aikaisempaa ammattimaisemmaksi. Maistraattien ja käräjäoikeuden työnjako on nähty käytännössä selkeäksi ja yhteistyö hyvin toimivaksi.

Holhoustoimesta annetussa laissa maistraatille annettiin toimivaltaa edunvalvojan määräämistä koskevissa asioissa, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet kokonaisuudessaan tuomioistuimelle. Toimivaltaa lisättiin kuitenkin hyvin varoen. Muutos käsitti vain riidattomat edunvalvojan määräämisasiat, joissa päämies oli itse hakijana, sekä eräät edunvalvojan sijaisen määräämistä koskevat asiat. Muun muassa edunvalvojan tehtävän muuttamista ja edunvalvojan vapauttamista koskevat asiat jätettiin edelleen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan silloinkin, kun asia oli kaikilta osin riidaton.

Kokemuksen mukaan maistraatit ovat suoriutuneet uudesta tehtävästään hyvin, mikä antaa mahdollisuudet harkita maistraattien toimivallan lisäämistä. Asioiden käsittelyn joustavuuden ja tehokkuuden kannalta on perusteita sille, että maistraattien toimivaltaa laajennetaan asioissa, joissa osapuolten oikeusturvaan liittyvät syyt eivät edellytä asian käsittelyä tuomioistuimessa. Myös edellä mainitussa seurantatutkimuksessa on esitetty, että maistraattien toimivaltaa riidattomissa tapauksissa tulisi mahdollisuuksien mukaan laajentaa.

Seurantatutkimuksessa on lisäksi ehdotettu eräiden holhoustoimesta annetun lain yksityiskohtien selventämistä. Ehdotetut muutokset koskevat muun muassa edunvalvojan esteellisyyttä, edunvalvojan määräämistä koskevan päätöksen noudattamisen ajankohtaa ja eräitä tietosuojaa tai salassapitoa koskevia kysymyksiä. Työryhmän arvion mukaan useimmat näistä muutosehdotuksista ovat perusteltuja. Holhoustoimilain soveltamisen yhteydessä on kuitenkin noussut esille myös sellaisia lakia koskevia muutosehdotuksia, joiden toteuttamiselle työryhmä ei ole nähnyt aihetta. Kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia, on tarkasteltu jaksossa 3.3.

2.2 Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehtona

Holhousoikeuden keskeisenä periaatteena on päämiehen ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tästä periaatteesta seuraa muun muassa, että holhousoikeudellisiin toimenpiteisiin on syytä ryhtyä vain silloin ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä henkilön etujen suojaamiseksi. Arvioitaessa toimenpiteen välttämättömyyttä on otettava huomioon muun muassa ne toimenpiteet, joihin asianomainen on itse ryhtynyt asioittensa hoidon järjestämiseksi.

Nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa käytännössä riittäviä keinoja sen edistämiseksi, että ihmiset itse ennakoisivat mahdollista tulevaa toimintakyvyttömyyttään ja antaisivat määräyksiä sen varalta. Holhoustoimesta annetussa laissa tosin helpotettiin ihmisten pääsyä edunvalvonnan piiriin tapauksissa, joissa asianomainen tilanteensa vielä ymmärtäen pyytää päästä edunvalvontaan. Asia voidaan näissä tapauksissa ratkaista maistraatissa yksinkertaisessa menettelyssä. Tämä sääntely ei kuitenkaan tarjoa mahdollisuutta siihen, että asianomainen voisi hyvissä ajoin etukäteen varautua toimintakykynsä heikentymiseen, sillä edunvalvojan määrääminen edellyttää sitä, että edunvalvonnan tarve on määräämisen ajankohtana jo olemassa.

Valtuutus tarjoaa keinon, jonka avulla asianomainen voi saada toisen hoitamaan asioitaan. Oikeustoimilain valtuutusta koskevia säännöksiä on tulkittu siten, että valtuutus säilyy voimassa, vaikka valtuuttaja tulee tosiasiallisesti kyvyttömäksi päättämään asioistaan. Tämä ratkaisu voi kuitenkin olla päämiehen kannalta turvaton, sillä päämiehen menettäessä kykynsä huolehtia asioistaan valtuutettu jää vaille valvontaa.

Näistä syistä on olemassa tarvetta kehittää lainsäädäntöä siten, että parannetaan ihmisten mahdollisuutta varautua etukäteen toimintakykynsä heikkenemiseen. Näin lisätään ihmisten mahdollisuuksia itsemääräämiseen ja vähennetään tilanteita, joissa edunvalvojan määrääminen käy välttämättömäksi.

Vaihtoehtojen kehittämistä edunvalvonnalle puoltavat myös yhteiskunnan voimavaroihin liittyvät syyt. Väestön vanhetessa syntyy lisääntyvästi tilanteita, joissa asianomaisen omat kyvyt eivät enää riitä. Muun muassa edellä mainituksa seurantatutkimuksessa on havaittu, että edunvalvontojen määrä kasvaa jo nykyisin voimakkaasti. Samaa osoittavat edellä jaksossa 1.2 esitellyt tilastoluvut. Voimavarojen oikea kohdentaminen edellyttää tällöin, ettei edunvalvontaan tule henkilöitä, joiden eduista voidaan huolehtia edunvalvontaa lievemmin keinoin.

Edellä kansainvälistä kehitystä tarkasteltaessa on havaittu, että valtuutuksen käyttäminen keinona, jolla ihminen voi varautua tulevaan toimintakyvyttömyyteen, on voimakkaasti yleistymässä. Erotukseksi puhtaasti varallisuusoikeudellisesta valtuutuksesta, tällaiseen valtuutukseen liittyy jonkinasteinen viranomaisvalvonta, joka antaa suojaa sitä vastaan, että valtuutettu käyttäisi väärin asemaansa. Tällaisen sääntelyn luomiseen on meilläkin tarvetta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Holhoustoimesta annetun lain uudistaminen

Holhousviranomaisen toimivallan laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan holhousviranomaisen toimivaltaa laajennettavaksi. Jo nykyisin holhousviranomainen voi tietyissä tapauksissa määrätä edunvalvojan. Esityksen mukaan holhousviranomaisella olisi laissa tarkemmin määritellyin edellytyksin myös toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään sekä muuttaa edunvalvojan tehtävää ja määrätä se lakkaamaan. Tarkoituksena on keventää menettelyä näissä asioissa siten, että asiaa ei olisi tarpeen saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos se on luonteeltaan niin selvä ja riidaton, että oikeusturvasytyt eivät tätä edellytä.

Oikaisun hakeminen eräisiin holhousviranomaisen päätöksiin

Oikaisun hakeminen holhousviranomaisen päätöksiin edunvalvojan määräämistä koskevissa asioissa ehdotetaan uudistettavaksi. Esityksen mukaan holhousviranomaisen päätökseen edunvalvojan määräämistä koskevassa asiassa ei

enää saisi hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Sen sijaan asia olisi aina mahdollista saattaa käsiteltäväksi kärjäoikeudessa. Vastaavalla tavalla ehdotetaan säänneltäväksi myös oikaisun hakeminen holhousviranomaisen päätöksiin asioissa, jotka koskevat edunvalvojan vapauttamista tehtävästään taikka edunvalvojan tehtävän muuttamista tai määräämistä lakkaamaan.

Uudistus merkitsisi edunvalvojan määräämistä koskevien asioiden tuomioistuinkäsittelyn keskittämistä yleisiin tuomioistuimiin. Tämä on omiaan edistämään yhtenäisen oikeuskäytännön muotoutumista. Samalla uudistus tehostaisi oikaisumenettelyä. Voimassa olevien säännösten mukaan hallinto-oikeus voi valituksen johdosta tutkia edunvalvojan määräämistä koskevan holhousviranomaisen päätöksen oikeellisuuden vain siltä osalta, onko hakija pyytässä edunvalvojan määräämistä kyennyt ymmärtämään asian merkityksen. Jos hallinto-oikeus hylkää tällä perusteella tehdyn valituksen ja jos edunvalvontaan määrätty haluaa saattaa myös kysymyksen edunvalvonnan tarpeellisuudesta tuomioistuimen tutkittavaksi, hänen on tehtävä kärjäoikeudelle erillinen hakemus edunvalvojan tehtävän määräämisestä lakkaamaan. Uudistuksen myötä siirryttäisiin vain yhden oikaisukeinon käyttämiseen.

Esteellisyysperusteiden täsmentäminen

Edunvalvojan esteellisyyttä koskevaa sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi. Voimassa olevassa edunvalvojan esteellisyyttä koskevassa säännöksessä käytetty ilmaisu ”läheinen henkilö” on käytännössä synnyttänyt epätietoisuutta siitä, millaisiin tilanteisiin esteellisyys ulottuu, ja säännöksestä on esitetty erilaisia tulkintoja. Tämän vuoksi mainittu esteellisyysperuste ehdotetaan korvattavaksi täsmällisillä säännöksillä, joissa luetellaan ne edunvalvojan lähisukulaiset ja muut läheiset, joiden ollessa päämiehen vastapuolina edunvalvoja olisi esteellinen.

Läheisten henkilöiden piirin täsmentämisellä laissa pyritään siihen, että olisi nykyistä helpompaa todeta esteellisyysperusteen olemassaolo ja siten esimerkiksi ennakoida tarve hakea edunvalvojalle sijaista. Näin voidaan vähentää sellaisten epätoivottavien tilanteiden syntymistä, joissa edunvalvojan tekemä oikeustoimi ei sido päämiestä sen vuoksi, että edunvalvojan katsotaan olleen esteellinen sellaisella perusteella, jonka olemassaoloa hänen on esteellisyysperusteiden tulkinnanvaraisuudesta johtuen ollut vaikea havaita.

Lupasäännösten tarkistaminen

Holhousviranomaisen lupaa koskeviin säännöksiin ehdotetaan vähäisiä tarkistuksia. Ensiksikin ehdotetaan, että rahalainan antaminen päämiehen varoista pääsääntöisesti edellyttäisi holhousviranomaisen lupaa. Näin pyritään ennakolta suojaamaan päämiestä huolimattomaan lainanantoon liittyviltä riskeiltä. Lisäksi tarkistettaisiin säännöksiä, jotka koskevat oikeustoimeen vaadittavaa lupaa silloin, kun on kysymys asunto-osakeyhtiön tai muun vastaavan yhteisön osakkeiden tai osuuksien luovuttamisesta tai hankkimisesta vastiketta antamalla taikka huoneiston käyttöoikeuden luovuttamisesta.

Lupa-asioiden käsittelyä pyritään tehostamaan. Esityksen mukaan mahdollistettaisiin se, että yksittäistä luvanvaraista oikeustointa koskevan asian käsittely voitaisiin aina keskittää vain yhdelle holhousviranomaiselle silloinkin, kun oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia henkilöitä, jotka asuvat eri paikkakunnilla. Keskittämisen tavoitteena on säästää sekä asianosaisten että holhousviranomaisten työtä ja kustannuksia.

Muut muutosehdotukset

Edellä esitetyn lisäksi holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetaan vähäisiä tarkistuksia säännöksiin, jotka koskevat päämiehen vahingonkorvausvelvollisuutta, oikeudenkäyntiä holhousasiassa, menettelyä holhousviranomaisessa, holhousviranomaisen suoritteista perittäviä maksuja sekä salassapitovelvollisuutta.

3.2 Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely

Edunvalvontavaltuutus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki edunvalvontavaltuutuksesta. Edunvalvontavaltuutus olisi uusi oikeudellinen instituutio. Sen avulla valtuuttaja voisi järjestää asioidensa hoidon sen tilanteen varalta, että hän myöhemmin tulisi sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Edunvalvontavaltuutuksella on sama tavoite kuin edunvalvonnalla. Pyrkimyksenä on huolehtia luotettavalla tavalla niistä asioista, joihin ihmisen oma toimintakyky ei edellä mainituista syistä riitä. Eroa on lähinnä siinä, että edunvalvontavaltuutusta käyttäessään päämies itse etukäteen valitsee valtuutetun ja määrittelee niiden asioiden piirin, jotka hän haluaa valtuutetulle uskoa. Edunvalvontaan asettaminen tapahtuu sitä vastoin tuomioistuimen tai holhousviranomaisen päätöksellä, joka voidaan tehdä vasta siinä vaiheessa, kun edunvalvonta on jo ajankohtainen. Se, että päämies on itse valinnut valtuutetun, johon hän luottaa, antaa myös mahdollisuuden siihen, että valtuutetun toimenpiteisiin kohdistuva viranomaisvalvonta voi olla vähäisempää kuin edunvalvojan toiminnan valvonta.

Edunvalvontavaltuutuksen sisältö

Valtuuttaja eli päämies määrittelee itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutus voi olla luonteeltaan yleinen, esimerkiksi päämiehen kaiken omaisuuden kattava, tai valtuuttaja voi valtakirjassa yksilöidä ne oikeustoimet, joihin valtuutetulla on kelpoisuus. Edunvalvontavaltuutuksella ei kuitenkaan voitaisi antaa valtuutetulle kelpoisuutta edustaa päämiestään asioissa, jotka korostetusti koskevat päämiehen henkilöä. Jos edunvalvontavaltuutus koskee muita päämiehen henkilöön liittyviä asioita, valtuutettu voisi sen nojalla edustaa päämiestään ainoastaan, jos viimeksi mainittu ei sinä ajankohtana, jolloin päätös

on tehtävä, kykene ymmärtämään päätettävän asian merkitystä. Valtuutetun kelpoisuus ei siten pääsäännön mukaan voi ulottua laajemmalle kuin edunvalvojan edustusvalta holhoustoimilain mukaan.

Edunvalvontavaltakirjan tekeminen

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on merkittävä oikeustoimi päämiehen tulevaisuuden kannalta. Kun valtuutus tulee voimaan, päämies ei enää useinkaan ole siinä tilassa, että hän kykenisi valvomaan, millä tavoin valtuutettu hoitaa hänen asioitaan. Sen vuoksi on tarpeen luoda takeet sille, että valtuuttaja ymmärtää, mistä asiassa on kysymys, ja että hän harkitsee asiaa huolellisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Todistajien olisi myös tehtävä valtakirjaan merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys, ja muistakin seikoista, joiden he katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyYTEEN. Ehdotetut valtakirjan tekemistä koskevat määräykset vastaavat asiallisesti testamentin tekemiselle asetettuja muotovaatimuksia. Lisäksi lakiin otettaisiin säännös siitä, mitkä seikat valtakirjasta on vähintään käytävä ilmi. Näin pyritään vähentämään valtakirjojen tulkinnanvaraisuutta ja vaikuttamaan siihen, että päämies jokaisen valtakirjassa edellytetyn seikan osalta harkitsee valtakirjan sisältöä.

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo

Edunvalvontavaltuutus ei ehdotuksen mukaan tule voimaan ennen kuin holhousviranomaisen on sen vahvistanut. Ennen valtuutuksen vahvistamista holhousviranomaisen tutkisi sen, että valtakirja on asianmukaisesti laadittu ja että valtuuttaja on laissa edellytetyin tavoin tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksen käsittämistä asioista. Valtuutusta ei saisi vahvistaa, jos on perusteltua syytä epäillä, että valtuutettu on sopimaton tai kykenemätön toimimaan valtuutettuna.

Säättämällä holhousviranomaisen vahvistaminen edunvalvontavaltuutuksen voimaantulon edellytykseksi pyritään ensiksikin siihen, että valtuutuksen voimaantuloajankohta olisi aina yksiselitteisesti todettavissa. Näin vältettäisiin valtuutetun edustusvallan olemassaoloa koskevat epäselvyydet ja riitaisuudet, joita voisi useinkin syntyä, jos valtuuttajan toimintakyvyn menetyksen arvioiminen ja siihen liittyen valtuutuksen voimaantuloajankohdan määrittely jätettäisiin vain valtuutetun itsensä harkittavaksi.

Vahvistamismenettelyllä pyritään lisäksi siihen, että valtuutukseen liittyisi viranomaisen valvontaa jo ennen kuin valtuutettu voisi aloittaa tehtävänsä hoitamisen. Näin ehkäistäisiin ennalta väärinkäytösten riskiä. Lisäksi ehdotettu sääntely takaisi sen, että voimassa olevat valtuutukset olisivat alusta alkaen holhousviranomaisen tiedossa. Tämä on perusedellytys sille, että holhousviranomaisen voi valvoa valtuuttajan toimintaa.

Valtuutuksen vahvistamista koskevan sääntelyn etuna olisi lisäksi se, että edunvalvontavaltuutukset tulisivat merkityiksi holhousasioiden rekisteriin. Ulkopuolisten henkilöiden olisi näin ollen tarvittaessa mahdollista saada tietoa siitä, kuka on oikeutettu edustamaan toimintakyvytöntä henkilöä.

Valtuutetun toiminnan valvonta

Koska päämies itse valitsee valtuutetun, valtuutetuksi tulee tavallisesti henkilö, johon päämies luottaa ja jolle hän haluaa uskoa asioidensa hoidon valtuutuksen voimaantultua. Päämiehen ja valtuutetun välillä lähtökohtaisesti vallitseva luottamussuhde tekee perustelluksi sen, ettei valtuutetun toimintaa valvota samalla tavoin kuin edunvalvojan toimintaa. Toisaalta on luotava esteitä sille, että päämiehen luottamusta käytetään väärin, ja takeita sille, että mahdolliset väärinkäytökset voidaan jälkikäteen selvittää.

Sen vuoksi ehdotetaan, että valtuutetun olisi tehtävänsä alkaessa annettava valtuutetun toimintaa valvovalle holhousviranomaiselle luettelo päämiehensä niistä varoista ja veloista, joiden osalta hänellä on kelpoisuus edustaa päämiestään. Valtuutettu olisi myös velvollinen pitämään tiliä toimenpiteistään ja antamaan holhousviranomaiselle tilin tämän sitä pyytäessä. Valtuutetulla ei sitä vastoin olisi suoraan lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa jaksoittain tili.

Valtuutetun toimintaa voidaan välillisesti valvoa myös holhoustoimesta annettussa laissa olevin keinoin. Mainitun lain 91 §:n mukaan edunvalvonnan tarpeessa ilmeisesti olevasta henkilöstä voidaan mahdollisen vaitiolovelvollisuuden estämättä ilmoittaa holhousviranomaiselle. Ilmoitus voi koskea myös henkilöä, joka on antanut edunvalvontavaltuutuksen, jos ilmoittajalla on aihe epäillä, ettei valtuutus riitä turvaamaan valtuuttajan etuja tai että valtuutettu käyttää väärin asemaansa. Holhousviranomaisella on tällöin velvollisuus tutkia, onko edunvalvojan tarve olemassa. Jos edunvalvoja määrätään, valtuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osin kuin edunvalvojan kuuluu huolehtia valtuutuksen käsittämistä asioista.

Koska kysymys on valtuutuksesta, päämies voi luonnollisesti itse järjestää edellä selostettua voimakkaamman valvonnan katsoessaan sen tarpeelliseksi. Hän voi esimerkissä valtakirjassa yksilöidä sen tahon, joka valvoo valtuutettua, ja määrätä, että valtuutetun tulee määräjain tehdä tälle tili. Näiden yksityisoikeudellisten järjestelyiden lisäksi olisi esityksen mukaan tietyissä rajoissa mahdollista sekin, että päämies valtakirjassa määrää valtuutetulle edellä mainittua voimakkaamman viranomaisvalvonnan. Päämies voisi asettaa valtuutetulle velvollisuuden tehdä määräjain holhousviranomaiselle tili. Päämies voisi myös määrätä, että joku tai kaikki niistä oikeustoimista, joihin edunvalvoja tarvitsee holhousviranomaisen luvan, ovat luvanvaraisia myös valtuutetun tekeminä.

Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen

Esityksessä ehdotetaan, että valtuuttaja voisi peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Lupausta olla peruuttamatta edunvalvontavaltuutusta ei olisi sitova. Jos edunvalvontavaltuutus on jo tullut voimaan, peruuttamisen voimaantulo edellyttäisi kuitenkin sitä, että holhousviranomaisen on vahvistanut peruuttamisen. Ennen vahvistamista tutkitaisiin se, että päämies kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Näin pyritään estämään se, että päämies esimerkiksi dementiaan usein liittyvän epäluuloisuuden vuoksi tuhoaa järjestelyn, jonka hän on toimintakykyisenä ollessaan rakentanut turvakseen.

Peruuttamisen ohella edunvalvontavaltuutus lakkaisi myös, kun valtuuttaja kuolee. Kuten edellä on selostettu, edunvalvojan määrääminen valtuuttajalle voi myös aiheuttaa sen, että valtuutus lakkaa tai rajoittuu. Valtuutetun toimivalta rajoittuisi olennaisesti myös, jos valtuuttaja asetetaan konkurssiin. Valtuutettu ei tässä tilanteessa olisi kelpoinen tekemään sellaisia oikeustoimia, joita valtuuttaja ei konkurssiin asettamisen vuoksi voi tehdä.

Edunvalvontavaltuutus ja oikeustoimilaissa tarkoitettu valtuutus

Ehdotettua lakia edunvalvontavaltuutuksesta sovellettaisiin valtuutukseen, jonka valtuuttaja on määrännyt tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Jos valtakirjassa ei ole tällaista tai tällaiseksi tulkittavaa määräystä, ehdotetun lain säännökset eivät sovellu. Kysymys valtakirjan pätevydestä, voimassaolosta ja oikeusvaikutuksista jäisi tällöin ratkaistavaksi muiden, lähinnä oikeustoimilaissa olevien säännösten perusteella.

Esityksessä ei ehdoteta muutosta oikeustoimilain säännöksiin. Kuten nykytilaa kuvattaessa on esitetty, oikeustoimilakia on tulkittu siten, ettei valtuutus lakkaa sen vuoksi, että päämies tulee kykenemättömäksi ymmärtämään valtuutuksen merkitystä. Vastaisuudessakin voisi siten olla olemassa valtuutuksia, joiden voimassaolo jatkuu päämiehen tilan heikentymisestä huolimatta. Sellaista sääntelyä, jonka mukaan valtuutus lakkaisi olemasta voimassa pelkästään sillä perusteella, että valtuuttaja tosiasiallisesti menettää kyvyn ymmärtää valtuutuksen merkityksen, ei ole katsottu perustelluksi. Tällainen sääntely voisi johtaa valtuutetun kanssa oikeustoimen tehneen kolmannen henkilön kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin, koska valtuutetun kelpoisuuden päättymisen johtuisi seikasta, jota sekä sivullisen että valtuutetun on ollut vaikea havaita.

Oikeustoimilain mukaisen valtuutuksen voimassaolon jatkuminen voi päämiehen oikeusturvan kannalta olla ongelma, jos päämies ei heikentyneen tilansa vuoksi kykene valvomaan valtuutetun toimia. Tällöin voidaan kuitenkin määrätä edunvalvoja, jonka tehtävänä on päättää, peruutetaanko valtuutus, vai annetaanko sen ehkä pysyä voimassa hänen valvonnassaan.

3.3 Työryhmän harkitsemissa kysymyksiä, joiden osalta ei ehdoteta muutoksia

Työryhmän muutosehdotuksia holhoustoimesta annettuun lakiin on tarkasteltu jaksossa 3.1. Työryhmä on käsitellyt myös eräitä muita holhoustoimesta annetun lain soveltamiseen liittyviä kysymyksiä, jotka ovat nousseet esiin edellä mainitussa seurantatutkimuksessa tai muutoin lain soveltamiskäytännössä. Seuraavassa selostetaan työryhmän näkemykset merkittävimmistä sellaisista kysymyksistä, joista työryhmässä on keskusteltu, mutta joiden osalta työryhmä ei pidä lainmuutoksia tarpeellisina. Tarkoituksena on mahdollistaa se, että myös näistä kysymyksistä saadaan lausuntopalautetta jatkovalmistelua varten.

Omaisuuksien luovuttaminen päämiehen kuoltua

Käytännössä on esiintynyt tapauksia, joissa edunvalvoja on hänen tehtävänsä lakattua päämiehen kuoleman johdosta joutunut hoitamaan omaisuutta pitkän aikaa päämiehen kuoleman jälkeen. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi työryhmä on harkinnut tarvetta sellaiseen sääntelyyn, jonka mukaan päämiehen kuoltua edunvalvojalla olisi oikeus hakea pesän omaisuuden luovuttamista pesänselvittäjän hallintoon.

Työryhmä pitää sinänsä perusteltuna tavoitteena sitä, että edunvalvoja, jonka tehtävä lakkaa päämiehen kuoleman johdosta, voisi aina viivytyksettä luovuttaa omaisuuden kuolinpesän hallinnon hoidettavaksi. Ottaen erityisesti huomioon ne kustannukset, jotka aiheutuvat pesän omaisuuden luovuttamisesta pesänselvittäjän hallintoon, työryhmä kuitenkin katsoo, että edunvalvojan oikeus tehdä tätä koskeva hakemus olisi tarpeettoman pitkälle menevä keino mainitun tavoitteen edistämiseksi. Holhoustoimesta annetun lain 59 §:n 2 momentin mukaan, kun edunvalvojan tehtävä lakkaa päämiehen kuoleman johdosta eikä omaisuutta voida viivytyksettä luovuttaa pesän osakkaiden yhteishallintoon, edunvalvoja voi luovuttaa omaisuuden sellaisen pesän osakkaan hoidettavaksi, joka perintökaaren (40/1965) 18 luvun 3 §:ssä säädetyin tavoin voi pitää huolta pesän omaisuudesta. Tämä säännös on tehokkaasti sovellettuna riittävä keino turvata se, ettei edunvalvoja joudu hoitamaan omaisuutta tarpeettoman pitkään päämiehen kuoleman jälkeen.

Käytännössä on esiintynyt myös tapauksia, joissa edunvalvoja on pidättynyt luovuttamasta omaisuutta edellä tarkoitettuun tavoin väliaikaisen pesänhoitajan hoidettavaksi sen vuoksi, että hän on ollut epäillyt tämän mahdollisesti syyllistyvän väärinkäytöksiin pesän omaisuuden hoitamisessa. Nykyistenkin säännösten mukaan edunvalvojan on kuitenkin luovuttaessaan omaisuuden väliaikaiselle pesänhoitajalle ilmoitettava asiasta kaikille niille pesän osakkaille, joiden olinpaikka ja henkilöllisyys on selvillä. Tällöin osakas voi tarvittaessa hakea pesänselvittäjän määräämistä. Estettä ei ole myöskään sille, että edunvalvoja jo ennalta ilmoittaa muille osakkaille, milloin hän aikoo luovuttaa omaisuuden väliaikaiselle pesänhoitajalle, jolloin muut osakkaat voivat hakea pesänselvittäjän määräämistä jo ennen omaisuuden luovuttamista.

Edellä esitetyillä perusteilla työryhmä on päätenyt siihen, ettei tarvetta voimassa olevan sääntelyn muuttamiseen ole.

Tiedonsaantioikeus holhousasioiden rekisteristä

Holhoustoimesta annetun lain 67 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on lain 68 §:stä johtuvien rajoituksien oikeus saada holhousasioiden rekisteristä tieto siitä, onko tietty henkilö edunvalvonnassa, kuka on tietyn henkilön edunvalvoja, mikä on edunvalvojan tehtävä sekä onko ja millä tavoin henkilön toimintakelpoisuutta rajoitettu. Holhoustoimen uudistuksen seurantatutkimuksen yhteydessä on tullut esiin, että säännöksestä on katsottu seuraavan, että ulkopuolisilla henkilöillä on oikeus saada holhousasioiden rekisteristä tieto siitä, onko alaikäisen edunvalvonta merkitty rekisteriin. Tämän tiedon perusteella on mahdollista päätellä, että alaikäisellä on niin paljon omaisuutta, että on syntynyt lain 66 §:ssä säädetty velvollisuus merkitä alaikäisen edunvalvonta rekisteriin. Tällaisen tiedonsaantioikeuden on katsottu loukkaavan holhousasioiden rekisteriin merkittyjen alaikäisten yksityiselämän suojaa.

Työryhmä toteaa, että holhoustoimesta annetun lain 67 §:n 1 momentissa on lueteltu tyhjentävästi ne seikat, joista ulkopuolisella on oikeus saada holhousasioiden rekisteristä tieto. Näihin seikkoihin ei kuulu tieto siitä, onko jonkun henkilön edunvalvonta merkitty rekisteriin. Koska alaikäinen jo lain nojalla on edunvalvonnassa, vastauksen antaminen tätä koskevaan mahdolliseen tiedusteluun ei ylipäättään edellytä holhousasioiden rekisterin tietojen käyttämistä. Mainittua säännöstä on näin ollen työryhmän käsityksen mukaan perusteltua tulkita siten, että ulkopuolisella henkilöllä ei ole oikeutta saada holhousasioiden rekisteristä tietoa siitä, onko tietty alaikäinen merkitty lain 66 §:n nojalla rekisteriin. Tämän perusteella työryhmä katsoo, ettei tarvetta voimassa olevan sääntelyn muuttamiseen ole.

Holhousviranomaisen tarkastustoimenpiteen valituskelpoisuus

Holhoustoimesta annetun lain säätämisen jälkeen on käytännössä esiintynyt epäselvyyttä sen suhteen, sisältääkö lain 56 §:n mukainen holhousviranomaisen tarkastustoimenpide valituskelpoisen päätöksen. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 2004:44 katsonut, että tällainen tarkastustoimenpide ja siihen liittyvä kehoitus, jonka noudattamiseen ei liittynyt tehostetta, ei sisältänyt hallintolainkäyttölain (586/1996) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua valituskelpoista päätöstä. Työryhmä katsoo, että korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun ansiosta oikeustila on siten selkiytynyt, ettei tarvetta lain muuttamiseen aikaisemmin esiintyneen tulkintaepäselvyyden vuoksi ole.

Työryhmä katsoo, ettei myöskään ole tarvetta ottaa holhoustoimesta annettuun lakiin erityistä säännöstä, jonka mukaan tarkastustoimenpide olisi valituskelpoinen. Edunvalvojan ja holhousviranomaisen ollessa eri mieltä siitä, hoideaanko edunvalvojan tehtävää asianmukaisesti, on jo voimassa olevan lain mukaan olemassa muita keinoja saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos ti-

liä koskeva holhousviranomaisen huomautus ja sen noudattamisen laiminlyönti johtavat siihen, että holhousviranomaisen panee vireille hakemuksen edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään, kysymys huomautuksen aiheellisudesta voi tulla tutkittavaksi tuomioistuimessa vapauttamisasian esikysymyksenä. Jos taas holhousviranomaisen huomautus ja sen noudattamisen laiminlyönti johtavat siihen, että määrätään edunvalvoja ajamaan vahingonkorvaus- tai muuta kannetta edunvalvojaa vastaan, asia tulee tuomioistuimen tutkittavaksi tässä yhteydessä.

Käytännössä suuri osa holhousviranomaisten esittämistä huomautuksista koskee edunvalvojan oikeutta palkkioon ja kulukorvaukseen. Sinänsä on selvää, että holhousviranomaisen voi ja sen on tarvittaessa syytäkin esittää huomautus, jos edunvalvojan perimä palkkio tai kulukorvaus tilintarkastuksen yhteydessä havaitaan liialliseksi. Edunvalvojan oikeus palkkioon ja kulukorvaukseen on kuitenkin viime kädessä päämiehen ja edunvalvojan välinen yksityisoikeudellinen riitakysymys, joka voidaan saattaa riita-asiana yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi riippumatta siitä, onko holhousviranomaisen esittänyt sen osalta huomautuksia tilintarkastuksen yhteydessä. Kun holhousviranomaisen mahdollisesti esittämällä huomautuksella ei ole sitovaa vaikutusta suhteessa päämieheen eikä edunvalvojaan, ei ole tarpeen säätää mahdollisuudesta hakea muutosta holhousviranomaisen palkkionkaan osalta esittämään huomautukseen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Holhoustoimesta annetun lain uudistaminen

Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetut muutokset merkitsevät sitä, että maistraattien toimivalta laajenisi koskemaan asioita, joissa on kysymys edunvalvojan tehtävän muuttamisesta tai sen määrittämisestä lakkaamaan taikka edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään omasta pyynnöstään. Käräjäoikeuksissa on vuosina 2000 - 2003 käsitelty vuosittain keskimäärin noin 530 asiaa, joissa on ollut kysymys edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään, ja keskimäärin noin 270 asiaa, joissa on ollut kysymys edunvalvojan tehtävän lakkauttamisesta. Edunvalvojan tehtävän muuttamista koskevia asioita ei ole tilastoitu erikseen. Osa edellä mainituista asioista siirtyisi maistraattien toimivallan laajentumisen seurauksena käräjäoikeuksilta maistraateille. Sitä, kuinka suuri siirtyvien asioiden osuus käytännössä olisi, ei ole mahdollista arvioida.

Edellä esitetyn seurauksena käräjäoikeuksien käsiteltäväksi tulevien holhousasioiden määrä jonkin verran vähenisi tai ainakin osa muutoin ennakoitavissa olevasta holhousasioiden kokonaismäärän kasvusta jäisi toteutumatta. Maistraattien ratkaistavaksi tulevien asioiden määrä lisääntyisi jonkin verran. Maistraattien työmäärä ei kuitenkaan lisääntyisi vastaavasti. Tämä johtuu siitä, että maistraatit ovat nykyisinkin usein tehneet edellä mainittuja toimenpiteitä koskevat hakemukset käräjäoikeudelle tai, jollei maistraatti ole ollut hakijana, an-

taneet asiassa lausunnon käräjäoikeudelle ja käytännössä hoitaneet tarvittavien selvitysten hankkimisen.

Hallinto-oikeuksien käsiteltäväksi ei enää tulisi valituksia edunvalvojan määräämistä koskevista maistraatin päätöksistä. Käytännössä valituksia on nykyisinkin tehty niin vähän, että muutoksella ei ole merkitystä hallinto-oikeuksien toiminnan kannalta.

Oikaisukeinoksi maistraatin päätöksistä, jotka koskevat edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka edunvalvojan tehtävän muuttamista tai lakkauttamista, tulisi ratkaisupyynnön tekeminen käräjäoikeudelle. Ratkaisupyyntöjen määrän voidaan arvioida jäävän vähäiseksi, koska kysymyksessä olevissa tapauksissa olisi aina kysymys oikaisun hakemisesta maistraatin myönteiseen päätökseen.

Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely

Ehdotettu laki edunvalvontavaltuutuksesta merkitsisi sitä, että maistraattien käsiteltäväksi tulisi kokonaan uusi asiaryhmä. Sitä, missä laajuudessa edunvalvontavaltuutuksia käytännössä annettaisiin ja missä määrin niitä myöhemmin tulisi maistraattien vahvistettavaksi, on vaikea ennakoida. Vertailutietona voidaan kuitenkin todeta, että Englannissa ja Walesissa samankaltaisen valtuutuksen rekisteröimistä koskevia hakemuksia tehtiin viidentenä vuotena lain voimaantulon jälkeen yhteensä noin 3 600 ja kymmenentenä vuotena lain voimaantulon jälkeen noin 7 500. Englannin ja Walesin asukasluku on Suomeen verrattuna noin kymmenkertainen. Näiden tietojen perusteella voidaan arvioida, että maistraattien käsiteltäväksi tulisi ensimmäisten kymmenen vuoden ajan lain voimaantulon jälkeen enintään satoja edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevia hakemuksia vuodessa.

Toisaalta ehdotettu laki merkitsisi sitä, että osa toimintakykynsä menettävistä henkilöistä jäisi tulematta holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvonnan piiriin, koska heidän asiansa tulisivat hoidetuiksi edunvalvontavaltuutuksen nojalla. Maistraattien kannalta tästä seuraa, että edunvalvontavaltuutusta koskevia uusia asioita ainakin osaksi vastaisi holhousasioiden määrän vähentyminen. Tällöin holhousasioiden vaatiman työmäärän kasvu maistraateissa jäisi vähäisemmäksi kuin mikä se olisi kehityksen jatkuessa nykyisellään. Valtuutetun toiminnan valvonta ei myöskään keskimäärin vaatisi maistraatilta yhtä suurta työpanosta kuin edunvalvojan toiminnan valvonta. Jos toimintakyvyttömän henkilön asioita hoitaa valtuutettu, maistraatin käsiteltäväksi ei nimittäin välttämättä tule lupa-asioita ja tilintarkastusasioita ainakaan samassa määrin kuin siinä tapauksessa, että hänen asioitaan hoitaa edunvalvoja.

Vaikka maistraatti siis saisi uusia tehtäviä, edellä esitetyn perusteella voidaan arvioida, että tästä aiheutuva työmäärän lisääntyminen olisi vähäisempi kuin odotettavissa oleva holhousasioiden vaatiman työmäärän kasvu siinä tapauksessa, ettei ehdotettua uudistusta toteuteta.

Yleisten edunvalvojien työmäärä on muun muassa väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi jatkuvasti lisääntymässä. Koska valtuutetuksi ei ehdotuksen mukaan voitaisi nimetä yleistä edunvalvojaa, ehdotettu laki loisi edellytyksiä sille, että osa muutoin ennakoitavissa olevasta työmäärän kasvusta voisi jäädä toteutumatta, koska toimintakykynsä menettävien henkilöiden asioiden hoitaminen osaksi ohjautuisi yleisten edunvalvojien sijasta valtuutetuille. Missä laajuudessa näin tapahtuu, riippuu luonnollisesti siitä, kuinka yleisesti edunvalvontavaltuutuksia annetaan.

4.2 Taloudelliset vaikutukset

Uudistuksesta ei aiheudu niin merkittävästi lisätyötä millekään viranomaisille, että uusista tehtävistä suoriutumisen voitaisiin arvioida edellyttävän lisähenkilöstöä tai muita lisävoimavaroja.

Holhousasioiden rekisterin uudistamisesta siten, että edunvalvontavaltuutukset voitaisiin merkitä siihen, aiheutuisi vähäinen kertaluonteinen meno.

Edunvalvonnan tarve on kasvamassa muun muassa väestön vanhenemisen vuoksi. Jos kehitys jatkuu nykyisellään, yleiseen edunvalvontaan tarvitaan jatkuvasti lisää yhteiskunnan voimavaroja. Ehdotettu edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely mahdollistaisi sen, että voimavarojen lisätarve muodostuisi vähäisemmäksi kuin mikä se olisi, jos edunvalvonnalle ei kehitetä kevyempiä vaihtoehtoja.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotettu laki edunvalvontavaltuutuksesta mahdollistaisi sen, että ihmiset voisivat nykyistä monipuolisemmin keinoin itse ennalta varautua mahdolliseen tulevaan toimintakyvyn menetykseensä ja siten toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Sen, että henkilö on antamalla edunvalvontavaltuutuksen järjestänyt asioidensa hoitamisen tulevan toimintakyvyttömyytensä varalta, voidaan arvioida alentavan myös riskiä siitä, että häneen kohdistuu taloudellista hyväksikäyttöä siinä vaiheessa, kun hänen toimintakykynsä alkaa heikentyä. Vapaamuotoisiin edunvalvonnalle vaihtoehtoihin järjestelyihin verrattuna taloudellisen hyväksikäytön riskiä olisi omiaan alentamaan myös edunvalvontavaltuutukseen liittyvä viranomaisvalvonta.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 4 päivänä marraskuuta 2003 työryhmän valmistelemaan holhoustoimesta annetun lain uudistamista sekä tulevan toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevia säännöksiä. Työryhmän mietintö valmistui lokakuussa 2004.

Työryhmän mietinnöstä on pyydetty lausunnot --

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki edunvalvontavaltuutuksesta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Pykälä sisältää lain soveltamisalaa koskevan säännöksen. Lakia sovelletaan vain sellaiseen valtuutukseen, joka on annettu sen varalta, että valtuuttaja myöhemmin tulee pykälässä mainitusta syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Tällaista valtuutusta nimitetään laissa edunvalvontavaltuutukseksi.

Pykälässä tarkoitettu valtuuttajan kykenemättömyys huolehtia asioistaan voi johtua sairaudesta, henkisen toiminnan häiriintymisestä, heikentyneestä terveydentilasta tai muusta vastaavasta syystä. Valtuutuksen voimaantulon perusteena voisi tyypillisesti olla esimerkiksi valtuuttajan dementia, joka on edennyt niin pitkälle, että valtuuttaja on menettänyt kyvyn huolehtia asioistaan. Edunvalvontavaltuutusta ei sitä vastoin olisi mahdollista antaa valtuuttajan poissaolon – esimerkiksi ulkomaille muuttamisen tai katoamisen – varalta. Jos joku antaa valtuutuksen tällaista tarkoitusta varten, siihen ei sovelleta tätä lakia, vaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä.

Jotta valtuutukseen sovellettaisiin tätä lakia, valtuuttajan on tullut antaa nimenomainen määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee edellä mainitusta syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Niin kuin 4 §:n 2 momentin 4 kohdasta ilmenee, määräys tulee antaa itse valtakirjassa. Valtakirjassa käytetyn ilmaisun ei luonnollisestikaan tarvitse täydellisesti vastata pykälän sanamuotoa. Epäselvissä tapauksissa on valtakirjan tulkinnalla ratkaistava, onko valtuuttaja tarkoittanut määrätä valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee pykälässä tarkoitettua syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Sellainen valtuutus, johon sovelletaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä, säilyy voimassa olevan lain mukaan voimassa, vaikka valtuuttaja myöhemmin tulisikin kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Ehdotettu laki ei aiheuttaisi muutosta tähän. Käsillä olevasta pykälästä seuraa, että lakia ei sovelleta sellaiseen valtuutukseen, joka tulee voimaan välittömästi sen antamishetkellä tai jonka voimaantuloa ei muutoin ole sidottu siihen, että valtuuttaja menettää kyvyn huolehtia asioistaan. Tällaiseen valtuutukseen sovellettaisiin edelleen oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä.

Pykälän sisällöstä ilmenee välillisesti myös lain henkilöllinen soveltamisala. Lakia sovelletaan vain luonnollisen henkilön antamaan valtuutukseen.

2 §. Edunvalvontavaltuutuksen sisältö. Pykälään on otettu säännökset siitä, missä asioissa valtuutettu voidaan edunvalvontavaltuutuksella oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa.

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on yksityisoikeudellinen tahdonilmaisu, ja valtuuttaja voi lähtökohtaisesti vapaasti määritellä valtuutuksen tuottaman edustusvallan laajuuden. Tämä lähtökohta ilmenee nimenomaisesti 4 §:n 2 momentin 2 kohdasta, jonka mukaan valtakisjasta on käytävä ilmi asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa. Käsillä oleva 2 § osoittaa siis vain sen, missä asioissa edustusvallan antaminen toiselle edunvalvontavaltuutusta käyttämällä ylipäättään on mahdollista.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa ensiksikin tämän taloudellisissa asioissa. Säännöksessä tarkoitettu edustusvalta kattaa sekä valtuuttajan edustamisen oikeustoimissa että oikeuden käyttää hänen puhevaltaansa tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona.

Säännöksessä mainitaan tyypillisimpänä esimerkkinä valtuuttajan taloudellisista asioista tämän omaisuutta koskevat asiat. Taloudellisten asioiden käsite on kuitenkin tässä yhteydessä ymmärrettävä laajasti. Valtuuttajan edustaminen taloudellisissa asioissa ei tarkoita ainoastaan oikeustoimien tekemistä valtuuttajalla jo olevista varallisuusarvoisista eduista ja oikeuksista. Se käsittää myös sellaiset oikeustoimet, joilla on valtuuttajan kannalta pääasiallisesti taloudellista merkitystä tai joiden merkitys valtuuttajan talouden kannalta on muutoin huomattava.

Momentin toisen virkkeen mukaan edustusvalta on mahdollista ulottaa joko taloudellisten asioiden ohella tai pelkästään sellaisiin valtuuttajan henkilöä koskeviin asioihin, joiden merkitystä valtuuttaja ei kykene ymmärtämään. Esimerkkeinä tällaisista asioista voidaan mainita potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:n 3 momentissa tarkoitettun hoitosuostumuksen antaminen valtuuttajan puolesta ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettu itsemääräämisoikeuden käyttäminen valtuuttajan puolesta. Edustusvallan olemassa oloa arvioitaessa olisi ratkaisevaa se, kykeneekö valtuuttaja ymmärtämään henkilöönsä koskevan asian merkityksen sillä hetkellä, jolloin valtuutusta olisi käytettävä.

Niin kuin edellä on todettu, edunvalvontavaltuutuksen yksityisoikeudellisesta luonteesta johtuu, että valtuutetun edustusvalta rajoittuu aina valtakisjassa määrättyihin asioihin. Edunvalvontavaltuutuksen ei siis tarvitse koskea kaikkia 1 momentissa tarkoitettuja asioita. Tämän lähtökohdan selkeyttämiseksi 2 momenttiin on otettu luonteeltaan informatiivinen säännös, jonka mukaan valtuutus voidaan rajoittaa koskemaan määrättyä oikeustointa, asiaa tai omaisuutta. Säännöksessä mainitut edustusvallan rajoitukset on tarkoitettu vain esimerkeiksi. Edunvalvontavaltuutuksen tuottaman edustusvallan sisältö on siis mahdollista valtakisjassa määritellä täysin yksilöllisesti, kuitenkin 1 ja 3 momentin osoittamissa rajoissa.

Pykälän 3 momentissa säädetään valtuutetun edustusvallan rajoituksista. Säännös vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 29 §:n 3 momenttia ja perustuu siitä ilmenevään yleiseen periaatteeseen, jonka mukaan kukaan ei voi edustaa toista asiassa, joka on luonteeltaan korostetun henkilökohtainen. Tällaisia oikeustoimia ovat 3 momentin mukaan suostumuksen antaminen avio-
liittoon tai lapseksiottamiseen, isyyden tunnustaminen sekä miehen suorittaman isyyden tunnustamisen hyväksyminen lapsen puolesta. Oikeustoimia, joita valtuutettu ei voi tehdä valtuuttajan puolesta, ovat lisäksi testamentin tekeminen ja sen peruuttaminen.

Luettelo ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan valtuutetulta puuttuisi kelpoisuus edustaa valtuuttajaa myös muissa sellaisissa asioissa, jotka henkilökohtaisuutensa puolesta rinnastuvat edellä lueteltuihin korostetusti henkilökohtaisiin oikeustoimiin. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita suostumuksen antaminen psykiatriseen sairaalahoitoon. Suostumuksen antaminen voidaan katsoa sellaiseksi korostetusti henkilökohtaiseksi oikeustoimeksi, että valtuutettu ei voi antaa siihen suostumusta valtuuttajan puolesta. Jos viimeksi mainittu ei anna tai ei kykene antamaan suostumusta, hänet voidaan määrätä psykiatriseen sairaalahoitoon ainoastaan, jos mielenterveyslain (1116/1990) mukaan on olemassa edellytykset tahdosta riippumattomaan hoitoon.

Harkittaessa, onko asia, jota 3 momentissa ei ole mainittu, korostetusti henkilökohtainen, voidaan ottaa huomioon myös tapauksen olosuhteet. Esimerkiksi avioeron hakeminen on yleensä aviopuolison henkilöä niin syvästi koskettava toimenpide, ettei valtuutetulla ole edunvalvontavaltuutuksen nojalla kelpoisuutta saattaa asiaa vireille. Jos kuitenkin puolisoiden välinen henkilökohtainen suhde on kokonaan lakannut ja avioliittoa käytetään puolison taloudelliseksi hyväksikäytöksi luonnehdittavin tavoin pelkästään varallisuusetujen siirtämiseen toiselle puolisolalle, tilanne saattaa olla toinen. Näissä tapauksissa voidaan katsoa, että valtuutettu voisi panna asian vireille silloin, kun valtuuttaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä tai ilmaisemaan tahtoaan.

Jos edunvalvontavaltuutusta varten annettuun valtakirjaan on otettu määräys, jonka mukaan valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa myös 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa, esimerkiksi tekemään testamentin valtuuttajan puolesta, tällainen määräys on mitätön.

2 luku. Valtakirjan tekeminen ja edunvalvontavaltuutuksen antaminen

3 §. Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen. Pykälään on otettu säännös edunvalvontavaltuutusta varten laadittavan valtakirjan tekemiseen vaadittavasta kelpoisuudesta. Kelpoisuusehtona on ensiksikin se, että valtuuttaja on täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on luonteeltaan niin merkittävä ja harkintaa vaativa oikeustoimi, että täysi-ikäisyyden edellyttämistä voidaan pitää perusteltuna.

Valtakirjan antaminen edellyttää pykälän mukaan lisäksi sitä, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Tämä kelpoisuusehto vastaa yleistä oikeustoimiopillista sääntöä, jonka mukaan pätevän oikeustoimen tekeminen edellyttää oikeustoimikelpoisuutta. Edunvalvontavaltuutuksen osalta tämä edellytys on katsottu aiheelliseksi kirjata nimenomaisesti lakiin. Tällä korostetaan sitä, että valtakirjaa tehtäessä valtuuttajan on vielä oltava oikeustoimikelpoinen, vaikka valtuutus kohdistuukin aikaan, jolloin oikeustoimikelpoisuus yleensä on menetetty.

Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen saattaa yksittäistapauksessa olla vielä tallella, vaikka henkilö olisikin jo siinä määrin menettänyt kyvyn huolehtia asioistaan, että valtuutuksen vahvistamiseen olisi 22 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu edellytys.

Jos mainitut kelpoisuusehdot eivät täyty, 22 §:n 1 momentin 1 kohdasta seuraa, että edunvalvontavaltuutusta ei voida vahvistaa. Näin ollen se ei 8 §:n 1 momentin mukaan tule lainkaan voimaan.

4 §. Valtakirjan muoto. Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutusta varten tehtävän valtakirjan muodosta. Valtakirjan muotovaatimuksilla pyritään edistämään sitä, että valtuuttaja riittävästi harkitsisi valtuutuksen tarpeellisuutta ja sisältöä. Muotovaatimukseen kuuluvien todistajien avulla pyritään siihen, että jälkeempään – valtuuttajan jo menetettyä toimintakykynsä – olisi mahdollista todistaa valtakirjan oikeaperäisyys ja saada selvitystä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys valtakirjan tekohetkellä.

Jos muotomääräyksiä ei ole noudatettu, 22 §:n 1 momentin 2 kohdasta seuraa, että edunvalvontavaltuutusta ei voida vahvistaa. Näin ollen se ei 8 §:n 1 momentin mukaan tule lainkaan voimaan.

Pykälän 1 momentin mukaan valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Valtuuttajan olisi allekirjoitettava valtakirja. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi tunnustaa valtakirjaan aikaisemmin merkitsemänsä allekirjoituksen omakseen. Todistajien on tämän jälkeen todistettava valtakirja allekirjoituksillaan. Todistajien tulee olla tietoisia asiakirjan luonteesta, mutta heidän tietoisuuttaan sen sisällöstä ei edellytetä. Ehdotetut muotovaatimukset vastaavat asiallisesti perintökaaren 10 luvun 1 §:ssä säädettyjä testamentin muotovaatimuksia.

Pykälän 2 momentissa on lueteltu ne olennaiset tiedot valtuutuksesta, jotka on aina otettava valtakirjaan. Nämä vähimmäistiedot ovat osa valtakirjan muotovaatimusta.

Valtakirjasta on 1 kohdan mukaan käytävä ilmi valtuuttamistarkoitus eli se, että valtuuttajan tarkoituksena on oikeuttaa valtuutettu edustamaan häntä. Muotovaatimuksen täyttymisen kannalta on riittävää, että valtuuttamistarkoitus käy ilmi valtakirjan otsikosta ja valtakirjassa muutoin käytetyistä ilmaisuista. Erillinen valtuuttamistarkoitusta koskeva lauseke ei ole välttämätön.

Valtakirjasta on 2 kohdan mukaan käytävä ilmi ne asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa. Nämä asiat on mahdollista valtakirjassa määritellä yleisluontoisesti, esimerkiksi käyttämällä 2 §:n 1 momenttia vastaavia ilmaisuja. Valtuuttaja voi niin halutessaan määritellä ne yksilöllisesti käyttämällä 2 §:n 2 momentissa mainittuja tai muita vastaavia yksilöintitapoja. Mahdollista on myös käyttää näiden määrittelytapojen yhdistelmää esimerkiksi siten, että valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa lukuun ottamatta tiettyä valtakirjassa mainittua omaisuutta koskevia asioita.

Valtuuttajan ja valtuutetun henkilöllisyyden on 3 kohdan mukaan ilmentävä valtakirjasta. Valtuuttajan ja valtuutetun nimien lisäksi valtakirjaan on tarkoituksenmukaista merkitä myös muita yksilöintitietoja, esimerkiksi heidän syntymäaikansa. Tällaisten yksilöintitietojen mainitseminen valtakirjassa ei kuitenkaan ole osa muotovaatimusta.

Valtakirjasta on 4 kohdan mukaan käytävä ilmi määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Niin kuin 1 §:n perusteluissa on todettu, valtakirjassa käytetyn ilmaisun ei luonnollisestikaan tarvitse täydellisesti vastata säännöksen sanamuotoa. Epäselvissä tapauksissa on valtakirjan tulkinnalla ratkaistava, onko valtuuttaja tarkoittanut määrätä valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee säännöksessä tarkoitettua syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

5 §. Todistuslausuma. Pykälään on otettu valtakirjan todistajien todistuslausumaa koskevat säännökset. Ne vastaavat olennaisilta osilta perintökaaren 10 luvun 2 §:n säännöksiä testamenttiin liittyvästä todistuslausumasta.

Pykälän 1 momentin mukaan todistajien on merkittävä allekirjoituksensa ohkeen syntymäaikansa ja yhteystietonsa. Näiden tietojen tarkoituksena on helpottaa todistajien yksilöintiä ja löytymistä, jos heitä myöhemmin on tarpeen kuulla esimerkiksi valtakirjan pätevyyttä koskevien epäilyjen vuoksi.

Todistajien on lisäksi merkittävä todistuslausumaan todistamisen aika ja paikka. Todistuslausumassa tulisi myös mainita, että todistajat ovat 4 §:n 1 momentissa edellytetyin tavoin olleet samanaikaisesti läsnä valtakirjaa tehtäessä. Lisäksi todistuslausumaan olisi tehtävä merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys ja mahdollisista muistakin seikoista, joiden todistajat katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyyteen. Erityisesti silloin, kun valtuuttaja on valtakirjan tehdessään iäkäs, todistuslausumassa voi esimerkiksi olla tarkoituksenmukaista tehdä selkoa siitä, millä tavoin todistajat ovat pyrkineet varmistamaan hänen oikeustoimikelpoisuudestaan.

Todistuslausuman sisällyttäminen valtakirjaan ei ole valtakirjan pätevyyden tai sen vahvistamisen edellytys. Todistuslausumalla on vain todistelua helpottava

merkitys. Pykälän 2 momenttiin on otettu todistuslausuman merkitystä koskeva säännös, jonka mukaan todistuslausuman sisältöä valtakirjan tekotavan osalta lähtökohtaisesti pidetään uskottavana. Säännöksellä on käytännössä tärkeä merkitys ennen muuta sen vuoksi, että holhousviranomaisen on edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa otettava pääsääntöisesti kirjallisessa menettelyssä kantaa siihen, onko valtakirja tehty laissa säädetyllä tavalla.

6 §. Todistajan kelpoisuus. Pykälään on otettu säännökset valtakirjan todistajien kelpoisuusvaatimuksista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtakirjan todistajalta edellytetään kahdeksantoista vuoden ikää. Tämä on katsottu perustelluksi, koska valtakirjan todistajalla tulee olla kyky arvioida sitä, kykenikö valtuuttaja ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Samasta syystä valtakirjan todistajana ei voi olla myöskään henkilö, joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä.

Valtuuttajan puoliso on 2 kohdan mukaan esteellinen todistamaan valtakirjan. Sama koskee 3 kohdan mukaan valtuuttajan tai hänen puolisonsa lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa sekä tällaisen henkilön puolisoa.

Myös valtuutettu ja hänen puolisonsa ovat 4 kohdan mukaan esteellisiä todistamaan valtakirjan. Sama koskee 5 kohdan mukaan valtuutetun tai hänen puolisonsa lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa sekä tällaisen henkilön puolisoa.

Pykälän 2 momentti täydentää 1 momentin esteellisyyssäännöksiä. Sen mukaan 1 momentissa tarkoitetaan puolisoilla ensinnäkin aviopuolisoita. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n 4 momentin mukaan rekisteröidyn parisuhteen osapuoli rinnastuu aviopuolisoon. Puolisoilla tarkoitetaan myös avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä eli miestä ja naista, jotka asuvat avoliitossa. Lisäksi puolisoilla tarkoitetaan muussa parisuhteessa eläviä eli esimerkiksi samaa sukupuolta olevia yhdessä asuvia henkilöitä, jotka eivät ole rekisteröineet parisuhdettaan.

Pykälän 1 momenttia sovellettaessa sukulaisiin rinnastetaan 2 momentin mukaan myös vastaavat puolisukulaiset. Esimerkiksi sisaruksiin rinnastetaan siis veli- ja sisarpuolet ja lapsenlapsen lapsen puolison lapsi.

Jos valtakirjan todistajana on ollut henkilö, joka ei pykälän mukaan ole ollut kelpoinen todistamaan valtakirjaa, valtakirjaa ei voida katsoa tehdyksi 4 §:n 1 momentissa säädetyssä muodossa.

7 §. Edunvalvontavaltuutuksen antaminen. Edunvalvontavaltuutuksen syntymisen kannalta ei ole riittävää pelkästään se, että valtuuttaja on 4 §:ssä tarkoitettu tavoin tehnyt sitä koskevan valtakirjan. Sen lisäksi valtuutuksen syntymisen edellyttää, että valtuuttaja antaa valtuutetulle valtuuttamista koskevan

tahdonilmaisun. Tämä voi pykälän mukaan tapahtua kahdella tavalla. Ensiksi-kin valtuuttaja voi luovuttaa valtakirjan valtuutetun haltuun. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi muutoin ilmoittaa valtuutuksesta valtuutetulle. Käytännössä olisi tarkoituksenmukaisinta ja myöhempien todisteluvaikeuksien välttämiseksi varmintä se, että valtuutus annetaan luovuttamalla valtakirja valtuutetun haltuun osoitukseksi valtuutuksen olemassaolosta.

Valtuutuksen syntyminen ei sinänsä edellytä sitä, että valtuutettu antaa hyväksyvän vastauksen valtuuttajan tahdonilmaisuuksiin. Käytännössä valtuutuksen voimaantulo kuitenkin edellyttää valtuutetun suostumusta, koska vain hän voi 22 §:n 1 momentin mukaan hakea valtuutuksen vahvistamista.

3 luku. Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo, lakkaaminen ja peruuttaminen

8 §. *Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo.* Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutuksen voimaantulosta.

Valtuutus tulee 1 momentin mukaan voimaan, kun holhousviranomaisen on 22 §:ssä tarkoitetulla tavalla vahvistanut sen. Valtuutuksen voimaantulo ei sitä vastoin edellytä, että vahvistamista koskeva päätös on saanut lainvoiman.

Pykälän 2 momentti sisältää valtuutetun ennakollista toimivaltaa koskevan säännöksen. Valtuutettu on sen perusteella jo ennen valtuutuksen vahvistamista oikeutettu ryhtymään sellaisiin kiireellisiin toimiin, joiden viivyttäminen vahvistamismenettelyyn kuluvaan ajan aiheuttaisi vahinkoa valtuuttajalle. Esimerkkinä toimista, jotka voivat olla tarpeen valtuuttajan turvaamiseksi vahingolta, voidaan mainita pilaantuvan tai muuten arvossaan nopeasti alentuvan omaisuuden myyminen valtuuttajan lukuun.

Ennakollista toimivaltaa koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää luonnollisesti sitä, että valtuuttaja on itse kykenemätön ryhtymään tarpeellisiin toimiin vahingon torjumiseksi.

9 §. *Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen.* Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutuksen lakkaamisesta.

Pykälän 1 momentissa säädetään edunvalvontavaltuutuksen lakkaamisesta valtuutuksen peruuttamisen ja valtuuttajan kuoleman vuoksi.

Edunvalvontavaltuutus on mahdollista peruuttaa sekä ennen sen voimaantuloa että sen voimaantulon jälkeen. Vain jälkimmäisessä tapauksessa on käsillä tilanne, jossa jo voimassa olevan valtuutuksen voimassaolo lakkaa. Tällaista tilannetta silmällä pitäen momentin 1 kohdassa säädetään, että valtuutus lakkaa olemasta voimassa, kun valtuutus peruutetaan ja peruuttaminen tulee 10 §:n 3 kohdan mukaisesti voimaan eli kun peruuttaminen on vahvistettu holhousviranomaisen päätöksellä.

Momentin 2 kohdan mukaan valtuutus lakkaa olemasta voimassa myös silloin, kun valtuuttaja kuolee. Säännös poikkeaa oikeustoimilain 21 §:stä, jonka mukaan valtuuttajan kuollessa valtuutus on kuitenkin voimassa, ellei erityisistä asianhaaroista johdu, että sen tulee olla rauennut. Edunvalvontavaltuutus on luonteeltaan vahvasti valtuuttajan ja valtuutetun väliseen luottamussuhteeseen perustuva oikeustoimi. Tämän vuoksi on katsottu perustelluksi, että se aina lakkaa olemasta voimassa valtuuttajan kuollessa.

Jos valtuutettu on vielä valtuuttajan kuoleman jälkeen tehnyt valtuuttajan omaisuutta koskevan oikeustoimen, valtuutuksen voimassaolon lakkaamisesta seuraa, että oikeustoimi ei sido kuolinpesää. Asiaan ei vaikuta se, onko oikeustoimessa vastapuolena ollut henkilö tiennyt valtuuttajan kuolemasta vai ei. Tämä poikkeaa oikeustoimilain 21 §:ssä säädetystä vilpittömän mielen suojasta. Erilaista sääntelyä voidaan pitää perusteltuna sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutuksen voimassaolo lakkaa välittömästi valtuuttajan kuoleman johdosta, kun taas oikeustoimilain mukainen valtuutus lakkaa valtuuttajan kuollessa olemasta voimassa vain, jos erityisistä asianhaaroista johtuu, että sen tulee olla rauennut.

Jos valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, valtuutus käy tarpeettomaksi siltä osalta kuin edunvalvojan ja valtuutetun tehtävät ovat päällekkäiset. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan tällaisten tilanteiden varalta säädettäväksi, että valtuutus lakkaa edunvalvojan määräämisen johdosta olemasta voimassa siltä osalta kuin edunvalvojan tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa sekä taloudellisissa että henkilöä koskevissa asioissa, mutta edunvalvoja määrätään hoitamaan vain päämiehen taloudellisia asioita. Tällöin valtuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osalta kuin se on oikeuttanut valtuutetun edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa, mutta säilyy voimassa siltä osalta kuin se oikeuttaa valtuutetun edustamaan valtuuttajaa tämän henkilöä koskevissa asioissa.

Pykälän 2 momentista ilmenevää periaatetta sovelletaan vastaavasti myös sellaisessa tapauksessa, jossa valtuuttajalle määrätyn edunvalvojan tehtävää myöhemmin muutetaan siten, että edunvalvojalle uskotaan sellainen uusi tehtävä, jota valtuutus koskee.

Valtuutuksen voimassaolo lakkaa 2 momentissa mainitulla perusteella sinä ajankohtana, josta lähtien edunvalvojan määräämistä tai hänen tehtävänsä muuttamista koskevaa päätöstä on holhoustoimesta annetun lain 83 tai 86 a §:n mukaan noudatettava.

Pykälän 3 momentti koskee tilannetta, joka syntyy, kun valtuuttaja asetetaan konkurssiin. Tällöin valtuutettu ei olisi kelpoinen tekemään sellaisia oikeustoimia, joita valtuuttaja ei itsekään konkurssiin asettamisen vuoksi voisi tehdä. Momentti vastaa asiallisesti oikeustoimilain 23 §:ää. Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän henkilöä koskevissa asioissa, val-

tuutus säilyy tältä osalta edelleen voimassa valtuuttajan konkurssiin asettamisesta huolimatta.

Pykälän 4 momentin mukaan valtuuttaja voi 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa edelleen ryhtyä valtuutuksensa perusteella sellaisiin toimiin, jotka ovat tarpeen valtuuttajan tai konkurssipesän turvaamiseksi vahingolta. Momentti vastaa olennaisilta osin oikeustoimilain 24 §:ää.

Valtuutetun velvollisuuksista edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemasta voimassa säädetään 33 ja 34 §:ssä.

10 §. Edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen. Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutuksen peruuttamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuuttaja ei voisi pätevästi sitoutua olemaan peruuttamatta edunvalvontavaltuutusta. Jos valtuuttaja on valtakirjassa tai muutoin luvannut valtuutetulle olla peruuttamatta valtuutusta, lupaus ei sitoisi häntä. Ehdotettu säännös on tarpeellinen sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutus on luonteeltaan vahvasti valtuuttajan ja valtuutetun väliseen luottamussuhteeseen perustuva oikeustoimi. Valtuutetun kelpoisuus voi valtuutuksen sisällöstä riippuen olla hyvinkin laaja, minkä vuoksi valtuutuksen vaikutus valtuuttajan oikeudelliseen asemaan saattaa olla suuri. Valtuutus voidaan lisäksi antaa useita vuosia ennen kuin sen käyttäminen tulee ajankohtaiseksi. Tänä väliaikana valtuuttajan ja valtuutetun välisessä suhteessa tai olosuhteissa muutoin voi tapahtua muutoksia, joiden vuoksi valtuutus ei enää vastaa valtuuttajan tahtoa.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännökset edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen edellytyksistä ja sen toimittamisesta. Edellä mainittujen näkökohtien vuoksi peruuttaminen olisi valtuuttajan vapaassa harkinnassa. Peruuttaminen ei siten edellyttäisi esimerkiksi sitä, että valtuutettu on osoittautunut sopimattomaksi tehtävänsä. Peruuttamisen ainoana edellytyksenä olisi, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään toimenpiteen merkityksen. Vastaavasti kuin 3 §:ssä tämä edellytys vastaa yleistä oikeustoimiopillista sääntöä, jonka mukaan pätevän oikeustoimen tekeminen edellyttää oikeustoimikelpoisuutta. Ottaen huomioon edunvalvontavaltuutuksen käyttötarkoitus tämä edellytys on katsottu aiheelliseksi selkeyden vuoksi kirjata nimenomaisesti lakiin.

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen toimitettaisiin siten, että valtuuttaja ottaa valtakirjan takaisin tai hävittää sen. Säännös vastaa asiallisesti oikeustoimilain 15 §:n 1 momenttia. Valtuutuksen lakattua olemasta voimassa valtuutuksen johdosta valtuutettu olisi 33 §:n 1 momentin mukaan velvollinen viipymättä palauttamaan valtakirjan valtuuttajalle.

Kun valtuutus peruutetaan ennen sen voimaantuloa, olisi valtuutetun asiana harkita, kykeneekö valtuuttaja ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Jos valtuutettu katsoo, ettei näin ole asianlaita ja ettei peruuttamistahdonilmaisu siten ole pätevä, hän voisi kieltäytyä palauttamasta valtakirjaa valtuuttajalle.

Tällöin valtuuttaja voisi viime kädessä vaatia valtakirjan palauttamista tuomioistuimessa.

Momentin viimeisessä virkkeessä säädetään tilanteesta, joka saattaa syntyä, kun valtuuttaja on antanut uuden valtuutuksen peruuttamatta samalla nimenomaisesti aikaisemmin antamaansa valtuutusta. Tällaisessa tapauksessa aikaisempi valtuutus katsottaisiin peruutetuksi siltä osalta kuin uusi valtuutus sisältää sen kanssa ristiriitaisia määräyksiä. Valtuutuksissa olevat määräykset ovat keskenään ristiriitaisia esimerkiksi silloin, kun kaksi eri henkilöä on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa kaikissa tämän omaisuutta koskevissa asioissa eikä tarkoituksena ole ollut, että nämä yhdessä edustavat valtuuttajaa. Tällöin ensiksi annettu valtuutus katsotaan peruutetuksi myöhemmin annetulla valtuutuksella.

Pykälän 3 momenttiin on otettu 2 momenttia täydentävät säännökset sen tilanteen varalta, että valtuuttaja tahtoo peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen sen tultua voimaan. Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo edellyttää 22 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sitä, että valtuuttaja on tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Tämän vuoksi on jo lähtökohtaisesti kyseenalaista, kykeneekö valtuuttaja enää valtuutuksen voimaantulon jälkeen myöskään pätevästi peruuttamaan valtuutusta. Esimerkiksi dementiaan, joka todennäköisesti käytännössä olisi usein perusteena valtuutuksen vahvistamiselle, saattaa liittyä erilaisia harhaluuloja. Siten on mahdollista, että valtuuttaja useinkin valtuutuksen tultua voimaan ja valtuutetun ryhtyessä hoitamaan hänen asioitaan pyrki peruuttamaan valtuutuksen ilman todellista aihetta. Lain tarkoituksen toteutumiseksi on perusteltua pyrkiä välttää sellaiset tilanteet, joissa valtuuttaja sairastuttuaan tai muutoin menetettyään toimintakykynsä harkitsemattomasti peruuttaa sellaisen valtuutusjärjestelyn, jonka hän terveenä ja harkintakykyisenä on suunnitellut ja toteuttanut tulevaisuutensa varalta.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, että valtuutuksen peruuttaminen sen voimaantulon jälkeen edellyttäisi viranomaisen myötävaikutusta. Valtuutuksen peruuttaminen tulisi näissä tapauksissa voimaan vasta, kun holhousviranomaisen on 26 §:ssä tarkoitetulla tavalla vahvistanut peruuttamisen. Valtuutettu olisi näin ollen valtuuttajan peruuttamistahdonilmaisusta huolimatta kelpoinen edustamaan valtuuttajaa mainittuun ajankohtaan saakka ja hän olisi velvollinen palauttamaan valtakirjan valtuuttajalle vasta peruuttamisen tultua vahvistetuksi.

Peruuttamisen voimaantulo ei kuitenkaan edellyttäisi sitä, että peruuttamisen vahvistamista koskeva holhousviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta ei voitaisi pitää asianmukaisena sellaista sääntelyä, jonka mukaan peruuttamisen voimaantulo viivästyisi, kunnes vahvistamispäätös on saanut lainvoiman.

Jos holhousviranomainen on vahvistanut peruuttamisen, mutta hallinto-oikeus valtuutetun valituksesta kumoaa holhousviranomaisen päätöksen, valtuutus tulee uudelleen voimaan hallinto-oikeuden ratkaisun antopäivänä.

11 §. *Täydentävät säännökset edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisesta.* Pykälä täydentää 10 §:n säännöksiä valtuutuksen peruuttamisesta.

Pykälän 1 momentti koskee tilannetta, jossa valtuuttaja on peruuttamatta valtuutusta 10 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla erityisellä tiedonannolla ilmoittanut kolmannelle henkilölle, ettei valtuutus enää ole voimassa. Tällaisessa tilanteessa kolmas henkilö ei ole oikeutettu vetoamaan siihen, ettei valtuutusta ole peruutettu 10 §:n 2 momentissa mainitulla tavalla. Säännös vastaa oikeustoimilain 16 §:n 2 momentin jälkimmäistä virkettä.

Säännös on kuitenkin rajattu koskemaan vain sellaisia ilmoituksia, jotka valtuuttaja on tehnyt ennen kuin valtuutus on tullut voimaan. Tämä on johdonmukaisuussyistä perusteltua, jotta valtuutuksen peruuttaminen sen voimaantulon jälkeen edellyttäisi 10 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla kaikissa tilanteissa holhousviranomaisen myötävaikutusta.

Valtuutuksen peruuttamista koskevan erityisen tiedonannon pätevyys edellyttää luonnollisesti valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa valtuuttaja on valtuutusta peruuttamatta kieltänyt valtuutettua käyttämästä valtuutusta tai muuten ilmaissut tahdovansa, ettei valtuutus enää ole voimassa. Jos valtuutettu tällaisesta kiellosta huolimatta tekee oikeustoimen valtuutuksen nojalla, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos oikeustoimessa vastapuolena ollut henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää kiellosta. Säännös vastaa oikeustoimilain 20 §:ää. Edellä 1 momentin osalta mainitusta syystä tämäkin säännös on kuitenkin rajattu koskemaan vain sellaisia kieltoja tai muita tahdonilmaisuja, jotka valtuuttaja on antanut ennen kuin valtuutus on tullut voimaan. Myös tässä momentissa tarkoitettua kiellon tai muun tahdonilmaisun pätevyys edellyttää luonnollisesti valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeustoimilain 17 ja 19 §:ää sovelletaan myös edunvalvontavaltuutuksen peruuttamiseen. Oikeustoimilain 17 § koskee kadonneen valtakirjan julistamista tehottomaksi tuomioistuimessa. Oikeustoimilain 19 § koskee valtuuttajan velvollisuutta tietyissä tapauksissa ilmoittaa kolmannelle henkilölle, ettei valtuutus enää ole voimassa.

4 luku. Valtuuttajan ja valtuutetun asema

12 §. *Valtuuttajan sidonnaisuus oikeustoimeen.* Pykälään on otettu säännös edunvalvontavaltuutuksen keskeisimmästä oikeusvaikutuksesta, valtuuttajan sidonnaisuudesta valtuutetun tekemään oikeustoimeen. Säännös vastaa oikeustoimilain 10 §:n 1 momenttia.

Valtuutettu tulee sidotuksi vain sellaiseen oikeustoimeen, jonka valtuutettu tekee edunvalvontavaltuutuksen rajoissa. Jos valtuutettu on oikeustoimen tehdessään ylittänyt valtuutukseen perustuvan kelpoisuutensa, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa. Tämä todetaan nimenomaisesti 13 §:n 1 momentissa.

Samoin kuin oikeustoimilain mukaisten valtuutusten osalta oikeustoimilain 26 §:n mukaan, valtuuttajan sidonnaisuus oikeustoimeen syntyy vastaavasti tapauksissa, joissa valtuutettu edustaa valtuuttajaa tähän kohdistuvissa oikeustoimissa. Tästä ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa nimenomaista säännöstä tähän lakiin.

13 §. Kelpoisuuden ja toimivallan ylittäminen. Pykälä koskee kelpoisuuden ja toimivallan ylittämisen vaikutusta.

Pykälän 1 momentissa on säännös oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että valtuutettu on tehnyt oikeustoimen, johon hänellä ei ollut kelpoisuutta. Tällainen oikeustoimi ei sido valtuuttajaa. Sivullinen, joka on tehnyt oikeustoimen toisen valtuutettuna esiintyneen henkilön kanssa, ei saa vilpittömän mielen suojaa tapauksissa, joissa valtuutettu on ylittänyt kelpoisuutensa. Säännös vastaa holhoustoimesta annetun lain 36 §:n 1 momenttia ja yleisiä edustamista koskevia periaatteita.

Kelpoisuuden ylittämällä tarkoitetaan tapauksia, joissa valtuutettu ylittää edustusvaltansa eli tekee oikeustoimen, jonka tekemiseen hän ei valtuutuksen sisällön tai laista johtuvan rajoituksen perusteella ole oikeutettu. Kelpoisuuden ylittämisestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun valtuutus on rajoitettu koskemaan valtuuttajan edustamista irtainta omaisuutta koskevissa oikeustoimissa, mutta valtuutettu valtuutuksen nojalla ostaa tai myy kiinteistön valtuuttajan lukuun. Kelpoisuuden ylittämisestä on kysymys myös esimerkiksi silloin, jos valtuutettu lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta 16 §:n vastaisesti.

Pykälän 2 momentissa on säännös oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että valtuutettu on ylittänyt toimivaltansa. Tällainen oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö oli vilpillisessä mielessä. Säännös vastaa oikeustoimilain 11 §:n 1 momenttia.

Toimivallan ylittämällä tarkoitetaan tapauksia, joissa valtuutettu sinänsä toimii valtuutuksesta ja laista ilmenevän edustusvaltansa rajoissa, mutta rikkoo valtuuttajan hänelle antamia toimiohjeita. Valtuutus voi esimerkiksi sinänsä oikeuttaa valtuutetun edustamaan valtuuttajaa kiinteistön kaupassa, mutta valtuuttaja on ollessaan vielä oikeustoimikelpoinen voinut antaa valtuutetulle ohjeen siitä, että kiinteistön saa myydä vain tietyllä vähimmäishinnalla. Jos valtuutettu myy kiinteistön valtuuttajan määräämää vähimmäishintaa alemmasta kauppahinnasta, kysymys on toimivallan ylityksestä.

Valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuudesta sivulliselle säädetään 21 §:n 4 momentissa.

14 §. Valtuutetun yleiset velvollisuudet. Pykälään on otettu valtuutetun yleisiä velvollisuuksia koskevat säännökset. Valtuutetun eräistä muista velvollisuuksista, kuten tilinpitovelvollisuudesta säädetään 6 luvussa.

Pykälän 1 momentti ilmaisee valtuutetulle asetetun huolellisuusvelvoitteen. Valtuutetun on sen mukaan valtuuttajan puolesta toimiessaan tunnollisesti pidettävä huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistettävä hänen parastaan. Valtuutetun on esimerkiksi tehdessään oikeustoimen valtuuttajan puolesta huolehdittava siitä, että oikeustoimen ehdot ovat valtuuttajan edun mukaiset.

Sitä, mihin toimenpiteisiin valtuutetun on huolellisuusvelvollisuutensa täyttääkseen ryhdyttävä valtuuttajan puolesta, olisi arvioitava kussakin yksittäistapauksessa erikseen ottaen huomioon edunvalvontavaltuutuksen laatu ja laajuus sekä olosuhteet muutoin. Huolellisuusvelvollisuuden vastaisena voitaisiin yksittäistapauksessa pitää esimerkiksi sitä, että valtuutettu, joka on vahvistuttanut valtuutuksen ja ryhtynyt sen nojalla hoitamaan valtuuttajan omaisuutta, sittemmin yllättäen keskeyttää valtuuttajan asioiden hoitamisen ryhtymättä samalla muihin toimenpiteisiin niiden hoidon järjestämiseksi. Esimerkkinä toimenpiteestä, jota valtuutetulta tällaisessa tapauksessa voidaan edellyttää, voidaan mainita holhoustoimesta annetun lain 91 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tekeminen holhousviranomaiselle valtuuttajan edunvalvonnan tarpeesta.

Huolellisuusvelvoitetta on tehostettu ehdotuksen 21 §:n 1 momentissa olevalla vahingonkorvaussäännöksellä.

Pykälän 2 momentissa säädetään valtuutetulle eräissä tapauksissa velvollisuus tiedustella valtuuttajan mielipidettä ennen kuin valtuutettu tekee päätöksen tämän puolesta. Säännökset vastaavat holhoustoimesta annetun lain 43 §:n 1 ja 2 momenttia. Säännösten tarkoituksena on korostaa valtuutetun ja valtuuttajan välisen yhteistoiminnan merkitystä. Yhteistoiminnan edellytyksenä on luonnollisesti se, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään kysymyksessä olevan asian tai toimenpiteen merkityksen.

Säännös koskee ainoastaan valtuutetun ja valtuuttajan keskinäistä suhdetta. Kuulemisvelvollisuuden laiminlyönti ei vaikuta valtuutetun tekemän oikeustoimen sitovuuteen eikä siihen muutoinkaan liitty suoranaista sanktiota.

Pykälän 3 momentissa säädetään valtuutetulle velvollisuus pitää haltuunsa saamansa valtuuttajalle kuuluvat raha- ja muut varat erillään omista varoistaan. Valtuuttajan rahavarat olisi esimerkiksi talletettava eri pankkitilille kuin valtuutetun omat rahavarat. Varojen erillisyyden on tärkeää muun muassa valtuuttajan suojaamiseksi valtuutetun velkojia vastaan. Jos valtuuttajan varoja ei säilytetä asianmukaisesti erillään, on olemassa riski, että ne ulosmitataan valtuutetun velasta tai että niiden katsotaan kuuluvan valtuutetun konkurssipesään.

15 §. Valtuutetun esteellisyys. Pykälässä on lueteltu ne tilanteet, joissa valtuutetulla ei ole edustusvaltaa valtuutetun ja valtuuttajan välisen eturistiriidan

johdosta. Pykälä koskee edustusvallan esteitä sekä oikeustoimia tehtäessä että silloin, kun on kysymys valtuuttajan edustamisesta oikeus- tai hallintoasiassa.

Pykälässä ehdotetut valtuutetun esteellisyysperusteet ovat samoja kuin 2. h-kiehdotuksen 32 §:ssä ehdotetut edunvalvojan esteellisyysperusteet. Säännökset poikkeavat kuitenkin toisistaan sikäli, että valtuutetun esteellisyyden osalta ei ole tarpeen ottaa lakiin poikkeussäännöksiä, jotka koskevat sisarusten edustamisesta perinnönjaossa ja alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman oikeutta edustaa alaikäistä lastaan.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos tämän vastapuolena on valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa. Viimeksi mainitusta tilanteesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun tehdään oikeustoimi valtuuttajan ja sellaisen kommandiittiyhtiön välillä, jonka vastuunalainen yhtiömies valtuutettu on.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa myöskään, jos tämän vastapuolena on säännöksissä tarkemmin yksilöity valtuutetun läheinen.

Pykälän 2 momentissa on 1 momentin esteellisyysäännöksiä täydentävä säännös, jossa on annettu puolison määritelmä ja rinnastettu puolisukulaiset sukulaisiin. Säännös vastaa 6 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentti täydentää 1 momentin esteellisyysäännöksiä. Pykälän 1 momentin esteellisyysperusteet eivät siis ole tyhjentäviä, vaan esteellisyys syntyy myös silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Valtuutettu olisi 3 momentin mahdollista esteellinen esimerkiksi silloin, kun vastapuolena on hänen kasvattilapsensa tai –vanhempansa tai kun hänellä on tosiasiallinen määräämisvalta vastapuolena olevassa osakeyhtiössä tai muussa yhteisössä. Myös valtuutetun asema vastapuolena olevan julkisyhteisön organisaatiossa voi yksittäistapauksessa aiheuttaa sellaisen eturistiriidan vaaran, jonka perusteella valtuutettu on esteellinen.

Jos valtuutettu esteellisyydestään huolimatta tekee oikeustoimen valtuuttajan puolesta, oikeustoimi ei 13 §:n 1 momentin mukaan sido valtuuttajaa.

Sijaisen määräämisestä valtuutetulle esteellisyystapauksissa säädetään 19 §:ssä.

16 §. Omaisuuden lahjoittaminen. Pykälään on otettu valtuuttajan omaisuuden lahjoittamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentista ilmenevän pääsäännön mukaan valtuutetulla ei yleensä ole kelpoisuutta lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. Tämä pääsääntö vastaa holhoustoimesta annetun lain 32 §:n 1 momentissa olevaa lahjoituskieltoa. Jos valtuutettu lahjoittaa omaisuutta muussa kuin 2 tai 3 momentissa mainitussa

tapauksessa, hän ylittää kelpoisuutensa. Tällainen lahjoitus ei 13 §:n 1 momentin mukaan sido valtuuttajaa.

Koska edunvalvontavaltuutus perustuu yksityisoikeudelliseen tahdonilmaisuuksiin, olisi periaatteessa mahdollista, että valtuutukseen otettavilla määrällisillä voitaisiin rajoituksitta poiketa lahjoituskiellosta. Siihen, että edunvalvontavaltuutuksella voitaisiin antaa valtuutetulle täysin vapaa oikeus lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta, liittyisi kuitenkin ilmeinen väärinkäytösten riski. Sen vuoksi ehdotetaan, että valtuutettu olisi oikeutettu antamaan valtuuttajan puolesta vain sellaisen lahjan, jonka antamisen perusteet on yksilöity valtakirjassa. Jotta lahjan antaminen valtuuttajan puolesta olisi sallittua, valtakirjassa tulisi riittävästi yksilöidä lahjoituksen kohde, lahjan saaja ja lahjan antamisajankohta tai ainakin perusteet, joiden mukaan ne määräytyvät. Valtakirjassa olisi esimerkiksi mahdollista määrätä, että valtuutetun kullekin lapsenlapselle lahjoitetaan joka kolmas vuosi rahaa joko valtakirjassa mainittu määrä tai valtakirjassa määriteltujen laskentaperusteiden mukaan laskettavissa oleva määrä.

Pykälän 3 momentti koskee tavanomaisten ja taloudelliselta merkitykseltään vähäisten lahjojen antamista silloin, kun niiden antamisen perusteita ei ole yksilöity valtakirjassa. Jos valtuuttaja tahtoo antaa tällaisen lahjan, valtuutetun tulee huolehtia siitä, että valtuuttajan tarkoitus voi toteutua. Säännös vastaa holhoustoimesta annetun lain 38 §:n 2 momenttia. Valtuutetun tulisi tutkia, voidaanko aiottua lahjoitusta pitää tavanomaisena ja taloudelliselta merkitykseltään vähäisenä. Myönteisessä tapauksessa hänen tulee huolehtia lahjoittajan toivomuksen toteuttamisesta esimerkiksi luovuttamalla lahjaesine tai sen hankkimiseen tarvittavat varat valtuuttajan käytettäväksi.

Ehdotetuista säännöksistä seuraa, että tavanomaisen lahjan antaminen voi estyä ainoastaan silloin, kun lahjan antamisen perusteita ei ole yksilöity valtakirjassa eikä valtuuttaja myöhemmin kykene ymmärtämään asian merkitystä.

17 §. Oikeustoimien luvanvaraisuus. Pykälään on otettu säännökset, joiden mukaan valtuuttaja voi määrätä, että tiettyihin valtuutetun tekemiin oikeustoimiin sovelletaan samoja luvanvaraisuutta koskevia säännöksiä, joita holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin mukaan sovelletaan edunvalvojan tekemiin oikeustoimiin.

Edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuuksiin, ja valtuutettu on hänen itsensä valitsema henkilö. Valtuutuksen antamisen yhtenä perusteena saattaa olla juuri se, että valtuuttaja tahtoo valtuutettua kohtaan tuntemansa luottamuksen johdosta antaa hänelle vapaammat toimintamahdollisuudet kuin holhoustoimesta annetun lain nojalla määrätyllä edunvalvojalla on. Näistä syistä on katsottu perustelluksi, että valtuuttaja voi valtakirjassa itse määrittellä, sovelletaanko valtuutetun tekemiin oikeustoimiin holhoustoimesta annetun lain lupasäännöksiä. Pykälän mukaan lähtökohdana olisi, että lupasääntely ei koskisi valtuutettua. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otetulla määräyksellä poiketa tästä lähtökohdasta.

Valtuuttaja voisi määrätä, että holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin säännöksiä sovelletaan sellaisinaan valtuutetun tekemiin oikeustoimiin. Hän voisi kuitenkin antaa myös tätä rajoitetumman määräyksen lupasääntelyn soveltamisesta. Hän voisi esimerkiksi määrätä, että vain holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin 1 – 3 kohtaa sovelletaan valtuutetun tekemiin oikeustoimiin. Toisaalta hän voisi määrätä, että lupasäännökset koskevat vain tiettyä valtakirjassa yksilöityä omaisuutta, esimerkiksi hänen asuntonaan käyttämänsä huoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita. Valtuuttaja ei sitä vastoin voisi pätevästi antaa määräystä, jonka mukaan holhousviranomaisen lupaa edellyttäisiin muissa kuin holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentissa mainituissa tapauksissa.

Jos valtakirjaan on otettu määräys lupasääntelyn soveltamisesta joko kokonaan tai rajoitetulta osalta, lupaa olisi 2 momentin mukaan haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 27 §:n mukaan valvoo valtuutetun toimintaa. Muutoin noudatettaisiin soveltuvien osin holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 2 momentin menettelysäännöksiä, saman pykälän 3 momentin säännöstä myönnetyn luvan oikeusvaikutuksista tietyissä tapauksissa, 35 §:n säännöksiä luvan myöntämisen edellytyksistä sekä 36 §:n 2 momentin säännöstä oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että valtuutettu on tehnyt oikeustoimen ilman tarvittavaa lupaa.

Muutoksenhausta holhousviranomaisen lupa-asiassa antamaan päätökseen säädetään 40 §:n 1 momentissa.

18 §. *Suhde valtakirjan muotoa koskeviin maakaaren säännöksiin.* Pykälän mukaan edunvalvontavaltuutusta koskevat säännökset syrjäyttävät maakaarissa (540/1995) olevat valtakirjan muotoa koskevat säännökset.

Maakaaren 2 luvun 3 §:n mukaan kiinteistön myyntiä varten annetusta valtakirjasta on käytävä ilmi muun muassa myytävä kiinteistö. Maakaaren 4 luvun 1 – 3 §:n mukaan sama koskee soveltuvien osin valtuutusta kiinteistöjen vaihtoon, kiinteistön lahjaan ja kiinteistön luovutusta yhtiöön osaketta tai muuta osuutta vastaan, sopimusta määräosin omistetun kiinteistön jakamisesta taikka kiinteistön omistusoikeuden luovuttamista muulla näihin verrattavalla oikeustoimella. Näistä säännöksistä poiketen edunvalvontavaltuutuksen nojalla voitaisiin siis myydä tai muutoin luovuttaa kiinteistö, vaikka luovutettavaa kiinteistöä ei ole yksilöity valtakirjassa.

Maakaaren 16 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan valtakirjasta, jolla asiamies valtuutetaan hakemaan kiinnitys, on käytävä ilmi muun muassa kiinnityksen kohde ja kiinnityksen suuruus. Maakaaren 17 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan valtakirjasta, jolla asiamies valtuutetaan perustamaan panttioikeus kiinteistöön, on puolestaan käytävä ilmi muun muassa panttikirja. Näistä säännöksistä poiketen edunvalvontavaltuutuksen nojalla voitaisiin hakea kiinnitystä ja perustaa panttioikeus kiinteistöön, vaikka edellä mainittuja seikkoja ei ole yksilöity valtakirjassa.

Pykälä koskee vain valtakirjalta vaadittavaa muotoa ja sen merkitys rajoittuu niihin tapauksiin, joissa valtuutettu edunvalvontavaltuutuksen nojalla on kelpoinen edustamaan valtuuttajaa kiinteistön kaupassa tai muussa luovutuksessa, kiinnityksen hakemisessa taikka kiinteistöpanntioikeuden perustamisessa. Se ei siis estä valtuuttajaa rajoittamasta valtuutetun edustusvaltaa niin, että valtuutetulla ei ole oikeutta edustaa valtuuttajaa mainituissa oikeustoimissa. Pykälä ei myöskään vaikuta 16 §:ssä säädettyihin lahjan antamisen edellytyksiin eikä siihen, vaaditaanko oikeustoimeen 17 §:ssä tarkoitettu lupa.

19 §. Valtuutetun sijainen. Pykälään on otettu säännökset valtuutetun sijaisesta. Sijainen tulisi määrättäväksi kahdessa tapauksessa: ensinnäkin silloin, kun valtuutettu on sairauden tai muun syyn vuoksi tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtäviään, ja toisaalta silloin, kun valtuutetulla ei ole 15 §:ssä tarkoitetun esteellisyyden vuoksi oikeutta toimia valtuuttajan puolesta. Tarvetta sijaisen määräämiseen pykälän nojalla ei kuitenkaan olisi, jos valtuuttaja olisi valtakirjassa nimennyt valtuutetulle sijaisen.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutetun sijaisen voisi määrätä joko tuomioistuimen tai holhousviranomaisen. Holhousviranomaisen toimivalta rajoittuisi kuitenkin holhoustoimesta annetun lain 12 §:n 3 momenttia vastaavalla tavalla niihin tapauksiin, joissa valtuutettu itse pyytää sijaisen määräämistä.

Oikaisun hakemisesta holhousviranomaisen päätökseen sijaisen määräämistä koskevassa asiassa säädetään 40 §:n 2 ja 3 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädetään alueellisesti toimivaltaisesta viranomaisesta sijaisen määräämistä koskevassa asiassa. Hakemus olisi tehtävä joko holhoustoimesta annetun lain 70 tai 71 §:n osoittamalle käräjäoikeudelle tai tämän lain 27 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle.

Pykälän 3 momentissa säädetään tuomioistuimen tai holhousviranomaisen määräämän sijaisen tehtävän lakkaamisesta. Säännös vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 17 §:n 2 momentin säännöstä edunvalvojalle määrätyn sijaisen tehtävän lakkaamisesta. Ilmoitus esteen lakkaamisesta olisi tehtävä 27 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle. Sijaisen tehtävän lakkaamista koskeva erimielisyys voitaisiin hakemuksella saattaa holhoustoimesta annetun lain 70 tai 71 §:n osoittaman käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

Pykälän 4 momentin mukaan valtuutetun sijaisen määräämiseen ja sijaiseen sovelletaan muutoin, mitä holhoustoimesta annetussa laissa säädetään edunvalvojasta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että sijaisen määräys voidaan tarvittaessa rajoittaa koskemaan ainoastaan määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta. Tällainen määräys saattaa olla tarkoituksenmukainen esimerkiksi silloin, kun valtuutetun esteellisyys liittyy ainoastaan määrättyyn oikeustoimeen tai asiaan. Säännöksen nojalla myös kysymys siitä, kenellä on oikeus panna vireille sijaisen määräämistä koskeva hakemus tuomioistuimessa, määräytyisi holhoustoimesta annetun lain 72 §:n mukaan.

Tuomioistuimen tai holhousviranomaisen määräämään sijaiseen sovelletaan myös esimerkiksi holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin säännöksiä edunvalvojan tekemien oikeustoimien luvanvaraisuudesta. Näiden säännösten soveltaminen sijaiseen ei riipu siitä, onko valtakirjassa tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu määräys. Sijainen, jonka tehtäviin kuuluu omaisuuden hoitamista, on myös velvollinen vuosittain tekemään hoidostaan tilin ja tehtävänsä päättyessä antamaan päätöstilin edunvalvojia koskevien säännösten mukaisesti.

20 §. Valtuutetun palkkio ja kulujen korvaaminen. Valtuutetun oikeus saada tehtävänsä hoitamisesta palkkio ja kulukorvaus on valtuuttajan ja valtuutetun välinen yksityisoikeudellinen kysymys. Lähtökohtana on siten, että valtuutettu ja valtuuttaja voivat sopia palkkion ja kulukorvauksen perusteista. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi valtakirjassa tai muutoin yksipuolisesti antaa määräyksiä palkkion ja kulukorvauksen perusteista. Tällöin valtuutetun voidaan yleensä katsoa hyväksyneen nämä määräykset ryhtyessään toimimaan valtuuttajan puolesta. Jos palkkiosta ja kulukorvauksesta tehty sopimus on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, sitä voidaan sovittaa oikeustöimilain 36 §:n nojalla.

Sen varalta, ettei palkkiosta ja kulukorvauksesta ole sovittu eikä määrätty, pykälään on otettu asiaa koskeva säännös. Sen mukaan valtuutetulla on oikeus saada valtuuttajan varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävänsä laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Säännös vastaa asiallisesti asiamiehen palkkiota ja kulukorvausta koskevaa kauppakaaren 18 luvun 5 §:ää.

21 §. Vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälän 1 ja 2 momentissa on annettu oikeusohjeet valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuudesta valtuuttajalle. Pykälän 3 momentti koskee puolestaan valtuuttajan korvausvelvollisuutta tilanteessa, jossa valtuutettu on aiheuttanut vahinkoa toimiessaan hänen lukuunsa. Pykälän 4 momentti koskee valtuutetun korvausvelvollisuutta kolmannelle henkilölle.

Valtuutettu on 1 momentin mukaan velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on valtuuttajan puolesta toimiessaan tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut valtuuttajalle. Säännöksen sanonnasta käy ilmi, että lieväkin huolimattomuus synnyttää korvausvelvollisuuden. Korvausvelvollisuus käsittää sekä varallisuusvahingon että myös henkilö- ja esinevahingon, jos se on aiheutettu valtuuttajan puolesta toimittaessa.

Vahingonkorvauksen sovitteluun ja korvausvastuun jakautumiseen kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken sovelletaan 2 momentin mukaan vahingonkorvauslain asianomaisia säännöksiä. Korvausvastuun jakautumista koskevat säännökset voivat ajankohtaistua esimerkiksi silloin, kun valtuuttajalla on useampia valtuutettuja. Viittaus vahingonkorvauksen sovittelusta annettuihin säännöksiin tarkoittaa sekä vahingonkorvauslain 2 luvussa että sen 6 luvussa olevia säännöksiä vahingonkorvauksen sovittelusta.

Pykälän 3 momentti koskee valtuuttajan isännänvastuuta vahingosta, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimessaan. Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan se, jonka lukuun tehtävä suoritetaan, on eräissä tapauksissa velvollinen korvaamaan tehtävää suoritettaessa aiheutetun vahingon. Koska toimintakykynsä menettänyt valtuuttaja ei normaalisti voi ohjata eikä tehokkaasti valvoa valtuutetun toimintaa, isännänvastuun syntyminen valtuuttajalle valtuutetun toimista on epätarkoituksenmukaista ja valtuuttajan kannalta kohtuutonta. Sen vuoksi on 3 momenttiin otettu säännös, jonka mukaan valtuuttaja ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa. Säännös vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 45 §:n 3 momenttia siinä muodossa kuin sitä tässä esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi.

Pykälän 4 momenttiin on otettu säännös valtuutetun velvollisuudesta korvata kolmannelle henkilölle vahinko, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa. Tällaisen vahingon korvaamiseen sovelletaan oikeustoimilain 25 §:ää. Ehdotettu sääntely vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 36 §:n 3 momenttia.

Oikeustoimilain 25 §:n 1 momentin mukaan valtuutettuna esiintynyt on velvollinen korvaamaan kolmannelle henkilölle vahingon, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei oikeustoimi sido valtuuttajaksi ilmoitettua henkilöä. Korvattavaksi tulee tällöin niin sanottu positiivinen sopimusetu, millä tarkoitetaan sitä, että vahinkoa kärsinyt saatetaan korvauksen avulla siihen taloudelliseen asemaan, johon hän olisi päässyt, jos oikeustoimi olisi ollut sitova.

Sopijakumppanilla ei kuitenkaan ole oikeutta vahingonkorvaukseen, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti kelpoisuutensa. Sopijakumppanilla on siten velvollisuus ottaa sopivin keinoin selko edunvalvontavaltuutuksen laajuudesta esimerkiksi pyytämällä valtakirja nähtäväkseen.

Oikeustoimilain 25 §:n 2 momentin mukaan oikeutta vahingonkorvaukseen ei myöskään ole, jos valtuutettuna esiintynyt toimi valtuutuksen perusteella, joka oli pätemätön jostakin erityisestä, hänelle tuntemattomasta syystä, mistä kolmas henkilö ei myöskään voinut kohtuudella olettaa hänen tietäneen. Tämän nojalla valtuutettu voitaisiin vapauttaa korvausvelvollisuudesta esimerkiksi silloin, kun valtuutettu on tehnyt oikeustoimen valtuuttajan kuoleman jälkeen ja valtuutuksen näin ollen lakattua olemasta voimassa, jos olosuhteet ovat olleet sellaiset, ettei sopijakumppani voi kohtuudella olettaa valtuutetun tienneen kuolemantapauksesta.

Lakiehdotukseen ei ole otettu erityisiä säännöksiä vahingonkorvausvelan vanhentumisesta. Tältä osalta noudatettaisiin velan vanhentumisesta annettua lakia (728/2003).

5 luku. Edunvalvontavaltuutuksen ja sen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti

22 §. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen. Pykälässä säädetään edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen edellytyksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutuksen vahvistaminen kuuluisi holhousviranomaisen toimivaltaan. Alueellisesti toimivaltainen holhousviranomainen määräytyy 23 §:n mukaan.

Valtuutus voitaisiin vahvistaa vain valtuutetun hakemuksesta.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttäisi momentin 1 kohdan mukaan sitä, että valtuuttaja on 3 §:n mukaan ollut kelpoinen tekemään valtakirjan. Hänen on siis tullut olla vähintään 18-vuotias ja oikeustoimikelpoinen. Ikää koskevan edellytyksen täyttymisen holhousviranomainen voisi yleensä selvittää valtuuttajan syntymäajan ja 5 §:ssä tarkoitetussa todistuslausumassa mainitun todistamisen ajankohdan perusteella. Osoitukseksi oikeustoimikelpoisuutta koskevan edellytyksen täyttymisestä riittäisi yleensä todistuslausumassa oleva merkintä siitä, että valtuuttaja on todistajien käsityksen mukaan kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkityksen.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttäisi momentin 2 kohdan mukaan sitä, että valtakirja on tehty 4 §:ssä säädetyllä tavalla. Osoitukseksi siitä, että valtakirjaa tehtäessä on menetelty 4 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, riittäisi 5 §:n 2 momentin mukaan yleensä todistuslausuman sisältö. Valtakirjan olisi lisäksi sisällöltään täytettävä 4 §:n 2 momentissa säädetyt vähimmäisvaatimukset.

Jos edunvalvontavaltuutusta ei voida vahvistaa sen johdosta, että jokin momentin 1 tai 2 kohdassa säädetty edellytys ei täyty, valtuutuksen oikeudellinen merkitys riippuu siitä, sovelletaanko valtuutukseen 1 §:n mukaan tätä lakia. Jos valtuuttaja on 1 §:ssä ja 4 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettu tavoin määrännyt, että valtuutus tulee voimaan valtuuttajan tultua kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan, valtuutus kuuluu tämän lain soveltamisalaan. Tällöin siitä, että jokin muu valtuutuksen vahvistamisen edellytys ei täyty, seuraa, että valtuutusta ei voida vahvistaa eikä se näin ollen 8 §:n 1 momentin mukaan tule lainkaan voimaan. Valtuutus jää siten oikeudellisesti vaikutuksettomaksi. Jos valtuuttaja ei sitä vastoin ole antanut edellä tarkoitettua valtuutuksen voimaantuloa koskevaa määräystä, valtuutus ei kuulu tämän lain soveltamisalaan. Valtuutusta ei tällöinkään voida vahvistaa. Tällaisessa tapauksessa voi kuitenkin olla kysymys pätevästä valtuutuksesta, johon sovelletaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä ja joka on näin ollen voimassa ilman vahvistamistakin.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttää momentin 3 kohdan mukaan lisäksi sitä, että valtuuttaja on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Käytännössä henkilön toimintakyky usein laskee asteittain siten, että hän aluksi menettää kyvyn huolehtia vain monimutkaisemmista asioista, mutta selviää vielä

jokapäiväisten oikeustoimien tekemisestä. Tästä syystä on usein mahdotonta määritellä täsmällisesti ajankohtaa, josta lähtien valtuuttajan voitaisiin katsoa menettäneen kyvyn huolehtia asioistaan. Tämän vuoksi säännöksessä edellytetään vain, että valtuuttaja on pääasiallisesti menettänyt tällaisen kyvyn.

Kun valtuutettu on valtuuttajan itsensä tehtävään valitsema henkilö, ei holhousviranomaisen yleensä olisi tarpeen ryhtyä erityisesti selvittämään valtuutetun kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna. Joissakin tapauksissa holhousviranomaisella voi kuitenkin olla sellaisia tietoja valtuutetun henkilöstä, joiden perusteella on syytä epäillä, että valtuutuksen vahvistaminen vaarantaisi valtuuttajan etuja. Tällaisten tapausten varalta 2 momenttiin on otettu säännös, jonka mukaan holhousviranomaisen ei saa vahvistaa valtuutusta, jos on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna.

Kykenemätön toimimaan valtuutettuna olisi yleensä esimerkiksi henkilö, jolle on itselleen määrätty edunvalvoja. Sopimaton toimimaan valtuutettuna olisi esimerkiksi henkilö, joka on tuomittu rangaistukseen kavalluksesta, luottamusaseman väärinkäytöstä tai muusta sen kaltaisesta rikoksesta.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutetun olisi esitettävä holhousviranomaiselle alkuperäinen valtakirja. Lisäksi hänen olisi esitettävä lääkärinlausunto tai muu siihen rinnastettava luotettava selvitys valtuuttajan kykenemättömyydestä huolehtia asioistaan. Lääkärinlausuntoon rinnastuvana selvityksenä voitaisiin käyttää esimerkiksi valtuuttajan kotikunnan sosiaalityöntekijöiden lausuntoa tilanteessa, jossa valtuuttaja on kieltäytynyt lääkärintarkastuksesta.

Valtuutetun oikeudesta saada jo ennen valtuutuksen vahvistamista valtuutettua koskeva lääkärinlausunto tai vastaavia tietoja säädetään 42 §:n 1 momentissa.

23 §. Toimivaltainen viranomainen. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen kuuluu pääsäännön mukaan sen holhousviranomaisen toimivaltaan, jonka toimialueella valtuuttajan kotikunta sijaitsee. Henkilön kotikunta määräytyy kotikuntalain (201/1994) mukaisesti.

Jos valtuuttajalla ei ole kotikuntaa Suomessa, valtuutuksen vahvistaminen kuuluu 2 momentin mukaan sen holhousviranomaisen toimivaltaan, jonka toimialueella valtuuttaja pääasiallisesti oleskelee. Tätä säännöstä saatetaan joutua soveltamaan esimerkiksi silloin, kun valtuuttaja on muuttanut Suomeen saamatta toistaiseksi täällä kotikuntaa. Lain 36 §:n 1 momentin mukaan Suomen viranomaisilla saattaa tällöinkin olla kansainvälinen toimivalta edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa.

Jos edellä selostetut säännökset eivät osoita toimivaltaista holhousviranomasta, toimivalta kuuluu 3 momentin mukaan Helsingin maistraatille. Tämä säännös tulee sovellettavaksi silloin, kun valtuuttajalla ei ole Suomessa kotikuntaa eikä hän myöskään oleskele täällä. Valtuutuksen vahvistaminen Suomessa ei näissä tapauksissa ole yleensä tarpeellista, mutta tällaisia tapauksia saattaa

poikkeuksellisesti esiintyä. Lain 36 §:n 1 momentin mukaan Suomen viranomaisella on kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamiseen sikäli kuin valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta.

24 §. Kuuleminen ja asian selvittäminen. Pykälä koskee menettelyä holhousviranomaisessa edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevan asian yhteydessä.

Pykälän 1 momentti koskee valtuuttajan kuulemista valtuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa. Momentin ensimmäisen virkkeen mukaan pääsääntönä on, että valtuuttajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi valtuutetun tekemän hakemuksen johdosta. On kuitenkin tapauksia, joissa valtuuttajan kuuleminen olisi ilmeisesti epätarkoituksenmukaista. Näin on asianlaita silloin, kun valtuutuksen vahvistamista koskevaan hakemukseen liitetystä selvityksestä ilmenee, että valtuuttaja on esimerkiksi pysyvästi tajuton tai että hän ei muusta syystä kykene ymmärtämään asian merkitystä. Momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan tällaisessa tapauksessa tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitsisi varata.

Ehdotettu sääntely poikkeaa holhoustoimesta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetusta 73 §:n 4 momentista, jonka mukaan edunvalvontaan haettavalle henkilölle olisi pyrittävä varaamaan tilaisuus tulla kuulluksi silloinkin, kun hakemuksen tueksi esitetyt asiakirjat viittaavat siihen, että hän ei kykene ymmärtämään asian merkitystä. Ehdotettujen säännösten poikkeaminen toisistaan perustuu siihen lähtökohtaan, että edunvalvontavaltuutuksessa valtuutetun oikeus edustaa valtuuttajaa perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuuksiin. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että oikeustoimilain mukainen valtuutus tulee voimaan ilman minkäänlaista viranomaisen myötävaikutusta. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen keskeisenä tarkoituksena on vain varmistaa se, että valtuutetun toimintaan kohdistuu riittävä viranomaisvalvonta. Näistä syistä on perusteltua katsoa, että päämiehen kuulemisesta voidaan edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevaa asiaa käsiteltäessä luopua jossain määrin lievemmin edellytyksin kuin haettaessa edunvalvojan määräämistä holhoustoimesta annetun lain nojalla.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännökset eräiden muiden henkilöiden kuulemisesta. Holhousviranomaisen voisi harkintansa mukaan kuulla valtuutettua henkilökohtaisesti. Tämä olisi tarpeen erityisesti silloin, kun jostakin syystä on aihetta epäillä valtuutetun kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna. Holhousviranomaisen voisi myös tarvittaessa varata valtuuttajan aviopuolisolle, vanhemmille, lapsille tai muille läheisille tilaisuuden tulla kuulluksi. Säännöksessä tarkoitettu muu läheinen voi olla esimerkiksi valtuuttajan avopuoliso. Lisäksi valtuuttaja voisi tarvittaessa vaatia valtuutettua esittämään selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa tämän kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna. Tällainen selvitys voi olla esimerkiksi rikosrekisterinote.

Pykälän 2 momentin luettelo ei ole tyhjentävä, vaan holhousviranomaisen voi tarvittaessa hankkia muutakin selvitystä asiassa. Poikkeuksellisesti voi olla tarpeen esimerkiksi kuulla edunvalvontavaltuutusta varten annetun valtakirjan

todistajia. Todistajien kuulemiseen sovelletaan hallintolain (434/2003) 40 §:n säännöksiä suullisesta todistelusta.

25 §. *Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinti.* Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutuksen rekisteröintiä koskevat säännökset. Rekisterinpidon tarkoituksena on ensinnäkin tehdä mahdolliseksi valtuutetun toiminnan valvonta laissa edellytetyllä tavalla. Rekisterin avulla voidaan nopeasti saada tieto esimerkiksi siitä, onko valtuutettu tehnyt sellaisen tilin, jonka tekemiseen hän on ollut velvollinen. Rekisterinpidon toisena tarkoituksena on kolmansien oikeuden turvaaminen. Kolmas saattaa oikeuksiensa turvaamiseksi tarvita esimerkiksi tietoa siitä, onko edunvalvontavaltuutus voimassa.

Pykälän 1 momentin mukaan rekisteriin olisi merkittävä vain sellainen valtuutus, joka oikeuttaa valtuutetun edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa. Rekisteröinti suoritettaisiin edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen yhteydessä.

Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinnistä tietyissä kansainvälisluonteisissa tilanteissa säädetään lisäksi 36 §:n 2 momentissa.

Erillisen rekisterin perustaminen edunvalvontavaltuutusten rekisteröintiä varten ei olisi tarkoituksenmukaista. Sen vuoksi ehdotetaan, että myös edunvalvontavaltuutukset merkittäisiin jo olemassa olevaan valtakunnalliseen holhousasioiden rekisteriin. Pykälän 2 momentin mukaan valtuutuksen rekisteröintiin sovellettaisiin soveltuvin osin holhoustoimesta annetun lain 64, 67 ja 68 §:n säännöksiä. Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkittämisestä holhousasioiden rekisteriin annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

26 §. *Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti.* Edellä 10 §:n perusteluissa mainituista syistä edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen sen voimaantulon jälkeen edellyttäisi holhousviranomaisen vahvistamista. Pykälään on otettu tätä koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan peruuttamisen vahvistamista olisi oikeutettu hakemaan valtuuttaja. Peruuttamisen vahvistamisen ainoana edellytyksenä olisi, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Valtuuttajan ei siis olisi tarpeen esittää selvitystä esimerkiksi siitä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton tehtävään. Tämä on sopusoinnussa sen kanssa, että edunvalvontavaltuutuksessa on kysymys vapaaehtoisesta, valtuuttajan omaan tahdonilmaisuun perustuvasta järjestelystä.

Holhousviranomaisen olisi tarkoituksenmukaiseksi katsomallaan tavalla selvítettävä valtuuttajan kyky ymmärtää peruuttamisen merkitys. Yleensä tämä voisi tapahtua kuulemalla henkilökohtaisesti valtuuttajaa. Jos kuulemisen perusteella ei synny luotettavaa kuvaa valtuuttajan oikeustoimikelpoisuudesta, häntä voitaisiin kehottaa esittämään lääkärintodistus tai muuta selvitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan 27 §:n osoittama holhousviranomainen olisi toimivaltainen valtuutuksen peruuttamisen vahvistamista koskevassa asiassa.

Holhousviranomaisen olisi 3 momentin mukaan vahvistaessaan holhousasioiden rekisteriin merkityn valtuutuksen peruuttamisen tehtävä myös tästä merkintä rekisteriin. Tämä on tarpeen, jotta holhousasioiden rekisteri pysyy ajan tasalla.

6 luku. Valtuutetun toiminnan valvonta

27 §. Valvova viranomainen. Pykälän 1 momentin mukaan holhousviranomaisella on velvollisuus valvoa valtuutetun toimintaa. Valvonta tapahtuu niillä keinoilla, joista säädetään jäljempänä tässä laissa.

Lähtökohtana olisi, että valtuutetun toiminnan valvonnasta vastaa se holhousviranomainen, joka on vahvistanut edunvalvontavaltuutuksen. Momentissa säädetään lisäksi valvonnasta vastaavasta holhousviranomaisesta silloin, kun valtuutusta ei ole vahvistettu Suomessa. Tällaisessa tapauksessa valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka 23 §:n mukaan olisi toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen. Säännös tulee sovellettavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa valtuutus on tullut voimaan vieraan valtion viranomaisen päätöksen tai toimenpiteen johdosta tai joissa valtuutus siihen sovellettavan vieraan valtion lain mukaan on tullut voimaan ilman viranomaisen myötävaikutusta, mutta valtuuttaja on sittemmin saanut asuinpaikan Suomessa ja valtuutus on siten tullut Suomen viranomaisten valvonnan piiriin 37 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla.

Esimerkiksi se seikka, että valtuuttajan koti- tai oleskelukunta on myöhemmin muuttunut, ei aiheuttaisi suoraan lain nojalla valvontavelvollisuuden siirtymistä toiselle holhousviranomaiselle. Valvontaan liittyvien tehtävien hoito saattaa kuitenkin käydä vaikeaksi tai epätarkoituksenmukaiseksi tapauksissa, joissa valtuuttaja on muuttanut pois holhousviranomaisen toimialueelta tai joissa valtuuttajan omaisuus sijaitsee muualla. Sen vuoksi 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valvova holhousviranomainen voisi näissä tapauksissa päättää valvonnan siirtämisestä toiselle holhousviranomaiselle. Ennen päätöksen tekemistä olisi kuultava valtuutettua sekä sitä holhousviranomaista, jolle valvonta aiotaan siirtää. Siirtopäätökseen ei 40 §:n 2 momentin mukaan saa hakea muutosta valittamalla.

28 §. Omaisuusluettelo. Pykälässä on sellaiselle valtuutetulle, joka on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa, asetettu velvollisuus laatia valtuuttajan omaisuudesta luettelo ja toimittaa se holhousviranomaiselle. Luettelon avulla viranomainen voi valvoa valtuuttajan varallisuusasemassa tapahtuvia muutoksia ja valtuutetun toimintaa. Luettelossa on ilmoitettava ne valtuuttajan varat ja velat, joiden osalta valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa.

Omaisuuksluettelo on annettava holhousviranomaiselle kolmen kuukauden kuluessa valtuutuksen vahvistamisesta. Jos valtuuttaja myöhemmin saa omaisuutta, jonka osalta valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa, on luettelo saadusta omaisuudesta annettava kuukauden kuluessa saannosta. Säännöksen tarkoituksena on antaa tehokasta suojaa valtuuttajan taloudellisille eduille. Tämän vuoksi tulisi omaisuuden saaminen ymmärtää laajasti. Valvonnan kannalta on tärkeää, että holhousviranomaisen tietoon saatetaan myös ehdolliset tai aikamääräyksestä riippuvat oikeudet tai etuudet, vaikka valtuutettu ei niistä vielä voikaan määrätä tai vaikka niitä ei voitaisikaan käyttää esimerkiksi valtuuttajan velkojen maksumin.

Velvollisuus antaa luettelo ei kuitenkaan koskisi sellaisia toistuvaissuorituksia, jotka valtuuttaja saa tietyn, holhousviranomaisen tiedossa olevan oikeuden nojalla. Tällaisia ovat esimerkiksi elatusavut ja eläkkeet.

Omaisuuden saaminen perintönä tai yleistestamentilla, toisin sanoen kuolinpesän osakkuuden perusteella, on suhteellisen tavanomaista. Näitä tapauksia ajatellen ehdotetaan 2 momentissa, että valtuutetun on toimitettava holhousviranomaiselle jäljennös perukirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on toimitettu. Perukirjan toimittamisvelvollisuus koskisi myös niitä tapauksia, joissa valtuuttaja on pesän osakkaana pelkästään avio-oikeutensa nojalla eikä siten tule saamaan pesästä omaisuutta perintönä. Hänelle saattaa näet avio-oikeutensa perusteella syntyä varallisuus-oikeudellisia vaateita kuolinpesään nähden. Kun ositus ja perinnönjako toimitetaan tai testamentti pannaan täytäntöön ja valtuuttaja tällöin saa omaisuutta, tulee luettelo siitä toimittaa holhousviranomaiselle 1 momentin mukaisesti.

Holhousviranomaisen voi 3 momentin mukaan valtuutetun hakemuksesta pidentää määräaika, jos se on omaisuuden määrän tai muun syyn vuoksi tarpeen. Lain 40 §:n 2 momentin mukaan holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee määräjän pidentämistä, ei saa valittamalla hakea muutosta.

29 §. Omaisuusluettelo koskeva valtuutetun ilmoitus. Omaisuusluettelon luotettavuuden ja paikkansapitävyyden varmistamiseksi ehdotetaan, että valtuutetun on 28 §:ssä tarkoitettussa luettelossa ilmoitettava, että hänen antamansa tiedot ovat oikeat ja ettei hän ole tahallisesti jättänyt mitään mainitsematta. Tuomioistuimien voisi holhousviranomaisen vaatiessa velvoittaa valtuutetun vahvistamaan valan tai vakuutuksen nojalla omaisuusluettelon oikeellisuuden.

30 §. Tilinpitovelvollisuus. Pykälän 1 momentissa on säännös valtuutetun velvollisuudesta pitää kirjaa valtuuttajan varallisuudesta ja siinä tapahtuvista muutoksista. Tämä velvollisuus koskee valtuutettua, joka on valtuutuksen mukaan oikeutettu edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa. Velvollisuuden laatua ei säännöksessä ole yksityiskohtaisesti täsmennetty. Kirjanpidon tulee olla sellainen, että valtuutettu voi sen perusteella tehdä 31 §:ssä tarkoitettua tilin holhousviranomaiselle sekä 34 §:ssä tarkoitettua päätöstilin.

Puheena oleva säännös ei luonnollisestikaan syrjäytä niitä kirjanpitovelvollisuutta koskevia säännöksiä, joita on sovellettava, kun valtuuttaja on elinkeinon- tai ammatinharjoittajana kirjanpitovelvollinen tai kun valtuuttajan omistuksessa on kirjanpitovelvollinen yritys.

Valtuuttaja voi lisäksi antaa valtuutetulle täsmällisempiä määräyksiä tilinpitovelvollisuudesta. Valtuuttajan antamalla määräyksillä ei kuitenkaan olisi mahdollista sulkea pois eikä rajoittaa säännöksestä johtuvaa tilinpitovelvollisuutta.

Pykälän 2 momentissa on säännökset valtuutetun tilinpitovelvollisuudesta tapauksissa, joissa valtuutus koskee valtuuttajan edustamista muissa kuin taloudellisissa asioissa, esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitoa koskevissa asioissa. Valtuutettu olisi näissä tapauksissa velvollinen pitämään sellaista kirjaa, että hän voi tehdä riittävän selon niistä toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt valtuuttajan puolesta. Näissä tapauksissa ei noudatettaisi muita tilivelvollisuutta koskevia säännöksiä.

31 §. *Velvollisuus antaa tietoja holhousviranomaiselle.* Pykälään on otettu säännökset valtuutetun velvollisuudesta antaa holhousviranomaiselle sellaiset tiedot, joiden perusteella holhousviranomainen voi valvoa, että valtuutettu on toiminut valtuuttajan lukuun asianmukaisesti.

Jos valtuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtuuttaja voisi pykälän 1 momentin mukaan valtakirjassa määrätä, että valtuutetun tulee määräjain antaa holhousviranomaiselle tili.

Edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuun, ja valtuutettu on hänen itsensä valitsema henkilö. Valtuutuksen antamisen yhtenä perusteena saattaa olla juuri se, että valtuuttaja tahtoo valtuutettua kohtaan tuntemansa luottamuksen johdosta antaa hänelle vapaammat toimintamahdollisuudet kuin holhoustoimesta annetun lain nojalla määrätyllä edunvalvojalla on. Näistä syistä on katsottu perustelluksi, että valtuuttaja voi valtakirjassa itse määritellä, tuleeko valtuutetun määräjain antaa tili holhousviranomaiselle. Pykälän mukaan lähtökohtana olisi, että velvollisuus antaa tili ei koskisi valtuutettua. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otetulla määräyksellä poiketa tästä lähtökohdasta. Hän voisi tällöin myös määrätä tilikauden vuotta pitemmäksi.

Jos valtakirjaan on otettu määräys määräjain annettavasta tilistä, tiliin sovellettaisiin soveltuvien osien holhoustoimesta annetun lain 51 ja 53 – 56 §:n säännöksiä. Holhousviranomainen voisi näin ollen muun muassa muuttaa tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa mainitun lain 51 §:n 1 – 3 momentissa säädettyllä tavalla. Holhousviranomainen voisi myös mainitun lain 53 §:ssä säädettyä edellytyksin vapauttaa valtuutetun velvollisuudesta antaa tili, vaikka valtakirjassa onkin tilin antamista koskeva määräys, tai määrätä tilikauden pitemmäksi kuin valtakirjassa on määrätty.

Lain 40 §:n 2 momentin mukaan holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

Pykälän 2 momenttiin on otettu tilin antamista koskeva säännös niiden tapauksen varalta, joissa valtuuttaja ei ole antanut 1 momentissa tarkoitettua määräästä tilivelvollisuudesta. Näissä tapauksissa holhousviranomainen voisi harkintansa mukaan pyytää valtuutettua antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta. Harkittaessa, onko syytä pyytää valtuutettua antamaan tili tehtävänsä hoitamisesta, olisi kiinnitettävä huomiota holhousviranomaisen tiedossa oleviin valvonnan tarvetta osoittaviin seikkoihin, esimerkiksi sen omaisuuden määrään, jonka osalta valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutettu olisi velvollinen pyydettyä antamaan holhousviranomaiselle 2 momentissa tarkoitetun tilin ja muut säännöksessä yksilöidyt selvitykset. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että holhousviranomainen saa tarvittaessa käyttöönsä kaiken sen aineiston, joka tarvitaan tilin oikeellisuuden tarkastamiseksi ja muutoin valtuutetun toiminnan valvomiseksi.

32 §. Holhousviranomaisen pakkokeinot. Pykälässä säädetään holhousviranomaisen oikeudesta tehostaa antamia valvontapäätöksiä pakkokeinoilla. Tällaisiin pakkokeinoihin ehdotetaan sovellettavaksi holhoustoimesta annetun lain 57 §:n säännöksiä. Hallinnollinen uhka voitaisiin liittää holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee tilin, omaisuusluettelon, tositteen tai selvityksen antamista.

Pakkokeinoja voidaan 35 §:n 1 momentin mukaan käyttää soveltuvin osin myös silloin, kun valtuutetulle kuulunut velvoite on valtuutetun kuoleman johdosta siirtynyt valtuutetun kuolinpesän osakkaille tai pesänselvittäjälle taikka kuolinpesän konkurssiin luovuttamisen seurauksena konkurssihallinnolle.

33 §. Toimenpiteet edunvalvontavaltuutuksen lakatessa. Pykälässä annetaan oikeusohjeet valtakirjan ja omaisuuden luovuttamisesta valtuutuksen lakattua olemasta voimassa. Sen mukaan valtuutettu on velvollinen viipymättä luovuttamaan valtakirjan ja hoidossaan olevan omaisuuden valtuuttajalle, tämän edunvalvojalle tai muulle omaisuuteen oikeutetulle. Omaisuuden luovuttamisvelvollisuus koskee sekä valtuutetun hallinnassa olevaa irtainta omaisuutta ja arvopapereita että myös sellaisia valtuutetun hallussa olevia asiakirjoja, jotka ovat tarpeen valtuuttajan oikeuksien valvomiseksi tai toteuttamiseksi.

Säännösehdotuksen mukaan omaisuus on luovutettava viipymättä valtuutuksen lakattua olemasta voimassa. Omaisuuden luettelointi 34 §:ssä tarkoitetun päätöstilin antamista varten saattaa kuitenkin vaatia, ettei luovutusta tehdä välittömästi. Lain sanonta on tästä syystä ymmärrettävä siten, että luovutuksen tulee tapahtua välittömästi sen jälkeen, kun omaisuuden säilyttäminen valtuutetun hallussa ei ole välttämätöntä päätöstilin laatimisen kannalta.

Valtuutuksen voimassaolon lakkaamisen perusteesta riippuu, kenelle omaisuus on luovutettava. Jos valtuutus lakkaa olemasta voimassa peruuttamisen vuoksi,

omaisuus on luovutettava valtuuttajalle. Jos valtuutus lakkaa olemasta voimassa sen tähden, että valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, omaisuus on luovutettava edunvalvojalle. Jos valtuutus sitä vastoin lakkaa olemasta voimassa valtuuttajan kuoleman johdosta, omaisuus on luovutettava valtuuttajan oikeudenomistajille. Omaisuuden saamiseksi valtuutetun hallusta siihen oikeutetulla on käytettävissään esineoikeudellinen vaade, joka ei vanhene.

Tapauksissa, joissa valtuuttaja on kuollut, saattaa olla vaikeaa tai työlästä selvittää, ketkä ovat kuolinpesän osakkaita ja siten oikeutettuja omaisuuden vastaanottamiseen. Koska ei ole asianmukaista, että valtuutettu joutuu pitkäaikaisesti huolehtimaan kuolinpesälle kuuluvista tehtävistä, pykälän 2 momenttiin on otettu säännös valtuutetun oikeudesta luovuttaa valtuuttajan kuoleman jälkeen tämän kuolinpesän omaisuus sellaiselle pesän osakkaalle, joka perintökaaren 18 luvun 3 §:ssä säädetyin tavoin voi pitää huolta pesän omaisuudesta. Perintökaaren mainitun säännöksen mukaan luovutuksen vastaanottava kuolinpesän osakas voi olla se osakas, joka on asunut perittävän kanssa tai joka voi muutoin pitää huolta omaisuudesta. Luovuttamista pesän yhdelle osakkaalle voitaisiin käyttää tilanteessa, jolloin valtuutettu ei voi viivytyksettä luovuttaa vainajan omaisuutta pesän osakkaiden yhteishallintoon. Valtuutetun tulee kuitenkin ilmoittaa asiasta kaikille niille pesän osakkaille, joiden olinpaikka ja henkilöllisyys on selvillä.

34 §. Pääöstili. Pykälään on otettu päätöstiliä koskevat säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemassa voimassa velvollinen viipymättä antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Valtuutetun velvollisuudesta antaa päätöstili voitaisiin kuitenkin poiketa valtakirjaan otetulla määräyksellä.

Päätöstiliä koskevalta osalta ehdotettu sääntely poikkeaa holhustoimesta annetun lain 52 §:stä siinä suhteessa, että päätöstiliä ei annettaisi holhousviranomaiselle, vaan omaisuuteen oikeutetulle. Tämä on katsottu perustelluksi ottaen huomioon ensiksikin edunvalvontavaltuutuksen yksityisoikeudellinen luonne. Lisäksi ehdotus perustuu siihen, että holhousviranomaisen velvollisuudesta tarkastaa päätöstili aiheutuisi holhousviranomaisille merkittävästi työtä. Kun valtuutetun ei välttämättä ole annettava holhousviranomaiselle vuosittain tai muutoin määräajoin annettavaa tiliä, päätöstilin tarkastaminen voisi koskea omaisuuden hoitoa useiden vuosien, jopa vuosikymmenten ajalta.

Omaisuuden vastaanottamiseen oikeutetulla olisi oikeus pyynnöstä saada valtuutetulta nähtäväkseen päätöstiliin sekä holhousviranomaiselle aikaisemmin mahdollisesti annettuihin tileihin liittyvät tositteet. Tätä velvollisuutta voitaisiin 2 momentin mukaan tarvittaessa tehostaa sakon uhalla siten kuin holhustoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

35 §. Toimenpiteet valtuutetun kuoltua. Pykälässä annetaan oikeusohjeet niiden tilanteiden varalta, joissa valtuutetun tehtävä päättyy hänen kuolemansa johdosta tai joissa valtuutettu ei ennen kuolemaansa ole ehtinyt antaa päätösti-

liä tai luovuttaa valtakirjaa ja hoidossaan ollutta omaisuutta hallustaan. Valtuutetun velvollisuudet siirtyisivät näissä tapauksissa kuolinpesän osakkaille. Jos pesä on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon tai asetettu konkurssiin, velvollisuudet siirtyisivät pesänselvittäjälle tai konkurssipesälle. Pesän osakkaat, pesänselvittäjä tai konkurssipesän pesänhoitaja olisivat näissä tapauksissa velvolliset huolehtimaan päätöstilin antamisesta sekä valtakirjan ja omaisuuden luovuttamisesta siihen oikeutetulle. Heidän tulisi myös huolehtia valtuuttajan omaisuudesta niin kauan kuin omaisuus on pesän hallussa sekä ilmoittaa valtuutetun kuolemasta holhousviranomaiselle.

7 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

36 §. *Kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa.* Pykälään on otettu säännökset Suomen viranomaisten kansainvälisestä toimivallasta edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa. Viranomaisten kansainvälisen toimivallan eli yleistöimivallan sääntelyssä on kysymys siitä, milloin asialla on katsottava olevan sellaiset liittymät Suomeen, että asia on aiheellista tutkia täällä.

Suomen viranomaisen kansainvälinen toimivalta edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa määräytyy 1 momentin mukaan. Pääasiallinen toimivaltaperuste olisi se, että valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka. Asuinpaikan käyttäminen ensisijaisena toimivaltaperusteena on nykyisin kansainvälisen holhousoikeuden keskeinen periaate. Tämä ratkaisu on omaksuttu esimerkiksi Haagissa 13 päivänä tammikuuta 2000 aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen 5 artiklassa.

Asuinpaikalla tarkoitetaan pykälässä niin sanottua kansainvälisyksityisoikeudellista asuinpaikkaa. Henkilöllä on katsottava olevan tällainen asuinpaikka siinä valtiossa, jossa hän asuu ja jossa hänellä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä. Harkittaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, otetaan ennen muuta huomioon asumisen kesto aika ja yhtäjaksoisuus sekä muut sellaiset tosiseikat, jotka ovat osoituksena henkilön tosiasiallisista siteistä tuohon valtioon. Pelkkä tilapäinen oleskelu tietyssä valtiossa esimerkiksi lomanvieton, yksittäisen työtehtävän tai lyhyehkön ajan kestävä opiskelun vuoksi ei riitä perustamaan asuinpaikkaa oleskeluvaltiossa. Asuinpaikan käsite eroaa kansainvälisyksityisoikeudellisesta kotipaikasta ennen muuta siinä, että arvioitaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, ei kiinnitetä samanlaista huomiota henkilön tarkoituksiin kuin kotipaikan määrittelyssä, vaan ratkaisevia ovat henkilön tosiasialliset olosuhteet.

Vaikka valtuuttajalla ei olekaan asuinpaikkaa Suomessa, valtuutus voitaisiin momentin toisen virkkeen mukaan vahvistaa täällä, jos valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että esimerkiksi ulkomailla asuvan henkilön Suomessa olevan kiinteistön hoidon järjestämiseksi annettu edunvalvontavaltuutus voitaisiin vahvistaa täällä. Jos Suomen viranomaisen kansainvälinen toimivalta perustuu vain Suomessa olevaan omaisuuteen, täällä tapahtuvalla valtuutuksen vahvistamisella ei kuiten-

kaan olisi oikeusvaikutuksia suhteessa valtuutetun kelpoisuuteen edustaa valtuuttajaa tämän muualla olevaa omaisuutta koskevissa asioissa tai tämän muissa kuin taloudellisissa asioissa.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan toimivallasta vahvistaa edunvalvontavaltuutus Suomessa seuraisi myös toimivalta merkitä valtuutus täällä holhousasioiden rekisteriin. Jos on kysymys Suomessa vahvistetusta valtuutuksesta, rekisteröintiin sovelletaan myös kansainvälisluonteisissa tapauksissa 25 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin säännös täydentää kansainvälisluonteisia tapauksia silmällä pitäen 25 §:n 1 momentin säännöstä edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinnistä. Lain 37 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla Suomen holhousviranomaisen olisi eräissä tapauksissa velvollinen valvomaan valtuutetun toimintaa silloinkin, kun valtuutusta ei ole vahvistettu Suomessa. Valvonnan mahdollistamiseksi valtuutus olisi näissäkin tapauksissa merkittävä holhousasioiden rekisteriin. Rekisteröinnin edellytyksenä olisi ensiksikin – vastaavasti kuin 25 §:n 1 momentin mukaan – se, että valtuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa. Toiseksi rekisteröinti edellyttäisi sitä, että valtuutukseen sovellettavan lain mukaan viranomaisen on valvottava valtuutetun toimintaa. Valtuutukseen sovellettavasta laista säädetään 38 §:ssä. Kolmanneksi rekisteröinti edellyttäisi, että valvonta kuuluu Suomen viranomaisten toimivaltaan sillä perusteella, että valtuuttajalla on asuinpaikka Suomessa.

Holhousviranomaisen olisi momentissa tarkoitettu tavoin rekisteröitävä valtuutus saatuaan tiedon siitä. Lakiin ei ole katsottu aiheelliseksi ottaa säännöksiä valtuutetun velvollisuudesta ilmoittaa holhousviranomaiselle valtuutuksesta.

37 §. Kansainvälinen toimivalta muussa valtuutusta koskevassa asiassa. Pykälä koskee Suomen viranomaisten kansainvälistä toimivaltaa muissa edunvalvontavaltuutusta koskevissa asioissa kuin valtuutuksen vahvistamisessa ja rekisteröimisessä. Tällaisia asioita ovat luvan myöntäminen oikeustoimeen 17 §:n nojalla, valtuutetun sijaisen määrääminen 19 §:n 1 momentin nojalla, 19 §:n 3 momentissa tarkoitettu valtuutetun sijaisen tehtävän lakkaamista koskeva asia, edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen vahvistaminen 26 §:n nojalla ja valtuutetun toiminnan valvonta 6 luvussa säädetyllä tavalla.

Myös näissä asioissa Suomen viranomaisten kansainvälisen toimivallan pääasiallinen määräytymisperuste olisi momentin 1 kohdan mukaan se, että valtuuttajalla on asuinpaikka Suomessa. Tämän lisäksi Suomen viranomaisilla olisi momentin 2 kohdan mukaan kansainvälinen toimivalta, jos edunvalvontavaltuutus on vahvistettu Suomessa. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että jos esimerkiksi ulkomailla asuva henkilö on antanut edunvalvontavaltuutuksen Suomessa olevan omaisuuden hoitamista varten, valtuutusta koskevia asioita voitaisiin tarvittaessa saattaa Suomen viranomaisten tutkittavaksi. Lisäedellytyksenä Suomen viranomaisten toimivallalle olisi näissä tapauksissa se, että asian tutkimista Suomessa on olosuhteisiin katsoen pidettävä aiheelli-

sena. Asian tutkimista Suomessa voitaisiin pitää aiheellisena esimerkiksi silloin, kun asian tutkiminen valtuuttajan asuinpaikkavaltiossa ei ole mahdollista sen vuoksi, että kyseisen valtion lainsäädäntö ei lainkaan tunne edunvalvontavaltuutusta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kolmannelta vaihtoehdoisesta kansainvälisen toimivallan perusteesta valtuutetun sijaisen tehtävän lakkaamista koskevien asioiden osalta. Tällainen asia voitaisiin tutkia Suomessa 1 momentissa mainittujen tilanteiden ohella myös silloin, kun valtuutetun sijainen on määrätty Suomessa. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että kun sijainen on määrätty Suomessa, myös hänen tehtävänsä lakkaamista koskeva asia voidaan aina käsitellä täällä. Toimivaltaperuste tulisi tyypillisesti sovellettavaksi silloin, kun valtuuttaja on muuttanut pois Suomesta sen jälkeen kun sijainen on määrätty, mutta ennen sijaisen tehtävän lakkaamista.

Erityisesti silloin, kun on kysymys Suomessa vahvistetusta edunvalvontavaltuutuksesta, voi valtuuttajan muutettua pois Suomesta olla 1 momentin säännösten perusteella vaikeaa yksiselitteisesti määritellä ajankohtaa, josta lähtien Suomen viranomaiset eivät enää ole toimivaltaisia tutkimaan edunvalvontavaltuutusta koskevia asioita. Valtuutetun toiminnan valvonnan osalta tulee kuitenkin muun muassa vastuukysymysten selkeyttämiseksi olla mahdollista yksiselitteisesti määritellä, mistä lähtien valvonta ei enää kuulu Suomen viranomaisille. Tätä silmällä pitäen 3 momenttiin on otettu säännös Suomen viranomaisen oikeudesta päättää, että valtuutetun toiminnan valvonta lopetetaan. Edellytyksenä olisi, että valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa eikä hänellä myöskään ole Suomessa sellaista omaisuutta, jota valtuutetun tulee hoitaa. Valtuuttajan aseman turvaamiseksi ehdotetaan lisäksi, että valvontaa ei saa lopettaa, jos siitä aiheutuisi vaaraa valtuuttajan eduille. Päätös valvonnan lopettamisesta olisi merkittävä holhousasioiden rekisteriin.

38 §. Sovellettava laki. Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutukseen sovellettavaa lakia koskevat säännökset. Pykälä vastaa asiallisesti 36 §:n perusteissa mainitun yleissopimuksen 15 artiklaa.

Pykälän 1 momentti koskee edunvalvontavaltuutuksen olemassaoloon, laajuuteen, muuttamiseen ja lakkaamiseen sovellettavaa lakia. Valtuutuksen olemassaololla tarkoitetaan esimerkiksi kysymyksiä siitä, onko valtakirja tehty ja valtuutus annettu pätevästi sekä milloin ja miten se tulee voimaan. Valtuutuksen laajuudella tarkoitetaan kysymystä siitä, missä asioissa valtuutetulla on kelpoisuus toimia valtuuttajan puolesta. Tähän sisältyvät myös kysymykset siitä, tarvitseeko valtuutettu joihinkin valtuuttajan puolesta tekemiinsä oikeustoimiin viranomaisen luvan ja onko valtuutettu oikeutettu lahjoittamaan valtuuttajan omaisuutta. Valtuutuksen lakkaamisella tarkoitetaan kysymystä siitä, onko valtuutus pätevästi peruutettu tai onko se muusta syystä lakannut olemasta voimassa.

Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan tässä momentissa tarkoitettua lakia sovellettaisiin ylipäätään valtuutusta koskeviin aineellisoikeudellisiin ky-

symyksiin. Esimerkiksi kysymys siitä, onko ja jos niin millä tavoin viranomaisen valvottava valtuutetun toimintaa, määräytyisi tässä momentissa tarkoitetun lain nojalla.

Mainittuihin kysymyksiin sovellettaisiin pääsäännön mukaan sen valtion lakia, jossa valtuuttajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaikka. Valtuutus katsotaan annetuksi silloin, kun valtuuttaja on luovuttanut valtakirjan valtuutetun haltuun tai muulla tavalla antanut valtuuttamista koskevan tahdonilmaisun. Valtuuttajan asuinpaikan siirtyminen valtiosta toiseen valtuutuksen antamisen jälkeen ei vaikuttaisi siihen, mitä lakia valtuutukseen sovelletaan.

Valtuuttaja voisi kuitenkin määrätä, että valtuutukseen sovelletaan edellä tarkoitetun lain sijasta jotakin 2 momentissa mainittua lakia. Jotta määräys olisi pätevä, se tulisi antaa kirjallisesti. Määräyksen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse sisältyä edunvalvontavaltuutusta varten annettuun valtakirjaan.

Pykälän 2 momentti sisältää luettelon niistä laeista, joiden soveltamisesta valtuutukseen valtuuttaja voisi määrätä. Momentin 1 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sen valtion lain, jonka kansalainen hän on. Jos valtuuttajalla on samanaikaisesti useamman valtion kansalaisuus, minkä tahansa kansalaisuusvaltion laki voitaisiin määrätä sovellettavaksi.

Momentin 2 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sellaisen valtion lain, jossa hänellä on aikaisemmin ollut asuinpaikka. Kysymyksessä ei välttämättä tarvitsisi olla nykyistä edellinen asuinpaikkavaltio, vaan riittäisi, että valtuuttajalla joskus on ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa.

Momentin 3 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sellaisen valtion lain, jossa hänellä on omaisuutta. Tällainen määräys voisi kuitenkin koskea vain tätä omaisuutta.

Pykälän 2 momentissa oleva luettelo on tyhjentävä. Valtuuttaja ei siis voisi määrätä sovellettavaksi esimerkiksi sellaisen valtion lakia, johon hän vasta suunnittelee muuttavansa. Jos valtuuttaja on määrännyt sovellettavaksi jonkin muun kuin luettelossa mainitun lain, sovellettaisiin 1 momentin pääsäännön mukaan sen valtion lakia, jossa valtuuttajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaikka.

Valtuutukseen voitaisiin myös määrätä sovellettavaksi usean eri valtion lakia. Valtuuttaja, joka on Suomen kansalainen, voisi esimerkiksi määrätä, että Englannissa sijaitsevaa omaisuutta koskevilla asioilla valtuutukseen sovelletaan Englannin lakia ja valtuutukseen muilta osin sovelletaan Suomen lakia.

Kansainvälisessä yksityisoikeudessa on vakiintuneena periaatteena, että menettelyyn sovelletaan tuomioistuinaan lakia. Tämän mukaisesti 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen lakia sovelletaan holhousviranomaisen ja tuomioistuimen menettelyyn niiden käsitellessä tässä laissa tarkoitettua asiaa. Tämän ohella Suomen lakia sovellettaisiin muutoinkin tapaan, jolla

edunvalvontavaltuutusta käytetään. Esimerkiksi kysymys siitä, millä tavoin valtuutetun on todistettava valtuutuksen olemassaolo toimiessaan valtuuttajan puolesta, määräytyisi valtuutusta Suomessa käytettäessä Suomen lain mukaan. Mainittua kysymystä koskevia säännöksiä on esimerkiksi oikeudenkäymiskäärren 15 luvun 4 §:ssä ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003) 9 §:n 2 momentissa.

Pykälän 4 momentissa on säännös, jonka mukaan viittaus vieraan valtion lakiin ei käsitä asianomaisen vieraan valtion kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia säännöksiä. Niin sanottua renvoi- eli viittausperiaatetta ei toisin sanoen sovelleta eikä vieraan valtion lainvalintasääntöjen tunteminen ole siten tarpeen sovellettavan lain löytämiseksi.

8 luku. Erinäiset säännökset

39 §. Hallintoa koskevat säännökset. Pykälässä säädetään asian käsittelystä ja ratkaisemisesta holhousviranomaisessa. Pykälän 1 momentin mukaan edunvalvontavaltuutuksen tai sen peruuttamisen vahvistamista koskeva asia ratkaistaisiin holhousviranomaisessa esittelystä. Sama koskisi lupaa ja velvoittamista koskevia asioita. Ehdotus vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 85 §:n 1 momenttia, jonka mukaan merkitykseltään edellä mainittuihin asioihin rinnastettavat holhoustoimesta annetun lain mukaiset asiat on niin ikään holhousviranomaisessa ratkaistava esittelystä.

Muut kuin edellä mainitut asiat ratkaistaisiin siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään. Rekisterihallintoasetuksen (248/1996) 9 §:n mukaan maistraatin toimivaltaan kuuluvat asiat ratkaisee maistraatin päällikkönä toimiva henkikirjoittaja tai muu virkamies, jolle on annettu maistraatin työjärjestyksessä päätösvalta. Maistraatin päällikkönä toimivan henkikirjoittajan ollessa estynyt hänen sijaisenaan toimii työjärjestyksessä määrätty maistraatin virkamies. Maistraatin esityksestä lääninhallitus voi kuitenkin määrätä sijaiseksi läänin toisen maistraatin henkikirjoittajan tai muun virkamiehen tämän suostumuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan asian käsittelyyn holhousviranomaisessa ja virkamiehen esteellisyyteen sovellettaisiin hallintolakia, jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu. Mainitun lain mukaisesti määräytyisi siten esimerkiksi holhousviranomaisen neuvontavelvollisuus, asiamiehen ja avustajan käyttäminen sekä päätöksen ja muun asiakirjan tiedoksianto.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi holhousviranomaisen päätösten ja suoritteiden maksullisuudesta. Suoritteista ja päätöksistä perittäviin maksuihin sovellettaisiin valtion maksuperustelakia (150/1992). Holhousviranomaisella olisi kuitenkin oikeus yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua. Maksun perimättä jättäminen olisi mahdollista ensinnäkin silloin, kun maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta. Maksu voidaan jät-

tää perimättä myös, jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta. Esimerkiksi maksun periminen holhousviranomaisen luvasta olisi kohtuutonta, jos luvanvaraisen oikeustoimen taloudellinen arvo valtuuttajalle on vähäinen suhteessa lupa-asian käsittelemisestä perittävään maksuun.

40 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa on säännös muutoksen hakemisesta holhousviranomaisen päätökseen. Muutosta haettaisiin hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräistä muutoksenhakukielloista. Muutosta ei ensinnäkään voitaisi hakea päätökseen, joka koskee valtuutetun sijaisen määräämistä 19 §:n 1 momentin nojalla. Valitusoikeus holhousviranomaisen päätöksestä, jolla hakemus sijaisen määräämisestä on hylätty tai jätetty tutkimatta, on tarpeeton, koska sijaisen määräämistä koskeva asia voidaan holhousviranomaisen ja käräjäoikeuden rinnakkaisesta toimivallasta johtuen joka tapauksessa panna uudelleen vireille käräjäoikeudessa määrääjasta riippumatta. Jos holhousviranomaisen on määrännyt sijaisen, asia voitaisiin saattaa käräjäoikeuden tutkittavaksi 3 momentin nojalla. Näin ollen pääsy tuomioistuimeen on kaikissa tapauksissa turvattu ja on tarpeetonta, että holhousviranomaisen päätökseen voitaisiin tämän lisäksi hakea valittamalla muutosta.

Muutosta ei myöskään saisi hakea holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee valtuutetun toiminnan valvonnan siirtämistä holhousviranomaiselta toiselle 27 §:n 2 momentin nojalla, 28 §:n 3 tarkoitettua omaisuusluettelon antamisen määräajan pidentämistä taikka 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa holhoustoimesta annetun lain 51 §:n 1 – 3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa. Asiallisesti vastaavia holhoustoimesta annetun lain nojalla tehtäviä holhousviranomaisen päätöksiä koskee vastaava valituskielto.

Pykälän 3 momenttiin on otettu säännös oikaisukeinosta, jota voidaan käyttää, kun holhousviranomaisen on määrännyt valtuutetulle sijaisen. Oikaisukeinona olisi asian saattaminen käräjäoikeuden tutkittavaksi ratkaisupyynnön perusteella. Ratkaisupyynnön tekeminen olisi mahdollista vain silloin, kun holhousviranomaisen on määrännyt sijaisen, ei sitä vastoin silloin, kun holhousviranomaisen on hylännyt tai jättänyt tutkimatta sijaisen määräämistä koskevan hakemuksen. Viimeksi mainituissa tapauksissa oikeutta ratkaisupyynnön tekemiseen ei tarvita, koska sijaisen määräämistä koskeva asia voidaan joka tapauksessa panna uudelleen vireille käräjäoikeudessa määrääjasta riippumatta. Ratkaisupyynnön voisi tehdä sekä valtuutettu että valtuuttaja. Ratkaisupyyntöön sovellettaisiin lisäksi holhoustoimesta annetun lain 87 a §:n 2 – 4 momentin säännöksiä.

41 §. Valtuuttajan oikeus saada tietoja. Pykälä koskee valtuuttajan oikeutta saada itseään koskevat tiedot holhousviranomaisen asiakirjoista. Valtuuttajalla olisi tällainen oikeus siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Mainitun lain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tie-

doista eräin rajoituksin, jotka ilmenevät lain 11 §:n 2 ja 3 momentista. Asianomaista itseään koskevalla tiedolla tarkoitetaan myös asianomaisen varallisuuden liittyviä tietoja. Valtuuttaja voi siten pykälän nojalla saada tiedot muun muassa valtuutetun tekemästä tilistä.

Valtuuttajan kuoltua hänen oikeudenomistajillaan saattaa olla tarve perehtyä valtuuttajaa koskeviin holhousviranomaisen asiakirjoihin muun muassa pesänselvityksen toimittamiseksi. Sen vuoksi ehdotetaan, että vainajan oikeudenomistajilla olisi oikeus saada samat tiedot, jotka olisi voitu antaa asianomaiselle itselleen. Jos kuolinpesä on pesänselvittäjän tai testamentin toimeenpanijan hallinnossa, näillä on pesän laillisina edustajina oikeus samoihin tietoihin.

42 §. Valtuutetun oikeus saada tietoja. Pykälän 1 momentti koskee valtuutetun tiedonsaantioikeutta ennen valtuutuksen vahvistamista. Valtuutetulla olisi jo tässä vaiheessa oikeus saada säännöksessä yksilöidyiltä tahoilta sellaiset tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko valtuuttaja tullut kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Ehdotettu tiedonsaantioikeus on välttämätön, jotta valtuutettu voi selvittää, onko olemassa edellytykset hakea edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista, ja hankkia tätä koskevan hakemuksen tueksi 22 §:n 3 momentissa tarkoitettun lääkärinlausunnon tai muun selvityksen.

Pykälän 2 momentissa on yleinen säännös valtuutetun oikeudesta saada tietoja niissä asioissa, joita valtuutus koskee. Valtuutetulla on sen mukaan oikeus saada ne tiedot, joihin valtuuttajalla itsellään olisi oikeus, jollei erikseen toisin säädetä. Tämä tiedonsaantioikeus valtuutetulla olisi sen jälkeen, kun valtuutus on vahvistettu. Asian on katsottava olevan näin ilman nimenomaista säännöstäkin sillä perusteella, että valtuutettu on valtuuttajan laillinen edustaja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa. Selkeyden vuoksi asia on silti katsottu aiheelliseksi säännellä.

Pykälässä 3 momentissa säädetään valtuutetun oikeudesta avata valtuuttajalle saapuneita kirjeitä ja muita niihin rinnastettavia suljettuja viestejä. Valtuutetulla olisi tämä oikeus vain, jos viestin voidaan lähettäjän nimen tai muun erityisen seikan perusteella päätellä koskevan asiaa, jota edunvalvontavaltuutus koskee. Kirjeisiin rinnastettavia suljettuja viestejä ovat esimerkiksi sähköpostitse toimitettavat viestit.

Jotta viestin voitaisiin katsoa olevan kirjeeseen rinnastettava, sen tulee koostua sähköisesti, optisesti tai muulla tavoin tallennetuista merkeistä. Säännös ei siten missään tilanteessa oikeuta esimerkiksi käynnissä olevan puhelinkeskustelun kuunteluun valtuuttajan suostumuksetta.

43 §. Tietojenantamisvelvollisuus. Pykälä koskee holhousviranomaisen ja tuomioistuimen oikeutta saada tehtävänsä suorittamiseksi tarpeellisia tietoja ja selvityksiä. Sen tarkoituksena on turvata holhousviranomaiselle mahdollisuus tehokkaasti valvoa valtuutettujen toimintaa sekä luoda edellytykset sille, että edunvalvontavaltuutuksia koskevat holhousviranomaisen ja tuomioistuimen

ratkaisut voidaan perustaa oikeaan tietoon. Tietojenantamisvelvollisuudesta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä holhoustoimesta annetun lain 90 §:ssä säädetään.

44 §. Salassapitovelvollisuus. Pykälään on otettu säännökset salassapitovelvollisuudesta ja sitä koskevista poikkeuksista.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutettu ei saisi ilmaista edunvalvontavaltuutukseen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka valtuutetun taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa. Salassapitovelvollisuuden estämättä asia voidaan luonnollisesti ilmaista, jos valtuutaja tähän suostuu ja hän kykenee pätevästi antamaan tällaisen suostumuksen.

Yksityisen taloudellisen edun vuoksi salassapidettäviä ovat esimerkiksi valtuuttajan liike- tai ammattisalaisuudet sekä hänen taloudellista asemaansa koskevat tiedot, jos niiden antamisesta voi aiheutua hänelle taloudellista vahinkoa. Yksityisyyden suojaamisen vuoksi salassapidettäviä ovat esimerkiksi valtuuttajan yksityiselämää, terveydentilaa, sairautta ja vammaisuutta sekä häneen kohdistuvia hoitotoimenpiteitä koskevat tiedot.

Pykälän 2 momentti koskee viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuutta hänen hoitaessaan tässä laissa tarkoitettuja asioita. Viranomaisessa toimivaan sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja näin ollen muun muassa sen 24 §:ssä säädettyjä salassapitovelvoitteita. Edunvalvontavaltuutusta koskevissa asioissa tulevat todennäköisesti useimmin sovellettaviksi mainitun pykälän 1 momentin 23 ja 25 kohdassa säädetty salassapitoperusteet. Niiden mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, sekä asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta. Esimerkiksi valtuutetun holhousviranomaiselle antama tili ja tämän lain 22 §:n 3 kohdassa tarkoitettu lääkärinlausunto olisivat siten salassa pidettäviä.

Pykälän 3 momentti koskee 1 tai 2 momentissa tarkoitettun salassapitovelvollisen oikeutta antaa tietoja salassapidettävästä asiasta. Salassapidettävä tieto voitaisiin ensinnäkin ilmaista valtion ja kunnan viranomaiselle tai muulle henkilölle, jos tieto on tarpeen tämän lain mukaisten tehtävien suorittamiseksi. Esimerkkinä tilanteista, joissa tieto voitaisiin antaa muulle henkilölle, ovat tapaukset, joissa valtuutetulle 32 §:n nojalla asetettu teettämishuuto on pantu täytäntöön ja henkilö, joka suorittaa valtuutetun laiminlyönnin toimenpiteen, tarvitsee tiedon suorittaakseen sen, mitä teettäminen koskee. Salassa pidettävät tiedot voidaan lisäksi antaa syyttäjän- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämistä varten. Oikeus tietojen luovuttamiseen näille viranomaisille olisi välttämätön esimerkiksi sen mahdollistamiseksi, että holhousviranomainen voisi tehdä rikosilmoituksen epäillessään valtuutetun kavaltaneen päämiehensä vaimoja. Tiedot voitaisiin antaa myös tuomioistuimelle, jos se on tarpeen tämän lain mukaisessa asiassa. Asian ilmaisemista voidaan pitää tarpeellisena esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin ei muutoin saisi oikeaa kuvaa sijaisen mää-

räämisen perusteena olevan esteellisyysperusteen olemassaolosta. Oikeus tietojen saamiseen olisi luonnollisesti lisäksi sillä, jolla on laissa nimenomaisesti säädetty oikeus saada tieto salassapidettävästä asiasta.

45 §. Rangaistussäännökset. Pykälän 1 momentissa on rangaistussäännös, joka koskee 43 §:ssä ja siinä viitatussa holhoustoimesta annetun lain 90 §:ssä säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomista. Jos henkilö, jonka tehtävänä on antaa 43 §:ssä tarkoitetut tiedot, kieltäytyy niitä antamasta, hänet voitaisiin tuomita edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

Tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta ei 2 momentin mukaan voitaisi nostaa syytettä, ellei holhousviranomainen ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

Pykälän 3 momenttiin on otettu viittaus salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeviin rikoslain säännöksiin. Rangaistus 44 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

46 §. Tarkemmat säännökset. Pykälä sisältää asetuksenantovaltuuden. Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin ja rekisterinpitoon liittyvistä tuomioistuimen ilmoituksista samoin kuin muutoin tämän lain täytäntöönpanosta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

47 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa on tavanomainen voimaantulosäännös.

On periaatteessa mahdollista, että jo ennen tämän lain voimaantuloa on annettu valtuutuksia, jotka on määrätty tulemaan voimaan tämän lain 1 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa. Ennen tämän lain voimaantuloa tällaiseen valtuutukseen on kuitenkin sovellettu oikeustoimilakia ja siten olennaisesti tämän lain säännöksistä poikkeavia oikeussääntöjä. Valtuutuksen voimaantulo ei esimerkiksi ole edellyttänyt viranomaisen myötävaikutusta eikä valtuutetun toimintaan ole kohdistunut viranomaisvalvontaa. Ehdotetun lain soveltamista takautuvasti tällaisiin valtuutuksiin ei voida pitää perusteltuna. Sen vuoksi ehdotetaan, että lakia käsillä olevan pykälän 2 momentin mukaan sovelletaan vain valtuutukseen, jota koskeva valtakirja on tehty tämän lain voimaantulon jälkeen. Valtakirjan tekoaika on yleensä helposti selvitettävissä valtakirjan päiväyksestä tai valtakirjaan liittyvästä todistuslausumasta.

1.2 Laki holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

13 §. Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan pykälän 1 momentin ensimmäinen virke.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin jälkimmäisessä virkkeessä säädetään holhousviranomaisen velvollisuudesta siirtää edunvalvojan määräämistä koskeva asia hakijan pyynnöstä käräjäoikeudelle, jos holhousviranomaisen katsoo, ettei hakemukseen voida suostua, ja jollei hakemus ole ilmeisen perusteen. Säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska se on käytännössä osoittautunut tarpeettomaksi. Jos holhousviranomaisen katsoo, että hakija on sinänsä edunvalvonnan tarpeessa, mutta holhousviranomaisen ei voi määrätä edunvalvojaa esimerkiksi siitä syystä, että hakija ei 12 §:n 2 momentissa edellytetyin tavoin kykene ymmärtämään asian merkitystä, holhousviranomaisen voi tehdä 72 §:n 1 momentin nojalla käräjäoikeudelle edunvalvojan määräämistä koskevan uuden hakemuksen. Lisäksi hakija voi joka tapauksessa itsekin panna asian vireille käräjäoikeudessa uudella hakemuksella.

Pykälän 2 momentissa nykyisin olevat säännökset muutoksenhausta holhousviranomaisen päätökseen korvattaisiin 87 ja 87 a §:n säännöksillä.

15 §. Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan. Koska pykälään lisättäväksi ehdotetun 3 momentin mukaan myös holhousviranomaisen saisi tiettyissä tapauksissa toimivallan muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika, 2 momentin sanamuotoa on kuitenkin täsmennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että 2 momentti koskee edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista tuomioistuimen päätöksellä.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen on tietyissä tapauksissa toimivaltainen muuttamaan edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika. Holhousviranomaisen toimivalta olisi tuomioistuimen kanssa rinnakkainen. Säännös ei siis rajoita tuomioistuimelle pykälän 2 momentin mukaan kuuluvaa toimivaltaa.

Holhousviranomaisen toimivalta edellyttää ensiksikin sitä, että edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Tämä vastaa 12 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyä edellytystä sille, että holhousviranomaisella on toimivalta määrätä edunvalvoja. Toisena edellytyksenä on se, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Tämä vastaa 12 §:n 2 momentissa säädettyä holhousviranomaisen toimivallan edellytystä.

Kolmantena holhousviranomaisen toimivallan edellytyksenä on se, että päämies ja edunvalvoja yhdessä pyytävät edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista. Tästä edellytyksestä seuraa myös, että holhousviranomaisen voi muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika vain pyynnön mukaisella tavalla. Edunvalvojan yhtymistä hakemukseen edellytetään, jotta holhousviranomaisen käsiteltäväksi tulisi vain suhteellisen selviä ja riidattomia edunvalvojan tehtävän muuttamista koskevia asioita. Jos edunvalvoja ei yhdy päämiehen hakemukseen edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi, päämies voi panna asian vireille käräjäoikeudessa.

Jos päämiehellä on useampia edunvalvojia, sovelletaan holhousviranomaisen toimivallan edellytysten täytymistä harkittaessa 30 §:n säännöksiä. Niiden

mukaan edellytetään pääsääntöisesti sitä, että kaikki edunvalvojat yhtyvät hakemukseen, jotta holhousviranomaisen olisi toimivaltainen muuttamaan edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa. Jos edunvalvojat ovat keskenään eri mieltä edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamisen tarpeellisuudesta, asia olisi siis käsiteltävä tuomioistuimessa.

Holhousviranomaisen toimivalta muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa ei riipu siitä, onko edunvalvojan määrännyt tuomioistuin vai holhousviranomaisen.

Asiallisena edellytyksenä edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamiselle olisi se, että tällainen muutos on tarpeellinen. Edellytys on sama kuin pykälän 2 momentissa jo nykyisin.

16 §. Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan. Pykälään lisättäväksi ehdotetun 3 momentin johdosta 2 momentin sanamuotoa on kuitenkin täsmennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että 2 momentti koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tuomioistuimen päätöksellä.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen saisi tietyissä tapauksissa toimivallan vapauttaa edunvalvojan tehtävästään. Holhousviranomaisen toimivalta olisi tuomioistuimen kanssa rinnakkainen. Säännös ei siis rajoita tuomioistuimelle pykälän 1 ja 2 momentin mukaan kuuluvaa toimivaltaa.

Holhousviranomaisen olisi toimivaltainen vapauttamaan edunvalvojan tehtävästään vain tämän omasta pyynnöstä. Edunvalvojan vapauttaminen tehtävästään pykälän 1 momentissa mainituilla perusteilla edellyttää sellaista harkintaa, joka on perusteltua jättää yksinomaan tuomioistuimelle.

Holhousviranomaisen ei olisi toimivaltainen vapauttamaan alaikäisen lapsensa huoltajana olevaa vanhempaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä. Tällaisen edunvalvojan vapauttaminen tehtävästään edellyttää pykälän 2 momentin mukaan erityistä syytä. Sen harkitseminen, täyttyykö tämä edellytys, on perusteltua jättää yksinomaan tuomioistuimelle.

Muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman vapauttaminen tehtävästään tämän omasta pyynnöstä ei edellytä harkintaa. Holhousviranomaisen toimivalta voi siten olla laaja. Ehdotuksen mukaan holhousviranomaisen toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään ei riipu siitä, millä perusteella edunvalvoja on määrätty, eikä siitä, onko hänet määrännyt tuomioistuin vai holhousviranomaisen. Edellytyksenä ei myöskään ole, että päämies ymmärtää asian merkityksen tai että hän yhtyy hakemukseen.

Edellä mainituista syistä holhousviranomaisen toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään olisi laajempi kuin holhousviranomaisen toimivalta määrätä päämiehelle uusi edunvalvoja 12 §:n nojalla. Jotta ei voisi syntyä tilanteita, joissa päämies jää tilapäisesti ilman edunvalvojaa, kunnes uusi edunvalvoja

saadaan määrätyksi, holhousviranomainen voisi ehdotuksen mukaan vapauttaessaan edunvalvojan tehtävästään määrätä tämän jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty. Tällaisen määräyksen holhousviranomainen voisi antaa omasta aloitteestaankin. Se olisi annettava vain tarvittaessa. Edunvalvoja voitaisiin vapauttaa tehtävästään välittömästi esimerkiksi silloin, kun päämiehellä on useampia edunvalvojia, joista vain yksi pyytää vapauttamista tehtävästään.

17 §. Pykälään on lisätty uusi 4 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen saisi tietyissä tapauksissa toimivallan määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan.

Holhousviranomaisen toimivalta määrätä edunvalvojan tehtävä lakkaamaan riippuisi samansisältöisistä edellytyksistä kuin holhousviranomaisen toimivalta muuttaa edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla. Näiden edellytysten osalta viitataan 15 §:n perusteluissa esitettyyn. Asiallisena edellytyksenä edunvalvojan tehtävän määrittämiselle lakkaamaan olisi pykälän 3 momentin mukaan se, että päämies ei enää ole edunvalvonnan tarpeessa.

17 a §. Pykälään on otettu säännös toimivaltaisesta holhousviranomaisesta 15 §:n 3 momentissa, 16 §:n 3 momentissa ja 17 §:n 4 momentissa tarkoitetuissa asioissa. Säännös on tarpeellinen, koska kysymys on holhousviranomaiselle ehdotetuista uusista tehtävistä. Hakemukset olisi tehtävä 46 tai 47 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle.

32 §. Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan lukuun ottamatta sitä, että momentin ensimmäisestä virkkeestä on yleisperustelujen jaksossa 3.1 selostetusta syystä jätetty pois esteellisyysperuste, joka koskee tilanteita, joissa päämiehen vastapuolena on muu edunvalvojalle läheinen henkilö kuin edunvalvojan puoliso.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, joka täydentää 2 momentin esteellisyyssäännöstä ja korvaa siinä nykyisin käytetyn ilmaisun ”läheinen henkilö”, joka edellä todetuin tavoin ehdotetaan tässä yhteydessä poistettavaksi. Sen mukaan edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos tämän vastapuolena on säännöksessä tarkemmin yksilöity edunvalvojan lähisukulainen tai muu läheinen. Säännöksen tarkoituksena on helpottaa esteellisyysarviointia siten, että laista ilmenee nimenomaisesti se sukulaispiiri, johon kuuluvien henkilöiden ollessa vastapuolena edunvalvoja ilman muuta on esteellinen. Säännös ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan esteellisyys voi 5 momentista ilmenevin tavoin, kuten nykyisinkin, syntyä muissakin tilanteissa.

Momentti koskee vain sellaisen edunvalvojan esteellisyyttä, jonka edunvalvojan tehtävä ei perustu alaikäisen lapsen huoltajuuteen. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voisi siten edustaa alaikäistä lastaan esimerkiksi oikeustoimessa, jossa lapsen vastapuolena on vanhemman muu läheinen kuin puoliso. Jos esimerkiksi isovanhempi tahtoo lahjoittaa omaisuutta lapsenlapselleen, lapsen vanhempi voi tämän edunvalvojana pätevästi ottaa lahjan vas-

taan eikä tätä varten tarvita edunvalvojan sijaista. Sukulaisuuteen perustuvan esteellisyyden ulottaminen näihin tilanteisiin ei ole päämiehen edun kannalta tarpeellista, koska alaikäisen lapsen ja hänen huoltajanaan olevan vanhemman välinen läheinen suhde ja etujen yhteisyys huomioon ottaen siitä, että oikeustoimessa on vastapuolena vanhemman muu läheinen, ei yleensä voida katsoa aiheutuvan eturistiriitaa vanhemman ja hänen lapsensa välille. Vanhempi olisi kuitenkin tällaisessakin tilanteessa pykälän 5 momentin nojalla esteellinen edustamaan lastaan, jos lapsen ja edunvalvojana olevan vanhemman edut yksittäistapauksessa saattavat joutua ristiriitaan keskenään. Jos esimerkiksi lapsen ja hänen isovanhempansa välillä tehtävän merkittävän osakekaupan yhteydessä lapsen ja edunvalvojana olevan vanhemman edut saattavat joutua ristiriitaan keskenään sen vuoksi, että vanhempi itsekin omistaa saman osakeyhtiön osakkeita, vanhempi olisi esteellinen 5 momentin nojalla.

Pykälään on lisätty uusi 4 momentti, jossa on annettu puolison määritelmä ja rinnastettu puolisukulaiset sukulaisiin. Momentti vastaa 1. lakiehdotuksen 6 §:n 2 momenttia ja 15 §:n 2 momenttia. Momentin sisällön osalta viitataan 1. lakiehdotuksen 6 §:n perusteluissa esitettyyn.

Pykälän 5 momentti vastaa asiallisesti voimassa olevaa 3 momenttia sekä 1. lakiehdotuksen 15 §:n 3 momenttia. Samoin kuin voimassa olevan lain mukaan, pykälän 2 ja 3 momentin esteellisyysperusteet eivät siis ole tyhjentäviä, vaan esteellisyys syntyy myös silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Esimerkkejä tämän esteellisyysperusteen käsillä olosta on esitetty 1. lakiehdotuksen 15 §:n perusteluissa.

34 §. Pykälän 1 momentin 10 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevassa säännöksessä käytetty ilmaisu ”osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa” korvataan ilmaisulla ”osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä”. Ehdotettu muutos perustuu asunto-osakeyhtiölain (809/1991) 1 §:n 2 kohdan säännökseen, jonka mukaan asunto-osakeyhtiön osakkeet voivat tuottaa oikeuden hallita paitsi yhtiöjärjestyksessä määrättyä huoneistoa myös muuta osaa yhtiön rakennuksesta tai sen hallinnassa olevasta kiinteistöstä. Mainitun lain 2 §:n 1 momentin mukaan niin sanotun kiinteistö-osakeyhtiön osakkeet voivat vastaavasti tuottaa oikeuden hallita paitsi yhtiöjärjestyksessä määrättyä yhtiön rakennuksessa olevaa huoneistoa myös muuta osaa yhtiön rakennuksesta tai sen hallinnassa olevasta kiinteistöstä.

Voimassa olevaa 10 kohdan säännöstä on käytännössä pidetty tulkinnanvaraisena sen suhteen, koskeeko luvanvaraisuus esimerkiksi sellaisten kiinteistö-osakeyhtiön osakkeiden luovuttamista, jotka eivät yhtiöjärjestyksen mukaan oikeuta hallitsemaan huoneistoa, vaan osaa yhtiön hallinnassa olevasta kiinteistöstä. Oikeustoimen taloudellinen merkitys ja sen riskialttius päämiehen kannalta ei välttämättä riipu siitä, kohdistuuko osakkeiden tai osuuksien tuottama hallintaoikeus huoneistoon vai muuhun osaan rakennuksesta tai kiinteis-

töstä. Tämän vuoksi säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että luvanvaraisuus lähtökohtaisesti koskisi kummankinlaisia osakkeita tai osuuksia.

Ehdotettu lupaperusteen laajennus ei kuitenkaan koskisi sellaisia 13 kohdan f alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista. Esimerkiksi autotallin tai pihalla olevan autopaikan hallintaan oikeuttavien asunto-osakeyhtiön osakkeiden luovuttaminen tai hankkiminen vastiketta antamalla ei siten olisi luvanvaraista.

Momentin 11 kohdan soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi vastaavalla tavalla kuin 10 kohdan soveltamisalaa. Luvanvaraisuus koskisi paitsi huoneiston käyttöoikeuden luovuttamista säännöksessä tarkoitetuksi ajaksi myös sellaista käyttöoikeuden luovutusta, jonka kohteena on muu osa rakennuksesta tai kiinteistöstä. Luvanvaraisuus ei koskisi sellaista käyttöoikeuden luovutusta, jonka kohteena on 13 kohdan f alakohdassa tarkoitettu oikeus hyödykkeen tai palvelun saamiseen.

Momentin 13 kohtaa on täydennetty. Holhousviranomaisen lupaa edellyttävien oikeustoimien joukkoon on lisätty rahalainan antaminen päämiehen puolesta. Tämä on tarpeen, koska rahalainan antaminen voi olla päämiehen kannalta huomattavan riskialtis toimenpide erityisesti silloin, kun lainalla ei ole riittäviä vakuuksia.

Jos edunvalvoja antaisi rahalainan ilman säännöksessä edellytettyä holhousviranomaisen lupaa eikä holhousviranomaisen tätä jälkeenpäinkään hyväksyisi, lainan antaminen ei sitoisi päämiestä. Jos varat on ehditty luovuttaa lainansaa-jalle, laina voitaisiin periä lainansaaajalta takaisin välittömästi riippumatta sitä myönnettäessä sovitusta maksuajasta.

Rahalainalla tarkoitetaan säännöksessä vain varsinaiseen rahan velaksiantoon perustuvaa saatavaa. Jos esimerkiksi jotakin omaisuutta päämiehen puolesta myytäessä samalla myönnetään tavanomaisin ehdoin maksuaikaa ostajalle, ei kysymys ole säännöksessä tarkoitettusta rahalainan antamisesta eikä siten luvanvaraisesta oikeustoimesta.

Vastaavasti kuin voimassa olevassa laissa, ehdotettuun 13 kohtaan sisältyy luettelo tietyistä oikeustoimista, joihin ei tarvita lupaa, vaikka kysymys onkin rahalainan antamisesta taikka sijoituskohteen tai yhteisöosuuksien hankkimisesta. Näiden oikeustoimien luetteloon on lisätty a alakohdaksi varojen tallettaminen Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen. Poikkeussäännös on tarpeellinen, jotta rahalainan antamisen kieltä ei johda siihen, että varojen tallettaminen pankkitilille edellyttää holhousviranomaisen lupaa.

Momentin 13 kohdan b alakohta vastaa asiallisesti voimassa olevaa a alakohdtaa. Säännöstä on kuitenkin täydennetty siten, että myöskään Ahvenanmaan

maakunnan liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkiminen ei edellytä holhousviranomaisen lupaa. Ahvenanmaan maakunta voidaan vakavaraisuutensa suhteen rinnastaa säännöksessä nykyisin mainittuihin julkisyhteisöihin, minkä vuoksi ei ole perustetta sulkea sitä pois poikkeussäännöksen soveltamisalasta.

Momentin 13 kohdan c – f alakohdat vastaavat vähäisiä sanonnallista tarkistuksia lukuun ottamatta voimassa olevia b – e alakohtia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lupamenettely yksittäisen luvanvaraisen oikeustoimen osalta olisi mahdollista keskittää yhteen holhousviranomaiseen.

Voimassa olevan lain mukaan holhousviranomaisen lupaa on aina haettava 46 tai 47 §:n osoittamalta edunvalvojan toimintaa valvovalta holhousviranomaiselta. Jos oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia henkilöitä, säännös voi käytännössä johtaa siihen, että lupaa samaan oikeustoimeen on haettava useilta eri holhousviranomaisilta. Asiaa koskevat selvitykset joudutaan tällöin esittämään useaan kertaan ja eri holhousviranomaiset joutuvat kukin erikseen harkitsemaan luvan myöntämisen edellytyksiä. Ehdotuksen mukaan lupaa voitaisiin kaikkien oikeustoimeen osallisina olevien edunvalvonnassa olevien henkilöiden osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Säännöstä voitaisiin soveltaa riippumatta siitä, ovatko edunvalvonnassa olevat oikeustoimessa toistensa myötäpuolia vai vastapuolia. Säännös tulisi käytännössä todennäköisesti useimmin sovellettavaksi haettaessa lupaa perinnönjakosopimuksen tekemiseen.

Lupamenettelyn keskittämisen mahdollistava säännös ei olisi pakottava eikä siten estäisi edunvalvoja hakemasta lupaa erikseen kunkin toimintaa valvovalta holhousviranomaiselta.

Asian käsitelleen holhousviranomaisen olisi ilmoitettava päätöksestään holhousviranomaisille, joille edunvalvojan toiminnan valvonta kuuluu muiden oikeustoimeen osallisina olevien edunvalvonnassa olevien henkilöiden osalta. Tämä on tarpeen ristiriitaisten luparatkaisujen välttämiseksi sekä näiden holhousviranomaisten valvontatehtävän hoitamista varten.

Momentin viimeisessä virkkeessä oleva viittaus hallintomenettelylakiin on korvattu viittauksella 1 päivänä tammikuuta 2004 voimaan tulleeseen hallintolakiin.

45 §. Pykälän 3 momenttia, joka koskee päämiehen isännänvastuuta vahingosta, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimessaan, ehdotetaan täsmennettäväksi. Säännöksen tarkoituksena on ollut sulkea pois vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momenttiin perustuvan isännänvastuun syntyminen päämiehelle edunvalvojan toimista. Säännöksen nykyinen sanamuoto saattaa kuitenkin synnyttää virheellisen käsityksen, jonka mukaan päämies ei missään tapauksessa olisi

velvollinen korvaamaan vahinkoa, joka on syntynyt edunvalvojan toiminnan seurauksena. Päämiehen korvausvastuu on kuitenkin perusteltu esimerkiksi tilanteessa, jossa edunvalvoja on päämiehen lukuun myynyt asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet ja ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen asunnon virheen vuoksi. Ehdotetulla muutoksella pyritään osoittamaan nykyistä selkeämmin, että säännös ei rajoita päämiehen korvausvastuuta silloin, kun korvausvastuu perustuu sopimukseen, jonka edunvalvoja on toimessaan tehnyt päämiehen puolesta.

73 §. Pykälään on lisätty uusi 4 momentti, joka täsmentää pykälän 2 momentin säännöstä edunvalvontaan haattavan henkilön kuulemisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä täysi-ikäiselle, on sille, jonka etua on valvottava, varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 5 §:n mukaan, jos hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi, käräjäoikeuden on kehoitettava häntä joko antamaan kirjallinen lausuma hakemuksen johdosta tai antamaan lausumansa suullisesti hakemusasian istunnossa. Tällainen kehoitus annetaan tiedoksi siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Ensimmäisenä tiedoksiantotapana on niin sanottu postitiedoksianto. Jos postitiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, tiedoksiannon toimittaa haastemies henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle. Laillisen haastetiedoksiannon toimittamisen edellytyksenä on pidettävä sitä, että tiedoksiannon vastaanottajalla on riittävä kyky ymmärtää toimenpiteen merkitys. Jos haastemies yrittäessään toimittaa haastetiedoksiantoa toteaa kuultavan olevan tilansa vuoksi kykenemätön ymmärtämään toimenpiteen merkitystä, tiedoksiantoa ei voida toimittaa. Tällaisessa tapauksessa tiedoksianto olisi momentin ensimmäisen virkkeen mukaan lähtökohtaisesti toimitettava edunvalvojalle, joka edunvalvontaan haettavalle henkilölle 82 §:n nojalla on määrätty oikeudenkäyntiä varten.

Kaikissa tapauksissa edunvalvojan määräämistä oikeudenkäyntiä varten ei kuitenkaan voida pitää kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellisenä, vaikka kuultavan tila olisikin sellainen, ettei hän voi ottaa tiedoksiantoa vastaan. Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei olisi tarkoituksenmukaista esimerkiksi tilanteessa, jossa ei ole epäselvyyttä siitä, etteikö perusteita edunvalvojan määräämiselle olisi olemassa, eikä myöskään siitä, kuka tehtävään olisi määrättävä. Tällaisessa tapauksessa kuulemisesta voitaisiin momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan luopua. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun holhousviranomainen on kuullut henkilökohtaisesti edunvalvontaan haettavaa henkilöä ja todennut edunvalvonnan tarpeen olemassaolon sekä sen, että kysymys edunvalvojan henkilöllisyydestä on riidaton.

Ehdotettu sääntely vastaa korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2004:38 ilmenevää kantaa siinä suhteessa, että edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei olisi aina tarpeellista, vaikka tiedoksiantoa ei saataisikaan toimitetuksi kuultavalle itselleen. Ehdotettu sääntely kuitenkin poikkeaa mainitusta ratkaisusta siinä suhteessa, että edunvalvontaan haetun henkilön kuulemisesta ei voitaisi luopua pelkästään sillä perusteella, että asiassa esitetystä

selvityksestä ilmenee seikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa, ettei hän kykenisi kertomaan omaa mielipidettään tai antamaan asiassa merkityksellisiä tietoja. Ehdotuksen mukaan tällaisessakin tapauksessa tiedoksianto olisi pyrittävä toimittamaan ja kuulemisesta voitaisiin luopua vasta tiedoksiantoyrityksen epäonnistuttua kuultavan tilan vuoksi. Ehdotus perustuu lähtökohtaan, jonka mukaan perustuslain 21 §:n 2 momentissa vahvistettu oikeus tulla kuulluksi edellyttää, että kuultavalle joka tapauksessa vähintään pyritään varaamaan tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen ja asiassa esitettyjen selvitysten johdosta. Kuultavalle tulee tämän lähtökohdan mukaisesti aina varata tilaisuus esittää näkemyksensä myös sellaisista selvityksistä, joihin alustava käsitys hänen kykenemättömyydestään tulla asiassa kuulluksi perustuu.

79 §. Pykälän 1 momenttia on täydennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että väliaikainen määräys voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa kuulematta paitsi sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, myös muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä eli alaikäisen huoltajaa ja edunvalvontaan haetun henkilön aviopuolisoa.

81 §. Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä oikeudenkäynnistä asiassa, joka koskee edunvalvojan tehtävän määrittämistä lakkaamaan. Sen vuoksi pykälän 1 momenttia on täydennetty siten, että siitä ilmenee, että myös tällaisessa asiassa sovelletaan soveltuvien osin 69 – 80 §:ää.

Pykälän 2 momenttia on muutettu siten, että pykälän 1 momentissa mainitussa asiassa voitaisiin antaa väliaikainen määräys varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi. Näin voitaisiin menetellä, jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään voitaisiin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi esimerkiksi silloin, kun edunvalvojan on havaittu väärinkäyttäneen päämiehensä varoja ja on olemassa vaara, että varojen väärinkäyttö jatkuu, jos hän saa tiedon vapauttamistaan koskevan asian vireilläolosta.

Muilta osilta pykälä säilyisi asiallisesti ennallaan.

82 §. Pykälään on lisätty uusi 2 momentti, joka koskee saman pykälän 1 momentissa tarkoitetun oikeudenkäyntiavustajan palkkiota ja kulujen korvaamista.

Oikeudenkäyntiä varten määrätyn edunvalvojan palkkioon ja kulujen korvaamiseen sovelletaan 44 §:n säännöksiä. Tuomioistuimen omasta aloitteestaan määräämään oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ei sen sijaan ole säännöksiä voimassa olevassa laissa. Tämä on aiheuttanut käytännössä epätietoisuutta. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös, jonka mukaan oikeudenkäyntiavustajan palkkioon ja kulujen korvaamiseen sovellettaisiin soveltuvien osin 44 §:n säännöksiä.

Lain 44 §:stä seuraa, että oikeudenkäyntiä varten määrätty oikeudenkäyntiavustaja lähtökohtaisesti saa palkkion ja korvauksen kuluistaan päämiehen

varoista. Oikeudenkäyntiavustaja voidaan kuitenkin samalla määrätä oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitetuksi yksityiseksi avustajaksi, jos oikeusapulaissa säädetyt oikeusavun ja yksityisen avustajan määräämisen edellytykset täyttyvät. Tämä vastaa sitä, että korkein oikeus on ratkaisuisa KKO 1982 II 7 ja 1990:139 katsonut, että virkaholhooja ja rikosjutussa asianomistajana olleelle alaikäiselle oikeudenkäyntiä varten määrätty uskottu mies voitiin määrätä maksuttoman oikeudenkäynnin saaneen päämiehen avustajaksi. Oikeusapulaissa tarkoitetuksi yksityiseksi avustajaksi määrätty oikeudenkäyntiavustaja saa palkkion ja korvauksen kuluistaan kokonaan tai osittain valtion varoista oikeusapulain säännösten mukaisesti.

83 §. Pykälän 1 momenttiin on lisätty säännös, joka koskee käräjäoikeuden päätöksen noudattamista, kun edunvalvojan tehtävää on muutettu. Säännöksen mukaan tällaista päätöstä on pääsääntöisesti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa. Tästä pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa käräjäoikeuden päätöksessään antamalla määräyksellä.

Jos edunvalvojan tehtävää laajennetaan tai määräyksen voimassaoloaikaa pidennetään, olisi yleensä perusteltua, että päätöstä noudatetaan heti. Jos sitä vastoin edunvalvojan tehtävää supistetaan tai määräyksen voimassaoloaikaa lyhennetään, olisi yleensä päämiehen edun mukaista määrätä, että päätöstä noudatetaan vasta sen saatua lainvoiman.

85 §. Pykälän 1 momenttia on täydennetty sen johdosta, että holhousviranomaiselle ehdotetaan uusia tehtäviä. Myös asia, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan, olisi ratkaistava holhousviranomaisessa esittelystä.

Pykälän 2 momentissa oleva viittaus hallintomenettelylakiin on korvattu viittauksella hallintolakiin.

Pykälän 3 momenttiin on lisätty säännös, joka oikeuttaa holhousviranomaisen yksittäistapauksessa määräämään, ettei sen suoritteesta peritä maksua. Kohutuuttomien maksuvelvollisuuksien välttämiseksi on perusteltua, että holhousviranomaisella on yksittäistapauksessa oikeus harkintansa mukaan jättää maksu suoritteestaan perimättä. Voimassa olevan säännöksen mukaan holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaissa säädetään. Mainitun lain säännökset eivät oikeuta viranomaista jättämään tapauskohhtaisen harkinnan perusteella perimättä maksua suoritteestaan. Laissa ei ole myöskään valtuutettu antamaan tämänsisältöisiä alemmantasoisia säännöksiä tai määräyksiä. Siksi poikkeussäännös on otettava holhoustoimesta annettuun lakiin.

Ehdotetun uuden säännöksen soveltamistilanteiden osalta viitataan 1. lakiehdotuksen 39 §:n 3 momentissa olevan vastaavan säännöksen perusteluissa esitettyyn.

86 §. Pykälää on täydennetty sen johdosta, että holhousviranomaiselle ehdotetaan uusia tehtäviä. Holhousviranomaisen tulisi kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, myös silloin, kun holhousviranomaista pyydetään muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla. Päämiehen henkilökohtaisen kuulemisen tarkoituksena olisi varmistua hänen esittämänsä pyynnön aitoudesta sekä hänen riittävästä ymmärryskyvystään.

86 a §. Pykälään on otettu säännökset holhousviranomaisen päätöksen noudattamisesta.

Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä siitä, mistä lähtien holhousviranomaisen päätöstä edunvalvojan määräämisestä on noudatettava. Edunvalvojan määräämistä koskevan holhousviranomaisen päätöksen noudattamiseen on käytännössä yleensä sovellettu hallintolainkäyttölain 31 §:n 2 momenttia, jonka mukaan päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana muun muassa siinä tapauksessa, että se on luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti. Oikeustilaa on kuitenkin pidetty epäselvänä, koska mainittu säännös ei sanamuotonsa mukaan sovellu edunvalvojan määräämistä koskevaan päätökseen, joka on luonteeltaan niin sanottu muotoamisratkaisu, joka ei edellytä täytäntöönpanoa.

Ehdotetut säännökset holhousviranomaisen päätöksen noudattamisesta vastaavat asiallisesti 83 §:n 1 momentin säännöksiä käräjäoikeuden päätöksen noudattamisesta.

87 §. Pykälän 2 momenttia on täydennetty sen vuoksi, että oikaisun hakeminen holhousviranomaisen tiettyihin päätöksiin ehdotetaan ohjattavaksi hallinto-oikeuksien sijasta käräjäoikeuksiin. Kielto hakea valittamalla muutosta holhousviranomaisen päätökseen koskisi pykälässä nykyisin mainittujen päätösten lisäksi myös päätöksiä, jotka koskevat edunvalvojan määräämistä, edunvalvojan tehtävän muuttamista, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan.

Valituskielto perustuu seuraaviin näkökohtiin. Jos holhousviranomainen edellä mainituissa asioissa hylkää tai jättää tutkimatta sille tehdyn hakemuksen, haki ja voi holhousviranomaisen ja käräjäoikeuden rinnakkaisesta toimivallasta johtuen aina tehdä uuden hakemuksen käräjäoikeudelle. Jos taas holhousviranomainen hyväksyy sille tehdyn hakemukseen, asia voidaan tarvittaessa saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi 87 a §:ssä säädettyä oikaisukeinoa käyttäen. Näin ollen pääsy tuomioistuimeen on kaikissa tapauksissa turvattu ja on tarpeetonta, että holhousviranomaisen päätökseen voitaisiin tämän lisäksi hakea valittamalla muutosta.

87 a §. Pykälään on otettu säännökset oikaisukeinosta, jota voidaan käyttää, kun holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojan, muuttanut edunvalvojan tehtävää, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään tai määrännyt edunvalvo-

jan tehtävän lakkaamaan. Oikaisukeinona olisi käräjäoikeudelle tehtävä ratkaisupyyntö.

Pykälässä säädettyä oikaisukeinoa voidaan käyttää vain silloin, kun holhousviranomainen on tehnyt hakemuksen mukaisen ratkaisun edellä mainitussa asiassa. Tämä merkitsee sitä, että ratkaisupyyntöjä todennäköisesti tehtäisiin käytännössä suhteellisen harvoin. Vaikka kysymys onkin tapauksista, joissa holhousviranomainen on suostunut hakemukseen, asiaan osallisten oikeusturva edellyttää, että päätökseen voidaan hakea oikaisua. Jos henkilölle on esimerkiksi hänen omasta hakemuksestaan määrätty edunvalvoja, mutta hän päätöksen tekemisen jälkeen katsoo, ettei hän ole edunvalvonnan tarpeessa ja että hänet on pakotettu tai taivuteltu hakemuksen tekemiseen, hänen tulee voida saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi.

Jos holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n 1 momentin nojalla, ratkaisupyyntö voi tehdä se, jolle edunvalvoja on määrätty. Ratkaisupyyntö voi perustua muun muassa siihen, että hakija katsoo, ettei holhousviranomainen ole ollut toimivaltainen käsittelemään asiaa, koska hakija ei ollut hakemuksen tehdessään kyennyt ymmärtämään asian merkitystä. Oikeus tehdä ratkaisupyyntö korvaa siten voimassa olevassa 13 §:n 2 momentissa säädetyn oikeuden hakea muutosta holhousviranomaisen päätökseen mainitulla perusteella.

Jos holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojalle sijaisen 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyyntö ovat oikeutettuja tekemään sijaisen määräämistä pyytänyt edunvalvoja ja päämies. Jos holhousviranomainen on muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, ratkaisupyyntö ovat oikeutettuja tekemään päämies ja hakemukseen yhtynyt edunvalvoja.

Jos holhousviranomainen on vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyyntö voi tehdä edunvalvoja. Ratkaisupyyntö voi näissä tapauksissa koskea esimerkiksi sitä, että edunvalvoja pitää tarpeettomana holhousviranomaisen antamaa määräystä edunvalvojan tehtävän jatkumisesta, kunnes uusi edunvalvoja määrätään.

Jos holhousviranomainen on hylännyt hakemuksen tai jättänyt sen tutkimatta, asiaa ei voida saattaa käräjäoikeuden ratkaistavaksi käsillä olevassa pykälässä säädetyin tavoin. Oikaisukeinon ulottaminen näihin tapauksiin on tarpeetonta, koska hakija voi joka tapauksessa määräajasta riippumattakin tehdä uuden hakemuksen käräjäoikeudelle. Hyvään hallintoon kuuluu, että holhousviranomainen hylätessään hakemuksen tai jättäessään sen tutkimatta ilmoittaa hakijalle tästä mahdollisuudesta.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännökset ratkaisupyyntö määrääjasta, viranomaisesta, jolle ratkaisupyyntö on toimitettava, sekä ratkaisupyyntö muodosta ja vähimmäissisällöstä.

Pykälän 3 momenttiin on otettu säännökset holhousviranomaisen tehtävistä, kun ratkaisupyynnö on sille toimitettu. Holhousviranomaisen olisi viipymättä toimitettava ratkaisupyynnö 70 tai 71 §:ssä tarkoitetun käräjäoikeuden tutkittavaksi. Jos on kysymys edunvalvojan määäämisestä oikeudenkäyntiä varten, holhousviranomaisen asiana olisi valita, toimittaako se ratkaisupyynnön 70 vai 71 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle. Yleensä olisi tarkoituksenmukaisinta toimittaa se 71 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle. Holhousviranomaisen tulisi ratkaisupyynnön ohella lähettää käräjäoikeudelle jäljennös päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Pykälän 4 momentin mukaan ratkaisupyynnön käsittelyyn tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvien osien, mitä 73 ja 75 – 83 §:ssä säädetään. Asia käsiteltäisiin siis tuomioistuimessa vastaavasti kuin jos hakemus alun perinkin olisi tehty holhousviranomaisen asemesta käräjäoikeudelle. Holhousviranomaisen päätöksen saattaminen käräjäoikeuden tutkittavaksi ei olisi varsinaista muutoksenhakua, vaan osa päätöksentekomenettelyä. Tuomioistuin voisi näin ollen käsitellessään asiaa ratkaisupyynnön johdosta esimerkiksi 77 §:n mukaisesti uskoa edunvalvojalle tehtävän, jota holhousviranomaiselle tehdyssä hakemuksessa ei ollut vaadittu.

Tuomioistuin voisi asiaa käsitellessään antaa väliaikaisen määräyksen 79 §:n nojalla. Jos holhousviranomaisen on esimerkiksi määrännyt edunvalvojan, tuomioistuin voisi väliaikaisella määräyksellä peruuttaa edunvalvojan määräyksen, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen.

92 §. Pykälässä on nykyisin salassapitosäännös, jota sovelletaan myös tässä laissa tarkoitettuja asioita viranomaisessa käsitteleviin henkilöihin. Tämä salassapitovelvollisuus ei kuitenkaan rajoita viranomaisessa toimivalle muussa laissa säädettyä vaitiolovelvollisuutta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että viranomaisessa tämän lain mukaisia asioita käsittelevän henkilön salassapitovelvollisuuteen sovellettaisiin yksinomaisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp) eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että tulevaisuudessa suhtaudutaan pidättyvästi viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (EV 303/1998 vp). Ehdotuksella toteutettaisiin eduskunnan lausumasta ilmenevää tavoitetta holhousasioita koskevien tietojen salassapitoa koskevan sääntelyn osalta.

Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisessa toimivan henkilön salassapitovelvollisuuteen sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Säännös on samansisältöinen kuin 1. lakiehdotuksen 44 §:n 2 momentti. Se koskisi käytännössä lähinnä holhousviranomaisia ja tuomioistuimia niiden käsitellessä tässä laissa tarkoitettuja asioita.

Pykälän 2 momentissa säädetään salassapitovelvollisuudesta, joka koskee ensiksikin muita kuin viranomaisessa toimivia eli yksityisiä edunvalvojia tai yksityisen holhoustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa olevia

henkilöitä. Edellä mainittujen henkilöiden lisäksi 2 momentti koskisi kuitenkin myös kunnan palveluksessa olevia yleisiä edunvalvojia ja muita edunvalvontatoimiston toimistosihteeriä. Vaikka kunnallisiin viranomaisiin lähtökohdaisesti sovelletaankin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, erityinen salassapitosäännös on näiden kunnan palveluksessa olevien henkilöiden osalta tarpeellinen, sillä mainitun lain 5 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan viranomaisen asiakirjana ei pidetä asiakirjaa, joka on annettu viranomaiselle yksityisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten tai laadittu sen suorittamiseksi. Mainittua lakia ei näin ollen sovelleta yleiselle edunvalvojalle yksittäisen edunvalvontatehtävän hoitamista varten annettuihin asiakirjoihin tai sen suorittamiseksi laadittuihin asiakirjoihin, vaan tällaisten asiakirjojen salassapito määräytyisi käsillä olevan säännöksen perusteella. Pykälän 2 momentin salassapitosäännös koskisi lisäksi, samoin kuin voimassa olevan 92 §:n 1 momentti, luottamushenkilöä ja holhoustoimen tehtävässä käytettyä asiantuntijaa.

Edellä mainittujen henkilöiden salassapitovelvollisuus vastaisi laajuudeltaan voimassa olevan 92 §:n 1 momentissa säädettyä salassapitovelvollisuutta.

Voimaantulosäännökset. Voimaantulosäännöksen 2 momentissa säädetään edunvalvojan ennen tämän lain voimaantuloa tekemän oikeustoimen pätevyyden arvioimisen perusteista. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että ehdotetun 34 §:n mukaan edunvalvojan tekemät oikeustoimet edellyttävät holhousviranomaisen lupaa useammassa tapauksissa kuin nykyisin. Ehdotetun säännöksen mukaan kysymys ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätevyydestä ratkaistaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella. Tällainen oikeustoimi ei siten päteväydykseen vaadi holhousviranomaisen lupaa, vaikka lupa aikaisemmasta laista poiketen olisi uuden lain mukaan tarpeen. Vastaavasti myös kysymystä siitä, onko edunvalvoja ollut esteellinen edustamaan päämiestä ennen uuden lain voimaantuloa tehdyssä oikeustoimessa, arvioitaisiin tekoajankohtana voimassa olleiden esteellisyyssäännösten perusteella.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa säädetään muutoksenhausta ennen tämän lain voimaantuloa annettuun holhousviranomaisen päätökseen. Ennen lain voimaantuloa annettuun päätökseen haettaisiin muutosta lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan. Tällaista päätöstä koskeva muutoksenhakemus myös käsiteltäisiin muutoksenhakutuomioistuimessa aikaisempien säännösten mukaisesti riippumatta siitä, onko asia tullut vireille muutoksenhakutuomioistuimessa ennen tämän lain voimaantuloa vai sen jälkeen.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Holhoustoimesta annetun asetuksen (889/1999) 1 §:ään on holhoustoimesta annetun lain 95 §:ssä säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla tehtävä teknisluonteinen tarkistus lain 34 §:n 1 momentin 13 kohdan muuttamisen johdosta. Holhousviranomaiselle ehdotettujen uusien tehtävien johdosta asetuksen 7 §:n 2 momenttia on lisäksi täydennettävä siten, että holhousviranomaisen velvolli-

suus tehdä merkintöjä holhousasioiden rekisteriin koskee myös niitä tilanteita, joissa holhousviranomaisen ratkaisulla muutetaan asiantilaa, josta on tehty merkintä holhousasioiden rekisteriin. Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi holhoustoimesta annetun asetuksen muuttamisesta.

Edunvalvontavaltuutusta koskevaan lakiehdotukseen sisältyy asetuksenantovaltuus (46 §), jonka mukaan tarkemmat säännökset muun muassa edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin ja tuomioistuinten velvollisuudesta ilmoittaa päätöksestään holhousviranomaiselle rekisteriin merkitsemistä varten annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Luonnosta valtioneuvoston asetukseksi ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi valmistella vielä tässä vaiheessa.

3 Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**edunvalvontavaltuutuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtuutukseen, jonka valtuuttaja on määrännyt tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan (*edunvalvontavaltuutus*).

2 §

Edunvalvontavaltuutuksen sisältö

Edunvalvontavaltuutuksella valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa tämän omaisuutta koskeissa ja muissa taloudellisissa asioissa. Valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa myös sellaisissa tämän henkilöä koskeissa asioissa, joiden merkitystä valtuuttaja ei kykene ymmärtämään.

Valtuutus voidaan rajoittaa koskemaan määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta.

Valtuutetulla ei ole kelpoisuutta valtuuttajan puolesta antaa suostumusta avioliittoon tai lapseksiottamiseen, tunnustaa isyyttä, hyväksyä isyyden tunnustamista, tehdä tai peruuttaa testamenttia eikä edustaa valtuuttajaa muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvien tavoin henkilökohtainen.

2 luku

Valtakirjan tekeminen ja edunvalvontavaltuutuksen antaminen

3 §

Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen

Valtakirjan edunvalvontavaltuutusta varten voi tehdä kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö, joka kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen.

4 §

Valtakirjan muoto

Valtakirja edunvalvontavaltuutusta varten on tehtävä kirjallisesti kahden todistajan kanssa samanaikaisesti läsnä. Valtuuttajan on allekirjoitettava valtakirja tai tunnustettava siinä oleva allekirjoituksensa. Todistajien on sen jälkeen todistettava valtakirja allekirjoituksillaan. Todistajien tulee tietää, että asiakirja on edunvalvontavaltuutusta varten tehtävä valtakirja, mutta valtuuttaja voi olla ilmaisematta heille sen sisältöä.

Valtakirjasta on lisäksi käytävä ilmi:

- 1) valtuuttamistarkoitus;
- 2) asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa;
- 3) valtuuttaja ja valtuutettu; sekä
- 4) määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai

muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

5 §

Todistuslausuma

Todistajien on merkittävä allekirjoituksensa oheen syntymäaikansa ja yhteystietonsa sekä todistamisen paikka ja aika. Heidän on mainittava, että he ovat olleet samanaikaisesti läsnä valtakirjaa tehtäessä. Heidän on lisäksi tehtävä merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys ja muistakin seikoista, joiden he katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyyyteen.

Todistajien valtakirjaan merkitsemää todistusta siitä, että valtakirjaa tehtäessä on menettely 4 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, on pidettävä uskottavana, jollei esiinny seikkoja, jotka vähentävät sen luotettavuutta.

6 §

Todistajan kelpoisuus

Valtakirjan todistajana ei saa olla:

1) henkilö, joka on kahdeksaatoista vuotta nuorempi tai joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä;

2) valtuuttajan puoliso;

3) valtuuttajan tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso;

4) valtuutettu tai hänen puolisonsa; eikä

5) valtuutettuun tai hänen puolisoonsa 3 kohdassa mainitussa suhteessa oleva henkilö.

Puolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisukulaiset.

7 §

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen

Edunvalvontavaltuutus annetaan luovuttamalla valtakirja valtuutetun haltuun tai muutoin ilmoittamalla siitä valtuutetulle.

3 luku

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo, lakkaaminen ja peruuttaminen

8 §

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo

Edunvalvontavaltuutus tulee voimaan, kun se on 22 §:ssä säädetyllä tavalla vahvistettu, vaikka vahvistamispäätös ei ole saanut lainvoimaa.

Valtuutettu voi jo ennen valtuutuksen vahvistamista ryhtyä valtuutuksen perusteella sellaisiin toimiin, jotka ovat tarpeen valtuuttajan turvaamiseksi vahingolta.

9 §

Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen

Edunvalvontavaltuutus lakkaa olemasta voimassa:

1) kun valtuutus peruutetaan ja peruuttaminen tulee 10 §:n 3 momentin mukaisesti voimaan; tai

2) kun valtuuttaja kuolee.

Jos valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, valtuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osalta kuin edunvalvojan tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Jos valtuuttaja asetetaan konkurssiin, valtuutetun sen jälkeen tekemällä oikeustoimella on sama vaikutus kuin jos oikeustoimen olisi tehnyt valtuuttaja.

Vaikka valtuutus on 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä lakannut olemasta voimassa, valtuutetulla on kuitenkin oikeus, ennen kuin edunvalvoja tai pesähoitaja voi ryhtyä tarpeellisiin toimiin, valtuutuksen perusteella huolehtia sellaisista toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen valtuuttajan tai konkurssipesän turvaamiseksi vahingolta.

10 §

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen

Lupaus olla peruuttamatta edunvalvontavaltuutusta ei ole sitova.

Valtuuttaja voi peruuttaa edunvalvontaval-

tuutuksen, jos hän kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Peruuttaminen toimitetaan siten, että valtuuttaja ottaa valtakirjan takaisin tai hävittää sen. Jos valtuuttaja antaa uuden edunvalvontavaltuutuksen, aikaisempi valtuutus katsotaan peruutetuksi siltä osin kuin uusi valtuutus sisältää sen kanssa ristiriitaisia määräyksiä.

Jos peruuttaminen toimitetaan edunvalvontavaltuutuksen voimaantulon jälkeen, peruuttaminen tulee voimaan, kun se on 26 §:ssä säädetyllä tavalla vahvistettu, vaikka päätös vahvistamisesta ei ole saanut lainvoimaa.

11 §

Täydentävät säännökset edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisesta

Se, jolle valtuuttaja on ennen edunvalvontavaltuutuksen voimaantuloa erityisellä tiedonannolla ilmoittanut valtuutuksen peruuttamisesta, ei ole oikeutettu vetoamaan siihen, ettei valtuutusta ole peruutettu 10 §:n 2 momentissa mainitulla tavalla.

Jos valtuuttaja on ennen edunvalvontavaltuutuksen voimaantuloa valtuutusta peruuttamatta kieltänyt valtuutettua käyttämästä valtuutusta tai muuten ilmaissut tahtovansa, ettei valtuutus enää ole voimassa, ei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää mainitusta seikasta.

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamiseen sovelletaan lisäksi, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929) 17 ja 19 §:ssä säädetään.

4 luku

Valtuuttajan ja valtuutetun asema

12 §

Valtuuttajan sidonnaisuus oikeustoimeen

Valtuuttaja tulee suhteessaan kolmanteen henkilöön välittömästi oikeutetuksi ja velvoitetuksi oikeustoimen perusteella, jonka valtuutettu edunvalvontavaltuutuksen rajoissa tekee valtuuttajan nimessä.

13 §

Kelpoisuuden tai toimivallan ylittäminen

Oikeustoimi, jonka tekemiseen valtuutetulla ei ollut kelpoisuutta, ei sido valtuuttajaa.

Jos valtuutettu tehdessään oikeustoimen on toiminut vastoin valtuuttajan hänelle antamia ohjeita, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti toimivaltansa.

14 §

Valtuutetun yleiset velvollisuudet

Valtuutetun tulee valtuuttajan puolesta toimiessaan tunnollisesti pitää huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistää hänen parastaan.

Ennen kuin valtuutettu tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava valtuuttajan mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta. Kuuleminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos valtuuttaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Valtuutetun on pidettävä valtuuttajalle kuuluvat raha- ja muut varat erillään omista varoistaan.

15 §

Valtuutetun esteellisyys

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos vastapuolena on:

- 1) valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa;
- 2) valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi takka tällaisen henkilön puoliso; tai
- 3) valtuutetun sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa avio- puolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puoliskulaiset.

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa myöskään silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä joutua asiassa ristiriitaan

keskenään.

16 §

Omaisuuksien lahjoittaminen

Valtuutettu ei saa lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta, jollei 2 tai 3 momentista muuta johdu.

Valtuutettu saa antaa valtuuttajan puolesta lahjan, jonka antamisen perusteet on yksilöity valtakirjassa.

Jos valtuuttaja tahtoo antaa lahjan, joka on olosuhteisiin nähden tavanomainen ja taloudelliselta merkitykseltään vähäinen, valtuutetun tulee huolehtia siitä, että valtuuttajan tarkoitus voi toteutua.

17 §

Oikeustoimien luvanvaraisuus

Valtakirjassa voidaan määrätä, että valtuutetun tekemiin oikeustoimiin sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 34 §:n 1 momentin säännöksiä edunvalvojan tekemien oikeustoimien luvanvaraisuudesta. Määräys voidaan rajoittaa koskemaan määrättyjä oikeustoimia.

Jos valtakirjassa on 1 momentissa tarkoitettu määräys, lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 27 §:n mukaan valvoo valtuutetun toimintaa. Muutoin noudatetaan soveltuvin osin, mitä holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 2 ja 3 momentissa, 35 §:ssä ja 36 §:n 2 momentissa säädetään.

18 §

Suhde valtakirjan muotoa koskeviin maakaaren säännöksiin

Valtuutettu on edunvalvontavaluutuksen perusteella kelpoinen myymään tai muutoin luovuttamaan kiinteistön, hakemaan kiinnitystä taikka perustamaan panttioikeuden kiinteistöön sen estämättä, mitä maakaaren (540/1995) 2 luvun 3 §:ssä, 4 luvun 1—3 §:ssä, 16 luvun 4 §:n 3 momentissa ja 17 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään.

19 §

Valtuutetun sijainen

Jos valtuutettu on sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtäväänsä eikä valtakirjassa ole nimetty hänelle sijaista, tuomioistuimien tai valtuutetun pyynnöstä holhousviranomaisella voi määrätä hänelle sijaisen.

Hakemus sijaisen määräämiseksi on tehtävä holhoustoimesta annetun lain 70 tai 71 §:ssä tarkoitettulle käräjäoikeudelle tai sille holhousviranomaiselle, joka 27 §:n mukaan valvoo valtuutetun toimintaa.

Valtuutetulle määrätyn sijaisen tehtävä lakkaa, kun valtuutettu ja hänen sijaisensa esteen lakattua yhdessä tekevät siitä ilmoituksen 27 §:ssä tarkoitettulle holhousviranomaiselle. Jos valtuutettu ja hänen sijaisensa ovat eri mieltä siitä, onko sijaisen tehtävä lakannut, 2 momentissa mainittu käräjäoikeus ratkaisee asian jommankumman hakemuksesta.

Valtuutetun sijaisen määräämiseen ja sijaisten sovelletaan muutoin, mitä holhoustoimesta annetussa laissa säädetään edunvalvojasta.

20 §

Valtuutetun palkkio ja kulujen korvaaminen

Jollei valtuutetun palkkiosta ja kulujen korvaamisesta ole sovittu eikä valtuuttaja ole niistä määrännyt, valtuutetulla on oikeus saada valtuuttajan varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävänsä laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio.

21 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Valtuutettu on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on valtuuttajan puolesta toimiessaan tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut valtuuttajalle.

Vahingonkorvauksen sovittelusta ja korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 ja 6 luvussa säädetään.

Valtuuttaja ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

Valtuutetun velvollisuudesta korvata kolmannelle henkilölle vahinko, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa, on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 25 §:ssä säädetään.

5 luku

Edunvalvontavaltuutuksen ja sen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti

22 §

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen

Holhousviranomainen voi valtuutetun hakemuksesta vahvistaa edunvalvontavaltuutuksen, jos:

1) valtuuttaja on 3 §:n mukaan ollut kelpoinen tekemään valtakirjan;

2) valtakirja on tehty 4 §:ssä säädetyllä tavalla ja sen todistaneet henkilöt ovat olleet 6 §:n mukaan kelpoisia todistajiksi; ja

3) valtuuttaja on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Valtuutusta ei saa vahvistaa, jos on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna.

Valtuutetun on esitettävä holhousviranomaiselle alkuperäinen valtakirja sekä lääkinlausunto tai muu siihen rinnastettava luotettava selvitys siitä, että valtuutuksen vahvistamiseen on 1 momentin 3 kohdassa säädetty edellytys.

23 §

Toimivaltainen viranomainen

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, jonka toimialueella valtuuttajalla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta.

Jos valtuuttajalla ei ole kotikuntaa Suomessa, valtuutuksen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, jonka toimialueella hän pääasiallisesti oleskelee.

Jollei 1 ja 2 momentin mukaan ole holhousviranomaisesta, joka on toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen, valtuutuksen vahvistaa Helsingin maistraatti.

24 §

Kuuleminen ja asian selvittäminen

Holhousviranomaisen on varattava valtuuttajalle tilaisuus tulla kuulluksi edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevan hakemuksen johdosta. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos valtuuttaja ei 22 §:n 3 momentissa tarkoitetun selvityksen mukaan kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Holhousviranomainen voi tarvittaessa:

1) kuulla valtuutettua henkilökohtaisesti;

2) varata valtuuttajan aviopuolisolle, vanhemmille, lapsille tai muille läheisille tilaisuuden tulla kuulluksi; sekä

3) vaatia valtuutettua esittämään selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa tämän kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna.

25 §

Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinti

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, holhousviranomaisen on vahvistaessaan valtuutuksen merkittävä se holhousasioiden rekisteriin.

Valtuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin on soveltuvin osin voimassa, mitä holhoustoimesta annetun lain 64, 67 ja 68 §:ssä säädetään.

26 §

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti

Holhousviranomaisen on valtuuttajan hakemuksesta vahvistettava edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen, jos valtuuttaja ky-

kenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen.

Valtuutuksen peruuttamisen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, joka 27 §:n nojalla valvoo valtuutetun toimintaa.

Jos valtuutus on merkitty holhousasioiden rekisteriin, holhousviranomaisen on vahvistaessaan valtuutuksen peruuttamisen tehtävä siitä merkintä holhousasioiden rekisteriin.

6 luku

Valtuutetun toiminnan valvonta

27 §

Valvova viranomainen

Holhousviranomaisen tulee valvoa valtuutetun toimintaa siten kuin jäljempänä säädetään. Valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka on vahvistanut edunvalvontavaltuutuksen. Jollei valtuutusta ole vahvistettu Suomessa, valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka 23 §:n mukaan olisi toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen.

Holhousviranomainen, jolle valvonta 1 momentin mukaan kuuluu, voi siirtää valvonnan toiselle holhousviranomaiselle, jos valtuuttajalla on kotikunta viimeksi mainitun holhousviranomaisen toimialueella tai jos siirto on muutoin tarpeen valvonnan kannalta. Ennen valvonnan siirtämistä on kuultava valtuutettua ja holhousviranomaista, jolle valvonta aiotaan siirtää.

28 §

Omaisuusluettelo

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtuutettu on kolmen kuukauden kuluessa valtuutuksen vahvistamisesta annettava holhousviranomaiselle luettelo niistä valtuuttajan varoista ja veloista, joiden osalta hänellä valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa. Jos valtuuttaja myöhemmin saa omaisuutta, jonka osalta valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa, luettelo saadusta omaisuudesta on annettava kuukauden kuluessa saannosta. Velvollisuus antaa luettelo ei kui-

tenkaan koske sellaista toistuvaa suoritusta, jonka valtuuttaja saa luetteloon merkityn oikeuden nojalla.

Jos valtuuttaja tulee kuolinpesän osakkaaksi ja jos valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa kuolinpesää koskevissa asioissa, valtuutetun on toimitettava holhousviranomaiselle jäljennös perukirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on toimitettu.

Holhousviranomainen voi valtuutetun hakemuksesta pidentää 1 momentissa mainittua määräaikaa, jos se on tarpeen omaisuuden määrän tai muun syyn johdosta.

29 §

Omaisuusluettelo koskeva valtuutetun ilmoitus

Edellä 28 §:ssä tarkoitettussa luettelossa valtuutetun on ilmoitettava, että hänen antamansa tiedot ovat oikeat ja ettei hän tahallisesti ole jättänyt mitään mainitsematta. Tuomioistuimien voi velvoittaa valtuutetun vahvistamaan ilmoituksensa tuomioistuimessa valan tai vakuutuksen nojalla, jos holhousviranomainen sitä vaatii.

30 §

Tilinpitovelvollisuus

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtuutettu on velvollinen pitämään kirjaa valtuutetun varoista ja veloista sekä tilikauden tapahtumista.

Jos valtuutus koskee valtuuttajan edustamista muissa kuin taloudellisissa asioissa, valtuutettu on velvollinen pitämään sellaista kirjaa, että hän voi tehdä selon niistä toimenpiteistä, joihin hän on valtuuttajan puolesta ryhtynyt.

31 §

Velvollisuus antaa tietoja holhousviranomaiselle

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuut-

tajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtakirjassa voidaan määrätä, että valtuutetun tulee määräjain, kuitenkin enintään vuosittain antaa holhousviranomaiselle tili. Tällaiseen tiliin sovelletaan soveltuvin osin, mitä holhoustoimesta annetun lain 51 ja 53—56 §:ssä säädetään.

Vaikka valtakirjassa ei ole 1 momentissa tarkoitettua määräystä, holhousviranomainen voi pyytää valtuutettua antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta, jos siihen on syytä.

Valtuutettu on velvollinen pyydettyä antamaan holhousviranomaiselle 2 momentissa tarkoitettua tilin ja muut tehtävänsä koskevat tarpeelliset tiedot, tositteet ja asiakirjat sekä esittämään hoidettavanaan olevat arvopapereit.

32 §

Holhousviranomaisen pakkokeinot

Jos valtuutettu laiminlyö asianmukaisen tilin, luettelon, tositteen tai pyydetyn selvityksen antamisen, holhousviranomaisen pakkokeinoihin sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

33 §

Toimenpiteet edunvalvontavaltuutuksen lakattessa

Edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemassa voimassa valtuutettu on velvollinen viipymättä luovuttamaan valtakirjan ja hoidossaan olevan omaisuuden valtuuttajalle, tämän edunvalvojalle tai muulle omaisuuteen oikeutetulle.

Kun valtuutus lakkaa olemassa voimassa valtuuttajan kuoleman vuoksi eikä omaisuutta voida viivytyksettä luovuttaa pesän osakkaiden yhteishallintoon, valtuutettu voi luovuttaa omaisuuden sellaisen pesän osakkaan hoidettavaksi, joka perintökaaren (40/1965) 18 luvun 3 §:ssä säädetyin tavoin voi pitää huolta pesän omaisuudesta. Valtuutetun on ilmoitettava omaisuuden luovuttamisesta kaikille niille pesän osakkaille, joiden olinpaikka ja henkilöllisyys on selvillä.

34 §

Päätöstili

Jollei valtakirjassa toisin määrätä, valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemassa voimassa velvollinen viipymättä antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Viimeksi mainitulla on oikeus pyynnöstä saada valtuutetulta nähtäväkseen päätöstiliin sekä holhousviranomaiselle annettuihin tileihin liittyvät tositteet.

Valtuutettu voidaan sakon uhalla velvoittaa näyttämään tositteet siten kuin holhoustoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

35 §

Toimenpiteet valtuutetun kuoltua

Jos valtuutettu on kuollut, hänen kuolinpesänsä osakkaiden, pesänselvittäjän ja konkurssipesän velvollisuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä luvussa säädetään valtuutetusta.

Sen, jolle kuolinpesän hallinto kuuluu, tulee viipymättä ilmoittaa valtuutetun kuolemasta holhousviranomaiselle ja huolehtia valtuuttajan omaisuudesta niin kauan kuin se on pesän hallussa.

7 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

36 §

Kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa

Suomen viranomainen voi vahvistaa edunvalvontavaltuutuksen, jos valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka. Jos valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa, mutta valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta, Suomen viranomainen voi vahvistaa valtuutuksen tämän omaisuuden osalta. Mitä edellä on säädetty toimivallasta vahvistaa valtuutus, koskee vastaavasti valtuutuksen merkitsemistä holhousasioiden rekisteriin.

Edunvalvontavaltuutus, joka koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, merkitään holhousasioiden rekisteriin, vaikka sitä ei ole vahvistettu Suomessa, jos viranomaisen on valtuutukseen sovellettavan lain mukaan valvottava valtuutetun toimintaa ja valvonta 37 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuuluu Suomen viranomaisen toimivaltaan.

37 §

Kansainvälinen toimivalta muussa valtuutusta koskevassa asiassa

Suomen viranomainen on toimivaltainen muussa kuin 36 §:ssä tarkoitettussa edunvalvontavaltuutusta koskevassa asiassa, jos:

1) valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka; tai

2) valtuutus on vahvistettu Suomessa ja asian tutkimista Suomessa on olosuhteisiin katsoen pidettävä aiheellisenä.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, Suomen viranomainen on toimivaltainen 19 §:n 3 momentissa tarkoitettussa asiassa, jos valtuutetun sijainen on määrätty Suomessa.

Suomen viranomainen voi päättää, että valtuutetun toiminnan valvonta lopetetaan, jos valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa eikä hänellä ole Suomessa sellaista omaisuutta, jota valtuutetun tulee hoitaa. Valvontaa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos siitä aiheutuisi vaaraa valtuuttajan eduille. Päätös valvonnan lopettamisesta on merkittävä holhousasioiden rekisteriin.

38 §

Sovellettava laki

Edunvalvontavaltuutuksen olemassaoloon, laajuuteen, muuttamiseen ja lakkaamiseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa valtuuttajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaikka, jollei valtuuttaja ole kirjallisesti määrännyt jonkin 2 momentissa mainitun valtion lakia sovellettavaksi.

Valtuuttaja voi määrätä, että 1 momentissa mainitun lain asemesta sovelletaan:

1) hänen kansalaisuusvaltionsa lakia;

2) hänen aikaisemman asuinpaikkavaltionsa lakia; tai

3) sen valtion lakia, jossa hänellä on omaisuutta, tätä omaisuutta koskevalta osalta.

Holhousviranomaisen ja tuomioistuimen menettelyyn niiden käsitellessä tässä laissa tarkoitettua asiaa sekä muutoinkin tapaan, jolla edunvalvontavaltuutusta käytetään, sovelletaan Suomen lakia.

Viittauksella vieraan valtion lakiin ei 1 ja 2 momentissa tarkoiteta asianomaisen vieraan valtion lain kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia säännöksiä.

8 luku

Erinäiset säännökset

39 §

Hallintoa koskevat säännökset

Edunvalvontavaltuutuksen tai sen peruuttamisen vahvistamista ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyyteen sovelletaan hallintolakia (434/2003).

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperusteläissa (150/1992) säädetään. Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.

40 §

Muutoksenhaku

Holhousviranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka

koskee valtuutetun sijaisen määräämistä 19 §:n 1 momentin nojalla, valvonnan siirtämistä 27 §:n 2 momentin nojalla, 28 §:n 3 momentissa tarkoitettua määrääjän pidentämistä tai 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa holhoustoimesta annetun lain 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

Jos holhousviranomaisena on määrännyt valtuutetun sijaisen 19 §:n 1 momentin nojalla, valtuutettu tai valtuuttaja voi saattaa asian käräjäoikeuden tutkittavaksi (*ratkaisupyyntö*). Ratkaisupyyntöön sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetun lain 87 a §:n 2—4 momentissa säädetään.

41 §

Valtuuttajan oikeus saada tietoja

Valtuuttajalla on oikeus saada tieto holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista häntä itseään koskevista tiedoista siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Valtuuttajan kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus saada ne tiedot, jotka olisi voitu antaa valtuuttajalle itselleen.

42 §

Valtuutetun oikeus saada tietoja

Sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikkö ja terveydenhuollon ammattihenkilö sekä yksityinen sosiaalipalvelun tuottaja ovat jo ennen edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan valtuutetulle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko valtuuttaja 22 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuin tavoin tullut kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Kun valtuutus on vahvistettu, valtuutetulla on niissä asioissa, joita valtuutus koskee, oikeus saada ne tiedot, joihin valtuuttajalla olisi itsellään oikeus, jollei erikseen toisin säädetä.

Valtuutetulla on ilman valtuuttajan suostumusta oikeus avata vain sellaisia valtuuttajalle saapuneita kirjoituksia tai niihin rinnastetta-

via suljettuja viestejä, joiden voidaan lähettäjän nimen tai muun erityisen seikan perusteella päätellä koskevan asiaa, jota edunvalvontavaltuutus koskee.

43 §

Tietojenantamisvelvollisuus

Velvollisuudesta antaa holhousviranomaiselle ja tuomioistuimelle tietoja ja selvityksiä, jotka ovat tarpeen tässä laissa tarkoitettua asian ratkaisemiseksi, on soveltuvin osin voimassa, mitä holhoustoimesta annetun lain 90 §:ssä säädetään.

44 §

Salassapitovelvollisuus

Valtuutettu ei ilman valtuuttajan suostumusta saa ilmaista edunvalvontavaltuutukseen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka valtuuttajan taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei estä asian ilmaisemista:

1) valtion tai kunnan viranomaisille taikka muulle henkilölle tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

2) syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämistä varten;

3) tuomioistuimelle, jos se on tarpeen tämän lain mukaisessa asiassa; eikä

4) sille, jolla on lain nojalla oikeus saada asiasta tieto.

45 §

Rangaistussäännökset

Joka kieltäytyy antamasta tietoja, joiden antamiseen hän on 43 §:n ja holhoustoimesta annetun lain 90 §:n mukaan velvollinen, on tuomittava edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä

1 momentissa tarkoitettusta teosta, jollei holhousviranomainen ole ilmoittanut sitä syytteen pantavaksi.

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

46 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden

rekisteriin, tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa päätöksestään holhousviranomaiselle rekisteriin merkitsemistä varten sekä muutoin tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

47 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valtuutukseen, jota koskeva valtakirja on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan holhoustoimesta 1 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (442/1999) 13 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 ja 3 momentti, 34 §:n 1 momentin 10, 11 ja 13 kohta sekä 2 momentti, 45 §:n 3 momentti, 79 §:n 1 momentti, 81 §, 83 §:n 1 momentti, 85 §, 86 §, 87 §:n 2 momentti ja 92 §:n 1 ja 2 momentti, sekä

lisätään 15 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, uusi 17 a §, 32 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, 73 §:ään uusi 4 momentti, 82 §:ään uusi 2 momentti sekä uusi 86 a ja 87 a § seuraavasti:

2 luku

Edunvalvojat

13 §

Hakemus edunvalvojan määrittämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

15 §

Tuomioistuin voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai

9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista.

16 §

Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi vapauttaa tehtävästään muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman, jos hän sitä pyytää. Samalla holhousviranomainen voi omasta aloitteestaan tarvittaessa määrätä edunvalvojan jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty.

17 §

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi 3 momentissa mainitulla perusteella määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan.

17 a §

Hakemus edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai edunvalvojan tehtävän määräämiseksi lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

32 §

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai joku, jota edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa

sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Muu edunvalvoja kuin alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi ei saa edustaa päämiestään myöskään, jos vastapuolena on:

- 1) edunvalvojan tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai
- 2) edunvalvojan sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 2 ja 3 momentissa aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisukulaiset.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään myöskään silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta kuin 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä joutua asiaa-
sa ristiriitaan keskenään.

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeutta taikka osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä, lukuun ottamatta 13 kohdan f alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia;

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitettun asumisoikeuden, osakkeiden tai osuuksien nojalla hallittua huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä määräaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

13) antaa rahalainaa tai vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

a) varojen tallettamista Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen;

b) valtion, Ahvenanmaan maakunnan, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkimista;

c) sellaisten arvopapereiden hankkimista, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin julkisesti kauppaa;

d) osuuksien hankkimista sellaisessa sijoitusrahastossa, jonka pääomasta vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna b ja c alakohdissa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;

e) b—d alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavien sijoituskohteiden hankkimista, joista valtioneuvoston asetuksella niin säädetään;

f) sellaisten osakkeiden tai osuuksien hankkimista, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. Jos oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia, lupaa voidaan kaikkien osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Asian käsitelleen holhousviranomaisen on tällöin ilmoitettava päätöksestään holhousviranomaisille, joille valvonta kuuluu muiden osalta. Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oikeustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusiakirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään.

45 §

Päämies ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

73 §

Jos kuultavaksi kutsumista koskevaa tiedoksiantoa ei ole kuultavan tilan vuoksi saatu toimitetuksi sille, jonka etua on valvottava, tiedoksianto toimitetaan 82 §:n nojalla mää-

rätylle edunvalvojalle. Jos edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei ole kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellista, kuulemisesta voidaan kuitenkin luopua.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuim voi antaa väliaikaisen määräyksen. Jos asiaa ei voida viivyttää, määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, sekä muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Väliaikainen määräys voidaan kuitenkin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi, jos asiaa ei voida viivyttää. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitse varata myöskään, jos kuultavaksi kutsuminen olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tuomioistuimen kuulutuksella.

82 §

Edellä 1 momentissa tarkoitetun oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 44 §:ssä säädetään edunvalvojan osalta.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee käräjäoikeuden päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätök-

sessä ole toisin määrätty.

9 luku

Holhoustoimen hallinto ja muutoksenhaku hallintoviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyyteen sovelletaan hallintolakia.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaisa (150/1992) säädetään. Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 a §

Holhousviranomaisen päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapautta-

mista tehtävästään, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee holhousviranomaisen päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

87 §

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee edunvalvojan määräämistä 12 §:n nojalla, edunvalvojan tehtävän muuttamista 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, edunvalvojen keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun määräajan pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikoja, ei saa valittamalla hakea muutosta.

87 a §

Jos holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n nojalla, muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, hakija voi saattaa asian käräjäoikeuden tutkittavaksi (*ratkaisupyynnö*). Jos on kysymys sijaisen määräämisestä 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyynnön voi tehdä myös päämies.

Ratkaisupyynnö on tehtävä 30 päivän kuluessa holhousviranomaisen päätöksen tiedoksi saamisesta. Se on toimitettava päätöksen tehneelle holhousviranomaiselle. Ratkaisupyynnö on tehtävä kirjallisesti, ja siinä on ilmoitettava se holhousviranomaisen päätös, jota ratkaisupyynnö koskee, sekä millä osin ja millä perusteella ratkaisupyynnön tekijä on päätökseen tyytymätön.

Holhousviranomaisen on viipymättä toimitettava ratkaisupyynnö 70 tai 71 §:ssä tarkoitettun käräjäoikeuden tutkittavaksi. Holhousviranomaisen on samalla lähetettävä käräjäoikeudelle jäljennös päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Ratkaisupyynnön käsittelyyn tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvien osin, mitä

73 ja 75—83 §:ssä säädetään.

92 §

Viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuuden sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Edunvalvoja, holhoustoimen edunvalvon-
tapalvelun tuottajan palveluksessa oleva hen-
kilö, luottamushenkilö ja holhoustoimen
tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman
asianomaisen suostumusta saa ilmaista hol-
houstoimeen liittyvän tehtävän perusteella
tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen ta-
loudellisen edun tai yksityisyyden suojaami-

seksi on pidettävä salassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Arvioitaessa sellaisen oikeustoimen päte-
vyyttä, jonka edunvalvoja on tehnyt ennen
tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän
lain voimaan tullessa voimassa olleita sään-
nöksiä.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka on
annettu ennen tämän lain voimaantuloa, haeta-
aan muutosta ja muutoksenhakemus käsitel-
lään noudattaen tämän lain voimaan tullessa
voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä päivänä kuuta 20

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

2.

Laki**holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan holhoustoimesta 1 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (442/1999) 13 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 ja 3 momentti, 34 §:n 1 momentin 10, 11 ja 13 kohta sekä 2 momentti, 45 §:n 3 momentti, 79 §:n 1 momentti, 81 §, 83 §:n 1 momentti, 85 §, 86 §, 87 §:n 2 momentti ja 92 §:n 1 ja 2 momentti, sekä

lisätään 15 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, uusi 17 a §, 32 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, 73 §:ään uusi 4 momentti, 82 §:ään uusi 2 momentti sekä uusi 86 a ja 87 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Edunvalvojat**Edunvalvojat**

13 §

13 §

Hakemus edunvalvojan määräämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. *Jos holhousviranomainen katsoo, ettei hakemukseen voida suostua, sen tulee hakijan pyynnöstä siirtää asia käräjäoikeudelle, jollei hakemus ole ilmeisen perusteeton.*

Hakemus edunvalvojan määräämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

Päätökseen, jonka holhousviranomainen tekee 1 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta, ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätökseen, jolla hakemus on hyväksytty, voidaan kuitenkin hakea valittamalla muutosta sillä perusteella, ettei hakija pyynnön tehdessään kyennyt ymmärtämään asian merkitystä.

15 §

Edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa voidaan tarvittaessa muuttaa.

Tuomioistuimien voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista.

16 §

Edunvalvoja on vapautettava tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi vapauttaa tehtävästään muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman, jos hän sitä pyytää. Samalla holhousviranomainen voi omasta aloitteestaan tarvittaessa määrätä edunvalvojan jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty.

17 §

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi 3 momentissa mainitulla perusteella määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan.

17 a §

Hakemus edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai edunvalvojan tehtä-

vän määrittämiseksi lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

32 §

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai *muu edunvalvojalle läheinen henkilö taikka* joku, jota edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan myös silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai joku, jota edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Muu edunvalvoja kuin alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi ei saa edustaa päämiestään myöskään, jos vastapuolena on:

1) edunvalvojan tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai

2) edunvalvojan sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 2 ja 3 momentissa aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puoliskulaiset.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään myöskään silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta kuin 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään.

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeutta;

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia *asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeutta taikka* osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai *muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä, lukuun ottamatta 13 kohdan f alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia;*

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitetun oikeuden nojalla hallittua huoneistoa määräaikaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitetun *asumisoikeuden, osakkeiden tai osuuksien* nojalla hallittua huoneistoa *tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä* määräaikaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

13) vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

13) *antaa rahalainaa tai* vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

a) valtion, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemia joukkovelkakirjoja;

a) *varojen tallettamista Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen;*

b) arvopapereita, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin julkisesti kauppaa;

b) *valtion, Ahvenanmaan maakunnan, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkimista;*

c) osuuksia sellaisessa sijoitusrahastossa, jonka pääomasta vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna a ja b alakohdissa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;

c) *sellaisten arvopapereiden hankkimista, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin julkisesti kauppaa;*

d) a—c alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavia sijoituskohteita, joista asetuksella niin säädetään; sekä

d) *osuuksien hankkimista sellaisessa sijoitusrahastossa, jonka pääomasta vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna b ja c alakohdissa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;*

e) sellaisia osakkeita tai osuuksia, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.

e) *b—d alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavien sijoituskohteiden hankkimista, joista valtioneuvoston asetuksella niin säädetään;*

f) *sellaisten osakkeiden tai osuuksien hankkimista, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.*

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oikeustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusasikirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään.

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. *Jos oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia, lupaa voidaan kaikkien osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Asian käsitelleen holhousviranomaisen on tällöin ilmoitettava päätöksestään holhousviranomaisille, joille valvonta kuuluu muiden osalta. Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oi-*

keustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusasikirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä *hallintolaissa* (434/2003) säädetään.

45 §

Päämies ei ole velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

Päämies ei ole *vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla* velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

73 §

Jos kuultavaksi kutsumista koskevaa tiedoksiantoa ei ole kuultavan tilan vuoksi saatu toimitetuksi sille, jonka etua on valvottava, tiedoksianto toimitetaan 82 §:n nojalla määrätyle edunvalvojalle. Jos edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei ole kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellista, kuulemisesta voidaan kuitenkin luopua.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. Määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. *Jos asiaa ei voida viivyttää*, määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, *sekä muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä*. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista *tai määräämistä lakkaamaan*, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos kuultavaksi kutsuminen olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. *Väliaikainen määräys voidaan kuitenkin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi, jos asiaa ei voida viivyttää.* Tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitse varata *myöskään*, jos kuultavaksi kutsuminen olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

82 §

Edellä 1 momentissa tarkoitetun oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 44 §:ssä säädetään edunvalvojan osalta.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. *Sama koskee käräjäoikeuden päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.*

9 luku

Holhoustoimen hallinto ja muutoksenhaku holhousviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyteen sovelletaan hallintomenettelylakia.

9 luku

Holhoustoimen hallinto ja muutoksenhaku hallintoviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä *tai vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan* ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyteen sovelletaan *hallintolakia*.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. *Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.*

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, *muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla*, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 a §

Holhousviranomaisen päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee holhousviranomaisen päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

87 §

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee edunvalvojien keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun määrääjän pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee edunvalvojan määräämistä 12 §:n nojalla, edunvalvojan tehtävän muuttamista 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, edunvalvojien keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun määrääjän pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

87 a §

Jos holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n nojalla, muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, hakija voi saat-
taa asian käräjäoikeuden tutkittavaksi (ratkaisupyyntö). Jos on kysymys sijaisen määräämisestä 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyyntöä voi tehdä myös päämies.

Ratkaisupyyntö on tehtävä 30 päivän kuluessa holhousviranomaisen päätöksen tiedoksi saamisesta. Se on toimitettava päätöksen tehneelle holhousviranomaiselle. Ratkaisupyyntö on tehtävä kirjallisesti, ja siinä on ilmoitettava se holhousviranomaisen päätös, jota ratkaisupyyntö koskee, sekä miltä osin ja millä perusteella ratkaisupyyntöä on päätökseen tyytymätön.

Holhousviranomaisen on viipymättä toimitettava ratkaisupyyntö 70 tai 71 §:ssä tarkoitetun käräjäoikeuden tutkittavaksi. Holhousviranomaisen on samalla lähetettävä käräjäoikeudelle jäljennös päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Ratkaisupyyntöä käsittelevän tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvien osin, mitä 73 ja 75—83 §:ssä säädetään.

92 §

Valtion, kunnan tai holhoustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö, edunvalvoja ja holhoustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhoustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Vaitiolovelvollisuus, josta 1 momentissa säädetään, ei rajoita viranomaisessa toimivalle muussa laissa säädettyä vaitiolovelvollisuutta.

92 §

Viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Edunvalvoja, holhoustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö ja holhoustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhoustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suoja-

miseksi on pidettävä salassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Arvioitaessa sellaisen oikeustoimen päte-
vyyttä, jonka edunvalvoja on tehnyt ennen
tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän
lain voimaan tullessa voimassa olleita
säännöksiä.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka on
annettu ennen tämän lain voimaantuloa,
haetaan muutosta ja muutoksenhakemus
käsitellään noudattaen tämän lain voimaan
tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Valtioneuvoston asetus

holhoustoimesta annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä,
muutetaan holhoustoimesta 10 päivänä syyskuuta 1999 annetun asetuksen (889/1999) 1 § ja
7 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 §

Sen lisäksi, mitä holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 34 §:n 1 momentin 13 kohdan b—d alakohdassa säädetään sijoituskohteista, joiden hankkimiseen ei tarvita holhousviranomaisen lupaa, sellaista lupaa ei myöskään tarvita hankittaessa osuuksia Suomessa rekisteröidyssä sijoitusrahastolain (48/1999) 2 §:n 9 kohdassa mainitun sijoitusrahastodirektiivin mukaisessa sijoitusrahastossa tai sellaisessa sijoitusrahastolain 128 §:n 1 momentissa tarkoitettussa ulkomaisessa sijoitusrahastossa, joka mainitun 128 §:n 2 momentin mukaan saa markkinoida osuuksiaan Suomessa.

merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin, on vastaavasti sovellettava, kun holhousviranomaisen määrää edunvalvojan holhoustoimesta annetun lain 12 §:n nojalla tai kun holhousviranomaisen ratkaisulla muutetaan asiantilaa, josta on tehty merkintä holhousasioiden rekisteriin. Jos päätös käy noudatettavaksi vasta lainvoimaisena, tiedot kuitenkin merkitään holhousasioiden rekisteriin vasta päätöksen saatua lainvoiman.

— — — — —

7 §

— — — — —
Mitä 1 momentissa säädetään tietojen

— — — — —
Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .